

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA KŘESŤANSKÉ SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální politika a sociální práce

Bc. Aneta Jordová, DiS.

**Výkon veřejného opatrovnictví Statutárního města Prostějov
z pohledu opatrovanců**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. Libor Novosad, Ph.D.

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedené bibliografické a elektronické zdroje.

Olomouc 17. dubna 2019

podpis

Děkuji panu PhDr. Mgr. Liborovi Novosadovi Ph.D. za odborné vedení diplomové práce. Paní Mgr. Pavlíně Jurníčkové, PhD., za odborné rady v oblasti výzkumu. Odboru sociálních věcí Magistrátu města Prostějov, konkrétně oddělení pro seniory a zdravotně postižené a zde bych jmenovitě chtěla velmi poděkovat Mgr. Silvii Janákové, která mi při realizaci výzkumu značně pomáhala. V neposlední řadě také děkuji svému příteli, rodině, přátelům, kteří mě při psaní práce po celou dobu podporovali a motivovali mě.

OBSAH

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Vymezení pojmů	11
1.1 Zdraví.....	11
1.2 Postižení, vada, znevýhodnění.....	12
1.3 Zdravotní postižení	12
1.4 Mentální postižení	13
1.4.1 Lehké mentální postižení.....	15
1.4.2 Středně těžké mentální postižení	15
1.4.3 Těžké mentální postižení	16
1.4.4 Hluboké mentální postižení	17
2 Právní subjektivita	18
2.1 Právní osobnost.....	18
2.2 Právní úkon.....	18
2.3 Způsobilost k právním úkonům, svéprávnost.....	19
2.4 Omezení svéprávnosti.....	19
2.4.1 Rozsah omezení svéprávnosti.....	20
3 Opatrovnictví	23
3.1 Opatrovník	24
3.1.1 Vznik opatrovnictví	25
3.1.2 Výkon opatrovnictví	26
3.2 Veřejný opatrovník	26
3.2.1 Základní role veřejného opatrovníka	28
3.2.2 Práva a povinnosti veřejných opatrovníků	28
3.2.3 Kumulace funkce veřejného opatrovníka se sociálním pracovníkem	34
3.2.4 Srovnání činností výkonu veřejného opatrovníka se sociálním pracovníkem	35
3.2.5 Příspěvek na veřejné opatrovnictví.....	37

3.3	Opatrovanec	37
3.3.1	Práva a povinnosti opatrovanců	37
4	Podpora opatrovanců	38
4.1	Legislativa	39
4.2	Sociální služby	48
II. EMPIRICKÁ ČÁST		52
4	Metodologie výzkumu	52
4.1	Cíl výzkumu	52
4.2	Výzkumná otázka	53
4.3	Metoda výzkumu	53
4.4	Typ výzkumu	54
4.5	Metoda sběru dat	55
4.6	Popis sběru dat	55
4.7	Výzkumný vzorek	56
4.7.1	Respondenti	57
4.8	Struktura otázek	59
4.9	Metoda analýzy dat	60
5	Interpretace zjištěných dat	62
5.1	Oblast spolupráce opatrovance s veřejným opatrovníkem	62
5.2	Oblast vztahu opatrovance a veřejného opatrovníka	63
5.3	Finanční oblast opatrovanců	64
5.4	Oblast vztahů a podpory v sociálním prostředí opatrovanců	66
5.5	Oblast spokojenosti s veřejným opatrovníkem	67
5.6	Oblast pohledu veřejného opatrovníka	68
5.6.1	Respondent č. 1	68
5.6.2	Respondent č. 2	69
5.6.3	Respondent č. 3	71
5.6.4	Respondent č. 4	72
5.6.5	Respondent č. 5	73

6	Výsledky výzkumu.....	75
7	Diskuze.....	77
	Závěr.....	80
	Seznam literatury.....	82
	Seznam příloh.....	86
	Anotace.....	87
	Přílohy.....	88

ÚVOD

Velkým vzorem a také motivací pro psaní diplomové práce byla praxe na Oddělení pro seniory a zdravotně postižené Odboru sociálních věcí Magistrátu města Prostějov. Na zdejším pracovišti jsem měla možnost být přítomna u veřejných opatrovníků a sledovat jejich náplň práce, a tudíž i funkci veřejného opatrovnictví.

Zde jsem si uvědomila, že každému občanovi, který se narodí na území České republiky, vznikají spolu s narozením určitá práva. Tato práva jsou dána ústavou a zákony platnými v České republice. Při dovršení osmnácti let se občané stávají plně svéprávní. Nicméně tohle pravidlo neplatí zcela pro všechny občany ČR - ne všichni lidé jsou ve všech ohledech svéprávní. Ba naopak, jsou omezeni v některých oblastech v rámci jejich právního jednání. Bývá to zpravidla zapříčiněno nějakou závažnou událostí v jejich životě či zdravotním stavem. Z tohoto důvodu vznikl institut opatrovnictví, který si lze jednoduše vyložit, jakožto jednání za druhého se souhlasem společnosti. Avšak zcela zvláštním typem je opatrovnictví vykonávané prostřednictvím obce, tj. veřejné opatrovnictví.

Tento fenomén byl pro mě před studiem sociální práce neznámý. Velice mě tato tematika zaujala, a proto jsem se rozhodla, věnovat veřejnému opatrovnictví pozornost ve své závěrečné práci. Avšak téma - veřejné opatrovnictví, je velmi široký pojem. Dlouho jsem přemýšlela, jak uchopit téma veřejného opatrovnictví konkrétněji. S tímto dotazem jsem se obrátila i na pracoviště, kde jsem absolvovala praxi. Došli jsme k závěru, že by bylo ku prospěchu, jak Statutárního města Prostějov, tak i mě, kdybych svou práci zaměřila na opatrovance. Konkrétněji jejich spokojenost, ale taktéž i nespokojenost v rámci vzájemné spolupráce mezi nimi a jejich veřejnými opatrovníky. Vesměs zhodnocení práce veřejného opatrovníka očima opatrovanců. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla udělat výzkum, díky kterému bych získala potřebná data. Vybrala jsem si metodu kvalitativního výzkumu realizovaný za pomoci polostrukturovaných rozhovorů s opatrovanci. Tato forma výzkumu mi přišla jako vhodný nástroj k získání dat z výzkumu. Zvolila jsem specifický typ kvalitativního výzkumu a tj. případovou studii. Vzhledem k tomu, že jsem se rozhodla zpracovat svou diplomovou práci jakožto kvalitativní výzkum, přirozeně práci koncipuji do dvou částí a to do teoretické a výzkumné.

V teoretické části vymezím základní pojmy, a to zejména: zdraví, zdravotní postižení, mentální postižení. Následovně se budu věnovat jednotlivým oblastem

týkajících právní subjektivity jako je: svéprávnost, omezení svéprávnosti, dále opatrovnictví

a veřejnému opatrovnictví. Pak se přesunu k podpoře opatrovanců a v neposlední řadě se budu věnovat také institucím, které se zabývají opatrovnictvím.

Teoretická část je členěna do tří kapitol, ve kterých se zabývám metodologií, interpretací dat a výsledkům výzkumu. Metodologie je zaměřena zejména na kvalitativní výzkum a stanovení si cíle výzkumu. Ten zní následovně: *„Získat přehled a specifická data, týkající se vzájemné spolupráce mezi sociálními opatrovníky z Magistrátu města Prostějov pověřenými Statutárním městem Prostějov výkonem veřejného opatrovnictví a jejich opatrovanci.“* Mezi dílčí cíle a zároveň přínos výzkumu řadím to, že díky mému výzkumu, mohou sociální pracovníci z Magistrátu města Prostějov využít získaná data, jakožto evaluaci či zpětnou vazbu v rámci výkonu jejich práce. Kromě toho, může být můj výzkum inspirací pro změnu doposud nastavených postupů.

Co se týče výzkumné otázky, ta se od výše zmíněného cíle odvíjí. Stanovila jsem si, že se se svou diplomovou prací zaměřím na osoby omezené ve svéprávnosti, konkrétně na opatrovance veřejných opatrovníků Statutárního města Prostějov, od kterých chci zjistit: *„Jaký pohled mají opatrovanci Statutárního města Prostějov a jejich veřejná opatrovnice na jejich vzájemnou spolupráci?“*

Dále vnímám jako důležité, věnovat v empirii pozornost základním pojmům, které neodmyslitelně ke kvalitativnímu výzkumu patří. Jedná se o vytyčení metodologie kvalitativního výzkumu, zvláště pak metodu, typ výzkumu – případová studie, a analýzu zpracování, která je nezbytná pro korektní zpracování diplomové práce. Samotný kvalitativní výzkum bude realizován za pomoci polostrukturovaných rozhovorů. Záznam z rozhovorů s opatrovníci bude zaznamenán na diktafon. Následný transkript, povede ke kategorizaci jednotlivých oblastí zjištěných během zkoumání. V rámci případové studie musím výzkum pokrýt kompletněji. Tudiž rozhovory s veřejnou opatrovníci, které budou zahrnovat pohled na jejich opatrovance a jejich situaci, budou pouze od-parafrazovány z mých poznámek, které jsem si během rozhovoru s ní zaznamenala. Kategorie vyčlením tak, aby souvisely s kategoriemi opatrovanců. V neposlední řadě tato data shrnu v rámci výsledků výzkumu a vyvodím z toho závěr, jak opatrovanci Statutárního města Prostějov vnímají svého veřejného opatrovníka.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Vymezení pojmů

V první kapitole práce vymezím pojmy, které byt' nejsou přímo jejím předmětem, úzce s ním souvisí a budou se průběžně objevovat v textu. Z tohoto důvodu považuji za účelné, zmínit pojmy jako je zdraví, zdravotní postižení, mentální postižení a jednotlivé stupně mentálního postižení a na závěr duševní poruchu spolu s duševní nemocí. Tyto výše zmíněné pojmy rozvinu v jednotlivých podkapitolách.

1.1 Zdraví

V této podkapitole objasním termín zdraví, které je úzce spojené s následujícími kapitolami.

Světová zdravotnická organizace (WHO) definovala v roce 1946 zdraví jako „stav, kdy je člověku naprosto dobře, a to jak fyzicky, tak psychicky i sociálně. Není to jen nepřítomnost nemoci a neduživosti“ (Křivohlavý, 2001, s. 37). Z toho plyne skutečnost, že pokud chceme být opravdu zdraví, musíme mít všechny dimenze svého bytí v harmonii.

Křivohlavý (2001) dále uvádí definici zdraví jako „celkový (tělesný, psychický, sociální a duchovní) stav člověka, který mu umožňuje dosahovat optimální kvality života a není překážkou obdobnému snažení druhých lidí“ (Křivohlavý, 2001, s. 40). Mezi doplňující charakteristiky zdraví se řadí také „schopnosti vést sociálně a ekonomicky produktivní život“ (Kebza, 2005, s. 22.). Z holistického hlediska pohled na zdraví zdůrazňuje komplexnost zdraví a vzájemnou propojenost všech aspektů. (Kebza, 2005)

Jiná definice zdraví, která zdůrazňuje funkčnost, zní: „Optimální stav zdraví určité osoby závisí na stavu souboru podmínek, které jí umožňují žít a pracovat tak, aby byly splněny její realisticky zvolené a biologické možnosti (potenciály)“ (Seedhouse, 1995; cit. dle Křivohlavý, 2001, s. 39)

Avšak neexistuje jediná správná definice zdraví. Další definice je jinak koncipována a například říká, že zdraví vzniká interakcí mezi lidmi a prostředím, kde žijí. Při podpoře zdraví je proto nezbytné řešit nejen chování jednotlivců, ale také kvalitu

jejich sociálních vazeb, prostředí a podmínky, ve kterých žijí. (<http://www.schools-for-health.eu/cz/for-schools/manual/uacutevod/co-je-to-zdraviacute>)

1.2 Postižení, vada, znevýhodnění

Budeme-li vycházet z Mezinárodní klasifikace vad, postižení a handicapů (International Classification of Impairments, Disabilities and Handicaps – ICDH) vydanou WHO v roce 1980, pak dle Slowíka (2007, s. 6):

„Vada, porucha, defekt: je narušení psychické, anatomické či fyziologické struktury nebo funkce.“

„Postižení znamená omezení nebo ztrátu schopností vykonávat činnost způsobem nebo v rozsahu, který je pro člověka považován za normální.“

„Znevýhodnění se projevuje jako omezení vyplývající pro jedince z jeho vady nebo postižení, které ztěžuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která je pro něj (s přihlédnutím k jeho věku, pohlaví a sociálním či kulturním činitelům) normální.“

1.3 Zdravotní postižení

V zásadě existuje několik možných způsobů, jak definovat zdravotního postižení. Nejčastěji je zmiňován medicínský model a sociální model.

Takzvaný medicínský přístup vychází z toho, že postižení je individuální problém jednotlivce definovaný přímo samotným nedostatkem zdraví způsobeným nemocí, zraněním apod. Z toho vychází i způsob řešení, které je spatřováno především v medicínské rehabilitaci.

Sociální model nabízí poněkud odlišný přístup. Chápe postižení ne jako individuální záležitost jedince, nýbrž jako produkt vztahů, a souvislostí mezi jedincem a jeho okolím. Postižení tedy není samotný nedostatek zdraví, ale je až výsledkem bariér mezi jedincem a okolím, ať už mají povahu fyzickou (např. špatná přístupnost budov) nebo sociální (např. odmítání ze strany společnosti). Tyto bariéry pak znemožňují člověku vykonávat činnosti běžného života. Smyslem práce se zdravotně postiženými je potom především identifikování a odstraňování těchto bariér. Jak vyplývá z níže uvedených definic provedených v nejnovějších mezinárodních dokumentech, sociální model začíná převažovat v moderním chápání pojmu zdravotního postižení. Nicméně

jeho problémem je dosud obtížná uchopitelnost a operacionalizovatelnost. (Brunel university, 2002).

Podle typu postižení lze zdravotně postižené rozdělit do několika skupin a tj.:

- podle druhu:
 - Smyslové postižení (zrakové, sluchové, duální)
 - Tělesné postižení (hybnosti, mobility, vnitřní nemoci)
 - Kombinované postižení
- podle doby vzniku:
 - vrozené
 - získané
- podle intenzity
 - lehké
 - středně těžké
 - těžké
 - velmi těžké (Krhutová, 2013, s. 24)

1.4 Mentální postižení

Vzhledem k tomu, že v předchozí kapitole jsem se zabývala obecným tématem zdravotního postižení, nyní bych ráda věnovala pozornost konkrétnímu zdravotnímu postižení a tj. mentálnímu. Pojem mentální postižení je ve své podstatě stejný jako termín mentální retardace, nicméně je o trochu širší. Avšak ve druhém případě se jedná spíše o medicínský název užívaný zejména ve zdravotnickém prostředí. V následujících odstavcích budu užívat spíše termín postižení, vzhledem k tomu, že mi toto oslovení přijde méně hanlivé.

Termín mentální retardace, potažmo mentální postižení, je opožděnost rozumového vývoje. Pojem je odvozen z latinského mens a mentis – mysl, rozum a retardare – zdržet, zaostávat, opožďovat. (Edelsberger, L. a kol., 2000, s. 302) Podle Defektologického slovníku představuje mentální postižení skupinu osob s nerovnoměrným, zpomaleným duševním vývojem. (Edelsberger, L. a kol., 2000, s. 302) Švarcová (2006) nepovažuje mentální postižení za nemoc. Hovoří o něm spíše jako o celkovém snížení intelektových schopností v průběhu vývoje jedince, které je obvykle spojeno s poruchami adaptace i orientace. Jedná se podle ní o zpomalení a zaostávání ve vývoji s omezenými možnostmi vzdělání i nedostatečnou sociální

přizpůsobivostí. Příznaky mají svou intenzitu, hloubku, míru a různé kombinace. (Švarcová, 2006, s. 26) Doslovně podle Švarcové (2006) se dá citovat, že: „za mentálně postižené se považují takoví jedinci (děti, mládež i dospělí), u nichž dochází k zaostávání vývoje, rozumových schopností, k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování.“ (Švarcová, 2003, s. 24) Světová zdravotnická organizace WHO, jako garant Medicínské klasifikace nemocí, vydala v roce 1992 MKN-10¹, ve které předpokládá, že tato verze klasifikace nemocí nebude delší dobu podstatným způsobem změněna. (Zvolský, 1996, s. 12) Podle MKN-10 je mentální postižení (duševní onemocnění) zařazena do kategorie s označením F70-F76. V minulých dobách se používal termín „idiot“ pro lidi s hluboce narušenými rozumovými schopnostmi a „imbecil“, pro středně narušené osoby. V současné době se užívá jednotný název – lidé s mentálním postižením. (Zvolský, 1996, s. 12)

Mentální postižení, je trvalé snížení inteligence v důsledku organického poškození mozku. Mentální postižení tedy nelze léčit, protože nejde o nemoc, ale trvalý fyziologický stav (zaostalý vývoj rozumových schopností, odlišný vývoj některých psychických vlastností, poruchy ve schopnosti adaptace).

Jedinci, u kterých k zaostávání rozumového vývoje došlo z jiných důvodů, než kvůli organickému poškození mozku (například kvůli vlivu společenského prostředí, nemožnosti vzdělávání apod.) a vykazují IQ 70 a více, se sice považují za mírně mentálně postižené, ale nikoliv z klinických příčin.

Mentální postižení může vzniknout ve třech obdobích:

- prenatalním (před narozením dítěte) - kvůli infekci matky během těhotenství, jejímu špatnému životnímu stylu, úrazu
- perinatálním (během porodu nebo těsně po něm) - dlouhotrvající porod, může dojít k hypoxii plodu, tedy k nedostatku kyslíku apod.
- postnatálním (po porodu do 2 let věku dítěte) - infekce, úrazy, záněty mozku, těžká žloutenka, špatná výživa (Matulay, 1989, s. 159)

V následujících odstavcích se zmíním o stupních mentálního postižení. Jedná se tedy o mentální postižení: Lehké, střední, těžké a hluboké. Zaměřím se zejména na ty stupně

¹ MKN-10: 10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí.

mentálního postižení, se kterými jsem se v praxi setkala a ostatní zmíním jen okrajově, vzhledem k tomu, že je není nutno více rozvádět v rámci této kvalifikační práce.

1.4.1 Lehké mentální postižení

Lehké mentální postižení zahrnuje osoby s IQ 50 – 69. Mentální věk u těchto osob je v rozmezí 9 – 12 let. Zastoupení osob s lehkým mentálním postižením naší v populaci je 2,6 %. Výskyt v celkovém počtu jedinců s mentálním postižením je 80 %. (Pipeková, 1998, s. 62)

Do 3 let lze pozorovat pouze lehké opoždění psychomotorického vývoje. Hlavní příznaky se objevují až s nástupem do školy a v prvních letech školní docházky. Myšlení osob s lehkým mentálním postižením bývá velmi jednoduché, převážně konkrétní až stereotypní. Myšlenkové operace, zejména pak analýza a syntéza, jsou neplnohodnotné. Vítková (1998) uvádí, že jedna ze základních charakteristik poruch myšlení u těchto osob, je neschopnost dosáhnout přiměřené úrovně rozvoje logického myšlení. Lze pozorovat opožděný vývoj řeči, převládá dramatismus a přetrvává dyslálie. Dále uvádí, že nedostatečné vyjadřování myšlenek a přání brání dítěti v řádné socializaci. (Vítková, 1998, s. 297) Napříč tomu, Lechta (2008) je s tímto tvrzením v rozporu. Tvrdí, že shledává verbální schopnosti jedince s lehkým mentálním postižením v běžných komunikačních situacích jako dostačující. Jejich řeč nemusí být tedy mimořádně znatelná. (Lechta, 2008, s. 79). Většina osob s lehkým mentálním postižením, je úplně nezávislá v rámci sebeobsluhy a také v domácích i praktických dovednostech. Vzdělávání těchto osob probíhá na základní škole praktické. V dospělosti mohou tyto osoby vykonávat jednoduchá zaměstnání vyžadující spíše praktické, než teoretické schopnosti v sociálně nenáročném prostředí (Pipeková, 1998, s. 65 - 66).

1.4.2 Středně těžké mentální postižení

U osob se středně těžkým mentálním postižením je IQ v rozmezí 35 – 49. V dospělosti tyto osoby odpovídají mentálnímu věku 3 – 9 let. Výskyt osob se středně těžkým mentálním postižením je v naší populaci asi 12%. V rámci socializace, jsou jejich pokroky částečně limitované. Většina z nich dokáže navázat kontakt se svým okolím, komunikuje a podílí se na jednoduchých sociálních aktivitách. Osoby s těžkým mentálním postižením pracují pod dohledem v chráněných dílnách a na chráněných

pracovištích. Dokážou se plně realizovat v jednoduchých činnostech. Realizace jim dává pocit radosti, naplnění a sounáležitosti. (Vítková, 1998, s. 297)

Pro osoby zařazené do této kategorie mentálního postižení, je rozvoj myšlenkových schopností i řeči, výrazně opožděn. V dospělosti nedosáhne osoba se středně těžkým mentálním postižením obecné normy. Lechta (2008, s. 78) tvrdí, že hranice mezi středním a těžkým postižením, jsou relativně jasné, lze je poměrně jednoznačně odlišit v rámci mluvních výkonů. Celková neobratnost je charakteristická i pro vývoj motoriky. Omezená je i schopnost sebeobsluhy a zručnosti. Osoby, s tímto stupněm mentálního postižení v dospělosti najdou, uplatnění pouze při jednodušších manuálních činnostech vykonávaných mnohdy pouze pod dohledem. Osoby, se středně těžkým mentálním postižením, jsou zařazováni do speciálních škol. Jejich vzdělávání a pokroky, v rámci edukace, jsou velmi limitované, a omezují se často na osvojování základů čtení, psaní, počítání a jednoduchých činností. Postižení psychického vývoje je častokrát kombinované s epilepsií, neurologickými, tělesnými a dalšími dušními poruchami. Etiologie tohoto stupně postižení bývá takřka ve většině případů organického původu.

1.4.3 Těžké mentální postižení

Osoby, s těžkým mentálním postižením mají zpravidla IQ mezi 21 – 34. Tento stupeň mentálního postižení je zastoupen v naší populaci pouze 0,2%. (Vítková, 1998, s. 297)

Již od předškolního věku je psychomotorický vývoj zřetelně opožděn – pohybová neobratnost, dlouhodobé osvojování koordinace pohybů. Setkáváme se také mnohdy s psychomotorickými poruchami, s příznaky úplného poškození centrální nervové soustavy a s minimálním rozvojem komunikačních schopností (Pipeková, 1998, s. 62).

Osoby s těžkým mentálním postižením potřebují celoživotní péči. Dlouhodobým tréninkem lze u těchto osob docílit osvojení si základních hygienických návyků, avšak někteří nejsou schopni udržovat tělesnou čistotu ani v dospělém věku (Pipeková, 1998, s. 62). „Speciální rehabilitační výchova a vzdělávací péče může přispět k rozvoji motoriky, rozumových schopností a komunikačních dovedností jednotlivců, a tak zlepšit kvalitu jejich života“ (Lechta, 2008, s. 252).

1.4.4 Hluboké mentální postižení

„Postižení jedinci, jsou těžce omezeni ve své schopnosti porozumět požadavkům či instrukcím nebo jim vyhovět. Většina osob z této kategorie je imobilní nebo výrazně omezená v pohybu. Postižení bývají inkontinentní, v lepším případě jsou schopni pouze rudimentární (základní) neverbální komunikace. Mají nepatrnou či žádnou schopnost pečovat o své základní potřeby a vyžadují stálou pomoc i dohled. Možnosti jejich výchovy a vzdělávání, jsou velmi omezené“ (Švarcová, 2006, s. 36).

2 Právní subjektivita

Další oblast, kterou je nezbytné zmínit, je právní subjektivita. V této kapitole se mimo jiné budu věnovat způsobilosti k právním úkonům, spolu se svéprávností a samozřejmě i s omezením svéprávnosti.

Jako subjekty občanskoprávních vztahů zákon rozlišuje fyzickou osobu, právnickou osobu a stát, který pokud vystupuje v občanskoprávních vztazích, a má postavení právnické osoby. Jsou to tedy osoby, kterým občanské právo přiznává způsobilost k právům a povinnostem, tedy právní subjektivitu. (Epravo,...)

2.1 Právní osobnost

Právní osobnost u fyzických osob vzniká narozením a zaniká smrtí (§ 23 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Jiným způsobem nemůže být nikdo své právní osobnosti zbaven, nelze se jí ani vzdát (§ 16 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Také právnické osoby mají právní subjektivitu. Vzniká současně s jejich vznikem a zaniká s jejich zánikem podle práva. (zejména v souvislosti s jejich zápisem či výmazem ve veřejném rejstříku – § 118, 126 a 185 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

2.2 Právní úkon

Právním úkonem, též také právním jednáním, se ve starém občanském zákoníku rozumí: „Projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují“. (§ 34 zákona č. 40/1964 Sb.) Novým občanským zákoníkem, který vešel v platnost od 1. 1. 2014 se české právo vrátilo k původnímu označení právního jednání (§ 545 zákona č. 89/2012 Sb.) „Právní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny, jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.“

Právním jednáním je považována, nikoli jen ústní dohoda, či písemná smlouva, ale také triviální věci každodenního života jako je např. zakoupení lístku do kina či divadla, nákup potravin v obchodě apod. (Pešlová 2012, s. 78).

2.3 Způsobilost k právním úkonům, svéprávnost

Pojem způsobilost k právním úkonům, je také nazýván jako „svéprávnost“. Avšak od 1. ledna 2014, kdy vstoupil v platnost Nový občanský zákoník č. 89/2012 Sb., je tento termín nahrazen způsobilostí k právním úkonům. Význam termínu - způsobilost k právním úkonům, si můžeme vyložit, jakožto: „Způsobilost subjektu vlastními úkony nabývat práv a zavazovat se povinností“. Tento termín je používán v našem právním prostředí od roku 1950, kdy jej za tehdejší československé civilistiky, zavedl občanský zákoník. Právní úkon je definován, jako projev vůle, směřující ke vzniku, změně nebo zániku těch práv či povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují. (Marečková, Matiaško, 2010, s. 30)

Člověk nabývá plné svéprávnosti zletilostí, tj. dovršením osmnácti let. Nezletilý není plně svéprávný, je výhradně způsobilý k takovým právním jednáním, která jsou svou povahou objektivně přiměřená, jak k rozumové vyspělosti dotyčného, tak i jeho vrstevníků. Před nabytím zletilosti lze přiznat plná svéprávnost pouze ve výjimečných případech, např. před uzavřením manželství nezletilé osoby. (Melzer, 2013, s. 45). Svěprávnost se může podle § 37 občanského zákoníku, přiznat jen na návrh soudu, a také dosáhl-li nezletilý šestnácti let, se souhlasem jeho zákonného zástupce (nebo nezletilého, podá-li návrh zákonný zástupce), pokud se prokáže jeho schopnost samostatně se žít, obstarávat si své záležitosti sám, případně je-li to ze závažných důvodů a v zájmu nezletilé osoby. Druhou možností získání plné svéprávnosti je uzavření manželství, dosáhl-li nezletilý také šestnácti let. V takovém případě se takto nabytá svéprávnost neztrácí ani případným zánikem manželství a ani jeho prohlášením za neplatné. (Důvodná zpráva...,s. 54)

2.4 Omezení svéprávnosti

Omezení svéprávnosti je dle zákona 89/2012 Sb. občanský zákoník, definováno následovně:

§ 55 Udává, že k omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí i s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzat v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka, postarat se o vlastní záležitosti. Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, kdyby mu hrozila

závažná újma a vzhledem k jeho zájmům, by nebylo možné mírnější a méně omezující opatření.

Dále pak § 56 říká, že omezit svéprávnost člověka může jen soud. Soud vyvine potřebné úsilí, aby zjistil názor člověka, o jehož svéprávnosti rozhoduje, a to i za použití takového způsobu dorozumívání, který si člověk zvolí.

Následně pak § 57 vymezuje to, že soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil. Má-li člověk obtíže dorozumívat se, není to samo o sobě důvodem k omezení svéprávnosti. Znamená to jednak, že toto opatření prokazatelně musí být pro člověka přínosem, že výhody z tohoto opatření musí převážit nad nevýhodami. A dále nelze pominout fakt, že zájem člověka, je tím jediným důvodem. Nejde tedy o ochranu zájmů třetích osob. Zájmy třetích osob musí být chráněny jinými právními nástroji. (Dobrá praxe opatrovnictví, 2013, s. 22)

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje osoby práva jednat ve všedních záležitostech každodenního života. I osoba omezená ve svéprávnosti v nejširším možném rozsahu, se tak může samostatně rozhodovat, nebrání-li tomu zásadní okolnosti.

Protože se však údaj o omezení svéprávnosti již neuvádí v občanském, a ani jiném průkazu, mají třetí osoby velmi často jen minimální možnosti, jak informaci o omezení svéprávnosti získat. (Sborník opatrovnictví a svéprávnosti, 2015, s. 6-7)

2.4.1 Rozsah omezení svéprávnosti

Občanský zákoník stanovuje skutečnost, že rozsah omezení svéprávnosti je určeno vždy soudně: „*Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém člověk není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat, a vymezí rozsah, v jakém způsobilost člověka samostatně právně jednat omezil. Má-li člověk obtíže dorozumívat se, není to samo o sobě důvodem k omezení svéprávnosti.*“ (§ 57 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Přitom musí být vzat důkladně v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka, postarat se o vlastní záležitosti: „*K omezení svéprávnosti lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho zhlédnutí a s plným uznáváním jeho práv a jeho osobní*

jedinečnosti. Přitom musí být důkladně vzaty v úvahu rozsah i stupeň neschopnosti člověka postarat se o vlastní záležitosti. Omezit svéprávnost člověka lze jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma a nepostačí-li vzhledem k jeho zájmům mírnější a méně omezující opatření.“ (§ 55 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Výše zmíněná formulace zákona směřuje k negativnímu vymezení omezení v rozsudku. Ve své podstatě to znamená, že soud uvede konkrétní a konečný výčet úkonů, resp. právního jednání, které člověk není oprávněn činit. Musí být nepochybně prokázáno, ke kterému právnímu jednání není osoba způsobilá, a to zejména z toho hlediska, jaký důsledek má tato skutečnost na jeho možnosti postarat se o své záležitosti. Jde o posílení tzv. „funkčního modelu“, čili omezování způsobilosti, který vychází z toho, že pro omezení způsobilosti právně jednat není rozhodující, jaký je „deficit“ člověka v jeho schopnostech, ale zda tento „deficit“ má natolik relevantní vliv na život člověka, že je nezbytné zasahovat do jeho základních práv. (Informace pro obce č.1, 2015 ,s. 10)

Co se týče rozsahu omezení, je nově stanovená hranice pro maximální rozsah omezení tím, že rozhodnutí o omezení svéprávnosti nikdy nezabavuje člověka práva samostatně právně jednat ve všedních záležitostech každodenního života. (§ 64 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) I v případě běžných všedních záležitostí každodenního života, je nutné si uvědomit, že i tady jde o nakládání s majetkem či smlouvami. Jsou právě i jednání, při nichž jde o obstarávání každodenních osobních potřeb člověka. Proto není možné omezení definovat tak, že osoba není schopna právně jednat, či uzavírat smlouvy, ale je potřeba stanovit finanční limit, resp. výši částky, se kterou může osoba omezená ve svéprávnosti hospodařit, a to tak, aby člověk mohl jednat v obvyklých záležitostech každodenního života. Je však na dalším výkladu, co vše bude považováno za obvyklé záležitosti každodenního života, když konkrétně toto není vymezeno. (Informace pro obce č.1, 2015, s. 11)

Soud může omezit svéprávnost pouze na dobu určitou, nejdéle však na tři roky. Po uplynutí stanovené doby právní účinky omezení zanikají, nicméně soud může před uplynutím stanovené doby zahájit řízení o prodloužení doby omezení. V takovémto případě právní účinky původního rozhodnutí trvají až do vydání nového rozhodnutí, nejdéle však jeden rok. Soud může také rozhodnout o omezení svéprávnosti, jen v souvislosti s určitou záležitostí a na dobu nutnou pro její vyřízení. (§ 59 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Pro omezení svéprávnosti automaticky neplatí možnost uzavřít manželství. O této záležitosti musí výslovně rozhodnout soud. Pokud se omezení svéprávnosti vztahuje rovněž na uzavření sňatku, nelze jej uzavřít ani s přivolením soudu. Jedinou možností je pak svéprávnost v této oblasti soudem vrátit. Došlo-li však k uzavření manželství, přestože omezení svéprávnosti se vztahuje i na uzavření manželství, soud prohlásí manželství za neplatné na návrh každého, kdo na tom má právní zájem, nebo i bez návrhu. Nicméně manželství nemůže být prohlášeno za neplatné, pokud bylo počato dítě, které se narodilo živé. (§ 683 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník)

Soudním rozhodnutím o omezení svéprávnosti člověk neztrácí rodičovskou odpovědnost. Výkon rodičovské odpovědnosti je po dobu, po kterou je člověk ve svéprávnosti omezen ze zákona, pozastaven. Avšak může být soudně rozhodnuto, že se rodiči zachovává výkon péče o dítě a osobního styku s dítětem. (§ 868 odst. 2 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud (§ 865 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), a to výhradně ze zákonných důvodů (§ 870 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník).

Překážka výkonu volebního práva zanikla automaticky s účinností nového občanského zákoníku, ve kterém již zbavení způsobilosti neexistuje. Výkon volebního práva tak není omezen z hlediska občanského práva. Tato oblast je detailně upravena zákony upravujícími volební právo. (Informace pro obce č.1, 2015, s. 12)

3 Opatrovnictví

V předchozí kapitole jsem objasnila základní pojmy, které k tématice opatrovnictví neodmyslitelně patří. Nyní se již mohu přiblížit ke konkrétnímu tématu.

Opatrovnictví je upraveno v zákoně č. 89/2012 Sb. „*občanský zákoník*“ na dvou místech Obecné části, v Hlavě II: Osoby (§ 61 – § 65) a v Hlavě III: Zastoupení (§ 436 – § 440 a § 457 – 485)

Účelem opatrovnictví je ochrana zájmů a naplňování práv opatrovance (§ 457 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Opatrovnictví není výhradně spojeno s omezením svéprávnosti. Nový občanský zákoník stanoví na prvním místě, jako obecné a základní pravidlo, že soud jmenuje opatrovníka člověku, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů, nebo vyžaduje-li to veřejný zájem (§ 465 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Ustanovení opatrovníka není přednostně vázáno na nějakou specifickou situaci, nýbrž na konkrétní situace. Člověk, omezený ve svéprávnosti, rozhodně nemůže zůstat nezastoupen, musí mít opatrovníka. (Informace pro obce č.2, 2015, s. 13)

Existují tři modely opatrovnictví a tj. fyzický, veřejný a profesionální. Avšak v českém prostředí se vyskytují pouze první dva. Profesionální opatrovník není v současných českých právních podmínkách formalizován. Tento model opatrovnictví je využíván v zahraničí, kdy profesionální opatrovník vykonává opatrovnictví z vlastní vůle, z čehož vyplývá, že by měl mít na výkon opatrovnictví dostatek času a měl by jej vykonávat kvalitně a s plným nasazením. Činí tak většinou za malou odměnu, většinou se jedná o částky pokrývající náklady spojené s administrativou a cestováním. (Metodika výkonu opatrovnictví, 2015, s. 12)

Co se týče dalšího dělení opatrovnictví, v našem právním prostředí dále existují čtyři typy opatrovnictví. První typ opatrovnictví se vztahuje pro osoby omezené ve svéprávnosti v určitých oblastech vymezených soudem. Druhým typem je opatrovnictví bez omezení svéprávnosti. Tento typ opatrovnictví spočívá v tom, že veškerá práva člověka jsou zachována bez omezení, pouze v konkrétních případech za něj může jednat opatrovník, pokud je to potřeba a musí tak činit v souladu s jeho vůlí. Třetím typem je opatrovnictví pro správu jmění, kdy se jedná o činnosti spojené se správou jmění či majetku člověka. (Metodika výkonu opatrovnictví, 2015, s. 13)

Čtvrtý a poslední typ opatrovnictví je využíván v rámci hájení práv nezletilých osob během soudních řízení, při nichž by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi rodiči a dítětem.

Jedná se o kolizní opatrovnictví. §17 odst. 1 zákon č. 359/1999 Sb. „o sociálně-právní ochraně dětí“.

3.1 Opatrovník

Podle zákona č. 89/2012 Sb. „občanský zákoník“, je definován opatrovník následovně.

§ 465 Uvádí, že opatrovník je jmenován soudem člověku v případě, je-li to potřeba k ochraně jeho zájmů nebo vyžaduje-li to veřejný zájem. Jde zejména o osobu omezenou ve svéprávnosti, o kom není známo, kde pobývá, neznámému člověku zúčastněnému při určitém právním jednání, nebo tomu, jehož zdravotní stav mu působí obtíže při správě jmění nebo hájení práv.

§ 466 zmiňuje, že k povinnostem opatrovníka patří udržovat s opatrovancem náležitým způsobem – a v potřebném rozsahu, pravidelný kontakt, projevovat o opatrovance skutečný zájem, jakož i dbát o jeho zdravotní stav a starat se o naplnění opatrovancových práv a chránit jeho zájmy. Rozhoduje-li opatrovník o opatrovancových záležitostech, musí vysvětlit opatrovanci zřetelně povahu a následky rozhodnutí, které se chystá v jeho zájmu učinit.

Dále pak § 467 vymezuje, to že opatrovník při plnění svých povinností naplňuje opatrovancova právní prohlášení a dbá na jeho názory, i když je opatrovanec projevil dříve, počínaje přesvědčení nebo vyznání, neustále k nim přihlíží a zařizuje opatrovancovy záležitosti v souladu s nimi. Není-li to možné, postupuje opatrovník podle zájmů opatrovance. Opatrovník se stará, aby způsob opatrovancova života nebyl v rozporu s jeho schopnostmi a aby, nelze-li tomu rozumně odporovat, odpovídal i zvláštním opatrovancovým představám a přáním.

Následně pak § 468 říká, že smrtí opatrovníka, či jeho odvoláním, opatrovnictví nezaniká. Dokavad soud nejmenuje opatrovanci nového opatrovníka, přechází na tuto funkce na veřejného opatrovníka podle jiného zákona.

§ 469 podotýká, že člověku, kterému působí zdravotní stav při správě svého jmění nebo při hájení svých práv obtíže, jmenuje soud na jeho návrh opatrovníka a ve shodě s takovým návrhem určí opatrovníkovi rozsah jeho působnosti. Na návrh opatrovance

soud opatrovníka také odvolá. Opatrovník jedná zpravidla společně s opatrovancem; jedná-li opatrovník samostatně, jedná v souladu s vůlí opatrovance. Nelze-li vůlí opatrovance zjistit, rozhodne na návrh opatrovníka soud.

§ 470 poznamenává skutečnost, že opatří-li si někdo správce svého jmění sám, nemůže mu být jmenovat opatrovníka pro správu jmění. To neplatí, pokud není správce jmění znám, odmítne-li jednat v zájmu zastoupeného nebo zanedbává-li tuto povinnost, anebo nemůže-li jmění spravovat.

Na závěr § 471 vymezuje to, že soud jmenuje opatrovníkem osobu, kterou navrhl opatrovanec. Není-li to možné, jmenuje soud opatrovníkem obvykle příbuzného nebo jinou osobu opatrovanci blízkou, která zaručí o opatrovance dlouhodobý a vážný zájem a schopnost projevovat ho i do budoucna. Není-li možné ani to, jmenuje soud opatrovníkem jinou osobu, která splňuje podmínky pro to, aby se stala opatrovníkem, nebo veřejného opatrovníka (obec). Opatrovník musí dbát zájmů a vůle opatrovance, jedná zpravidla společně s ním.

3.1.1 Vznik opatrovnictví

Opatrovnictví vzniká rozhodnutím z právní moci rozhodnutí soudu (§ 463 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). V rozhodnutí soud kromě omezení svéprávnosti opatrovance a jmenování opatrovníka určí rozsah jeho práv a povinností (§ 463 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Tento rozsah nemusí být shodný s právy, která jsou opatrovanci odebrána – mohou být v menším rozsahu, než jaká jsou opatrovanci odebrána, např. soud může osobu omezit v právním jednání a opatrovníkovi svěřit pouze některá právní jednání, přičemž některá právní jednání ponechá ve vlastní kompetenci soudu. Opatrovník však nemůže mít soudem svěřeno více oprávnění, než ta, v nichž soud opatrovance omezil. Rozhodnout může soud jen na základě osobního kontaktu s opatrovancem, nebrání-li tomu nepřekonatelná překážka. (§ 471 odst. 1 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) Opatrovnictví může vzniknout i tzv. ze zákona v případě, když např. dosavadní opatrovník zemřel, nebo když opatrovanec změnil své bydliště. V takovém případě se ze zákona stane opatrovníkem obec, v níž má opatrovanec bydliště. (Informace pro obce č.1, 2015, s. 13)

3.1.2 Výkon opatrovnictví

Z výkonu opatrovnictví vznikají práva a povinnosti. Opatrovník nemá postavení zákonného zástupce. Opatrovník by měl jednat osobně. Dalšího zástupce může pověřit, pouze vyžaduje-li to nutná potřeba a odpovídá pak za výběr vhodné osoby (§ 438 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), např. pokud se opatrovník nechá v jednotlivé náročné situaci zastoupit advokátem nebo specialistou v nějakém oboru. Obec v tomto případě kontaktuje sociální odbor obce II. nebo III. typu, případně poskytovatele sociálních služeb. Toto ustanovení může mít praktický dopad na situace, kdy opatrovanec nežije v blízkosti opatrovníka, ale využívá ve svém každodenním životě podporu sociální služby. Pracovníci sociální služby opatrovanci obvykle pomáhají při realizaci právních úkonů v různých oblastech života nebo případně sami zajišťují, co je potřeba např.: nákupy, vyřízení osobních záležitostí, apod. (Informace pro obce č.2, 2016, s. 18-19)

3.2 Veřejný opatrovník

Veřejné opatrovnictví vzniká na základě skutečnosti, že soud nenalezne žádnou vhodnou osobu, kterou by mohl ustanovit opatrovníkem. Veřejné opatrovnictví vykonává obec, ve které má opatrovanec bydliště. Jedná se o bydliště definované § 80 zákon č. 89/2012 Sb. „*občanský zákoník*“, nikoliv trvalé bydliště tak jak jej vymezuje zákon č. 133/2000 Sb. „*o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*“. Zákon výslovně stanovuje, že jmenování veřejného opatrovníka není vázáno na opatrovníkův souhlas. Institut veřejného opatrovníka je „posledním záchranným bodem“, pokud neexistuje žádná jiná vhodná osoba, která by mohla opatrovnictví vykonávat. Logicky vyplývá, že není možné, aby se veřejný opatrovník opatrovnictví vzdal. Opatrovnictví vykonává obec. Obec navenek zastupuje starosta, který může na základě plné moci pověřit výkonem veřejného opatrovnictví jiného zaměstnance obce zařazeného do obecního úřadu avšak v malých obcích je obvykle veřejným opatrovníkem starosta obce. Podle rozhodnutí ústavního soudu spadá funkce veřejného opatrovníka do tzv. přenesené působnosti § 149b odst. 3 zákon č. 128/2000 Sb. „*zákon o obcích*“. Opatrovnictví tedy přechází na veřejného opatrovníka i dle § 468 zákon č. 89/2012 Sb. „*občanský zákoník*“, kdy v případě smrti opatrovníka nebo jeho odvoláním, a to do doby, dokud soud nejmenuje nového opatrovníka. Nejčastěji však k tomuto přechodu opatrovnictví

dochází v případě smrti ustanoveného soukromého opatrovníka. Největší problém však nastává v tom, jak se o výše nastalé události obec dozví, neboť zatím neexistuje žádný propojovací informační systém, který by tyto informace obcím podával. (minimálně obec, ve které má opatrovanec trvalé bydliště) Obec se o přechodu opatrovnictví dozvídá až posléze, nejčastěji od příbuzných opatrovance, ČSSZ, ÚP ČR a podobných institucí.

Co se týče výběru opatrovníka, soud přihlédne k přáním opatrovance a taktéž k jeho potřebám i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch, a dbá, aby výběrem opatrovníka nezaložil nedůvěru opatrovance k opatrovníkovi (§ 62 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). (Informace pro obce č.1, 2015, s. 14-15)

Svěření funkce veřejného opatrovníka v rozsahu faktického výkonu opatrovnictví je svěřeno zaměstnanci obce dvojným možným způsobem, a to:

- 1) buď je pracovník obce pověřen k výkonu opatrovnické funkce ke konkrétní osobě opatrovance v rámci pověření pracovníka ze strany starosty, který stojí v čele obecního úřadu,
- 2) nebo jde o situaci, kdy výkon opatrovnické funkce obcí je svěřen organizačním řádem určitému úseku – tj. odboru. V rámci odboru jsou funkcí veřejného opatrovníka pověřeni pracovníci. Nejde o určení funkce pro konkrétní osobu opatrovance a nemusí tak být pracovník ustanoven prostřednictvím pověření starosty obce.

Sociální práce je považována za multi-oborovou disciplínu, která přistupuje ke klientovi v souvislosti s jeho sociálním prostředím, s jeho minulostí, od které se odvíjí přítomnost, a na které je možné budovat budoucnost, ačkoliv je potřeba sociální práci a opatrovnictví odlišovat. Role opatrovníka by se měla zakládat na zajištění dohledu nad zabezpečením opatrovance ve smyslu podpory a tím i zajištění samostatnosti v rámci uplatňování jeho občanských i osobních ale také zajištění dostatečného vztahového zázemí. Role veřejného opatrovníka často spočívá hlavně v roli zprostředkovatele potřebné podpory, kdy využívá poradenství sociálního pracovníka a podpory ze strany sociálních služeb apod. Jedná se tedy o jasně oddělené role a kompetence sociálních pracovníků a veřejných opatrovníků (Informace pro opatrovníky č.2, 2016, s. 30)

3.2.1 Základní role veřejného opatrovníka

Opatrovník má právo jednat pouze v oblastech vymezených soudem. Veškeré právní jednání, ve kterém rozhoduje za opatrovance, musí být ve shodě a po dohodě s opatrovancem. Měl by v dostatečné míře vědět o opatrovanci důležité informace pro tu oblast, kde jsou stanoveny opatrovníkovi kompetence.

Veřejný opatrovník by se měl zejména zajímat o hájení práv a zájmů opatrovance, usilovat o ochranu zájmů opatrovance s ohledem na jeho přání nebo popřípadě naplnění možnosti pro uskutečnění relevantního právního jednání.

Veřejný opatrovník by měl také usilovat o případnou změnu situace opatrovance, který žije v nevyhovujících podmínkách. Úsilí veřejného opatrovníka by mělo spočívat zejména v právním jednání dle rozhodnutí opatrovance směrem k rozšíření jeho možností a v podpoře dalších kroků u příslušných institucí a organizací. Rozsah opatrovníkových činností je vskutku široký, protože je žádoucí se spojit se sociálními pracovníky, kteří tyto činnosti budou vykonávat v rámci výkonu sociální práce na doporučení a ve spolupráci s veřejným opatrovníkem. Mimo jiné by měl veřejný opatrovník rovněž usilovat o tom, aby případná opatření byla pro opatrovance minimálně omezující. Příkladem může být situace, kdy opatrovanec spolehlivě hospodář s 1000,- Kč/měsíčně dle rozsudku – měl by veřejný opatrovník usilovat o navýšení částky, eventuálně i o navrácení svéprávnosti, či i o využití alternativ k veřejnému opatrovnictví. (Informace pro obce č.2, 2016, s. 32)

3.2.2 Práva a povinnosti veřejných opatrovníků

Pokud je obec ustanovena opatrovníkem člověku omezenému ve svéprávnosti nebo i bez omezení a usnesení o ustanovení opatrovníkem, případně i rozsudek o omezení svéprávnosti, se stane pravomocným, je potřeba udělat následující praktické kroky. Výčet popisuje všechny kroky v případě, kdy byl člověk maximálně omezen na svéprávnosti. Uvedu zde veškerý výčet pro situace, kdy je potřeba hájit práva člověka, nebo kdy je způsobilost člověka k samostatnému právnímu jednání omezena v maximálním rozsahu. Výčet potřebných úkonů s možnou, nikoli závaznou, časovou posloupností. Je však třeba mít vždy na paměti, že opatrovník má jednat pouze v tom rozsahu, v jakém má oprávnění jednat. Obecně však lze uvést, že je potřeba:

1) Informovat – Předložit listinu opatrovníka:

- Listinu opatrovníka předložit na všech úřadech a institucích, kde je nebo bylo v jeho věci jednáno.
- Ohledně výplaty důchodu a pojistného na sociální zabezpečení – Česká správa sociálního zabezpečení.
- Úřad práce (příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu, dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky statní sociální podpory + v oblasti zaměstnanosti, se může stát, že i v těchto případech je osoba vedena jako uchazeč o zaměstnání, pokud má možnost vykonávat výdělečnou činnost
- Zdravotní pojišťovna.
- Banka – pokud má člověk veden u nějaké banky účet či vkladní knížku.
- Sociální služby – v případě, že člověk využívá nějaký druh sociální služby.
- Zaměstnavatel – v případě že daný člověk pracuje.
- Vlastník či nájemce bytu.
- Informovat opatrovnickou radu, pokud je ustanovena, že došlo ke změně opatrovníka.
- Informovat další smluvní strany o tomto zastoupení.

2) Zjistit doklady a jejich platnost:

- Zjistit si u opatrovance, které doklady má v držení a zkontrolovat jejich platnost:
 - občanský průkaz a cestovní pas
 - průkaz zdravotní pojišťovny
 - průkaz osoby se zdravotním postižením
 - parkovací průkaz pro osobu se zdravotním postižením

3) Zmapovat příjmy:

- Zjistit si dostupné informace ohledně příjmů opatrovance.
- Hmotné zabezpečení uchazečů o zaměstnání, příspěvek na péči, na mobilitu, dávky v hmotné nouzi, případně příjmy ze zaměstnání apod.
- Důchod
- Mzda
- Sociální dávky – příspěvek na péči, příspěvek na mobilitu, dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky statní sociální podpory
- Renty a jiné příjmy (dědictví)

4) Zmapovat výdaje:

- Zjistit si dostupné informace o výdajích opatrovance, většina výdajů je podložena smlouvou. Tyto smlouvy je potřeba zajistit od bývalého opatrovníka nebo opatrovance a zkontrolovat jejich plnění.
- Nájemné a služby související s užíváním bytu.
- Platby za sociální služby.
- Úvěry a půjčky.
- Pojistné a spoření.
- Mobilní operátoři.
- Exekuce a výživné.

5) *Zajistit bankovní účet:*

- Pokud nemá opatrovanec zřízen bankovní účet, pak je nutné tento účet ve spolupráci s ním zřídit a řádně spravovat v souladu s rozsudkem o omezení svéprávnosti; v akutních případech může být toto úplně první krok, který je potřeba udělat při převzetí opatrovnictví, pro zajištění finanční stability.
- Bankovní účet: Oznámit bance, že majitel má omezenou svéprávnost. **POZOR:** Banky neumí pracovat s institutem veřejného opatrovníka u soukromých účtů, zavedou dispoziční právo k účtu pouze na konkrétní fyzickou osobu (pracovníka úřadu či starostu), která pak figuruje v bankovním systému se všemi svými osobními údaji. V případě veřejného opatrovnictví je další alternativou i zřízení podúčtu k účtu obce. V případě, že osoba má závazek, který vznikl v době omezení její svéprávnosti, pak je potřeba učinit kroky a právní jednání, které vedou k eliminaci závazku, snížení dluhu apod.

6) *Zmapovat bydlení:*

- Zjistit, zda je opatrovanec spokojen s místem svého bydliště, případně jsou-li podmínky jeho bydlení dostatečné a neomezující.
- Na základě získaných zkušeností doporučujeme vybranou alternativu a postup konzultovat se soudem. Některé soudy mají problém akceptovat variantu zřízení pod-účtu k účtu obce. Musí se to se soudcem domluvit.
- Bydlení v DOZP, v chráněném bydlení či jiné pobytové sociální službě, v rodině, nebo jinde, kde je člověk v izolaci, resp. mimo hlavní proud života a dění ve společnosti.
- Člověk je ve věku, kdy chce opustit „rodné hnízdo“ apod.
- Případně si zmapovat možnosti jiného bydlení.

7) *Zmapovat zdravotní nároky:*

- Zjistit si informace ohledně zdravotní péče, která je osobě poskytována:
 - registrující lékaři
 - ošetřující lékaři
 - preventivní prohlídky a sjednané kontroly a vyšetření
 - schopnosti související se zajištěním potřebné zdravotní péče

8) *Zmapovat sociální služby a sociální dávky či jiné možnosti sociálních systémů a podpor:*

- Zjistit, jaké využívá opatrovanec sociální služby. Následně se ujistit, že služby fungují dobře, naplňují kvalitně potřeby opatrovance.
- Jaké má opatrovanec sociální služby a jak fungují.
- Zda podepsal smlouvu o poskytování sociální služby obecní úřad obce s rozšířenou působností nebo ještě opatrovanec v době, kdy byl plně svéprávný apod.
- Zda jsou opatrovanci poskytovány jiné sociální dávky, příp. zda jsou vedena správní řízení o sociálních dávkách.
- Z hlediska zmapování situace opatrovance je vhodné, aby se opatrovník obrátil na sociálního pracovníka obce s rozšířenou působností, neboť obec s rozšířenou působností má v kompetenci při výkonu státní správy podporu opatrovníků fyzických i právnických osob, výkon poradenství v rámci sociální práce apod.

9) *Zmapovat nemovitý majetek a movitý majetek:*

- Zjistit si veškeré dostupné informace ohledně movitého a nemovitého majetku opatrovance.
- Nemovitosti – výpis z katastru nemovitosti.
- Motorové vozidlo – výpis z evidence motorových vozidel.
- POZOR: Osoba s omezenou svéprávností může být vlastníkem, ale nemůže být provozovatelem vozidla, proto registr vozidel automaticky jako provozovatele zapisuje opatrovníka, který pak odpovídá za motorové vozidlo a škody jím způsobené. Provozovatelem motorového vozidla však může být i jiná osoba než opatrovanec nebo opatrovník. Z hlediska vlastnictví nemovitostí je nezbytné zmapovat skutečnou tržní hodnotu, a to s ohledem na potřebu zajištění potřeb opatrovance pro budoucí období. Opatrovník musí pečovat o majetek opatrovance s péčí řádného hospodáře. Je vhodné se tak obrátit např. nejen na soudního znalce,

ale také na realitní kanceláře, aby byla reálná představa, s jak nákladným majetkem bude nakládáno.

10) *Zmapovat vztahovou síť:*

- Zjistit interpersonální vztahy ovlivňující život opatrovance, které osoby jsou pro něj důležité, zda má nějaké osoby blízké, zda má dostatek sociálních kontaktů nebo dostatečnou možnost tyto kontakty získávat. Jednak od samotného opatrovance, jednak od pracovníků sociálních služeb, které člověka podporují, nebo podporovali, nebo od předchozího opatrovníka, pokud byl již předtím ustanoven, nebo od blízkých osob, které člověka znají nebo dříve znaly.
- Příbuzní, další blízké osoby, vztahová síť v okolí člověka a kontakty na ně.
- Pokud je to zmapováno službami, ujistit se, že je to zmapováno správně.

11) *Zmapovat osobní historii člověka:*

- Zjistit, se souhlasem opatrovance, jeho minulost, co dříve dělal, kde a jak žil, jednak od něj samotného, jednak od pracovníků sociálních služeb, které opatrovance podporují, nebo podporovali, nebo od předchozího opatrovníka, pokud byl již předtím ustanoven, jednak od blízkých osob, které opatrovance znají nebo dříve znaly.
- Ideálně formou soupisu životního příběhu opatrovance, nebo vyplněného vhodného dotazníku apod.
- Pokud je to zmapováno službami, ujistit se, že je to zmapováno správně.

12) *Zmapovat potřeby a přání člověka:*

- Je teda třeba zjistit současná přání a potřeby opatrovance, jednak od něj samotného, nebo z jeho dokumentace, případně od jemu blízkých osob, které jej znají, nebo dříve znaly. Je potřeba informace vyhodnocovat vždy obezřetně a pokud možno ve spolupráci s opatrovancem. Zmapované potřeby a přání je vhodné posoudit z hlediska reálných možností opatrovance i opatrovníka, neboť často se přání opatrovance liší od jeho schopností nebo zdrojů, které mohou přání či potřeby umožnit realizovat. Potřeby a přání je vhodné také korigovat zjištěními u praktického lékaře u pracovníků sociálních služeb, kteří přicházeli do kontaktu s opatrovancem apod.
- Je tedy vhodné zmapovat:
 - jeho současné potřeby, přání včetně reálných možností je uspokojit
 - pokud je to zmapováno službami, ujistit se, že je to zmapováno správně

- Pokud to souvisí s oblastí, kde má veřejný opatrovník působit

13) Zmapovat vize, cíle opatrovance do budoucna:

- Zjistit sny a vize, co by chtěl opatrovanec dělat, změnit. Jednak od opatrovance, či z jeho dokumentace, jednak od jemu blízkých osob, které opatrovaného znají nebo dříve znaly.
- Pokud je to zmapováno sociálními službami, ověřit si, že je to zmapováno správně.
- Případně je třeba opatrovanci pomoci s vytvořením si vlastní vize, protože se o to možná dosud nikdo nezajímal, nebo mu někdo pomohl vytvořit si negativní vizi.

14) Zmapovat zájmy a koníčky:

- Zjistit, jaké má opatrovanec zájmy a koníčky, co by chtěl dělat, čemu se věnovat. Jednak od něj samotného, jednak z jeho dokumentace, jednak od blízkých osob, které jej znají nebo dříve znaly.
- Věci zvláštní oblíbenosti, koníčky a zájmy apod.
- Domácí zvířata (zajistit evidenci, platbu poplatků, povinnou veterinární péči).

15) Zmapovat závazky a pohledávky:

- Při seznamování se se situací opatrovance je nezbytné dobře zmapovat závazky a pohledávky opatrovance, a to i tím způsobem, že se opatrovník písemně dotáže jednotlivých věřitelů – o jaké závazky se jedná, v jaké jsou výši, jak jsou spláceny a na základě čeho. Dále je nezbytné zmapovat také pohledávky opatrovance, neboť je možné, že opatrovanec nemá jen závazky, ale že by bylo možné využít jeho pohledávky a vymáhat je. Je vhodné zvážit možnosti splátkových kalendářů při snižování závazků apod.
- Zajistit dosílání pošty na opatrovníka, oznámit institucím funkci opatrovníka:
 - o Aby nedošlo k prodlení realizace různých povinností opatrovance, je nezbytné, aby opatrovník zajistil dosílání pošty k jeho rukám, samozřejmě v situaci, kdy opatrovník má takový rozsah oprávnění svěřeného soudem. Dosílání pošty je možné zabezpečit buď tak, že opatrovník požádá o dosílání pošty u České pošty, a.s. Jde však o placenou službu, nikterak však náročnou.

16) Ostatní:

- Zjistit, zda má opatrovanec nějaké závazky vůči zdravotní pojišťovně, správě sociálního zabezpečení či jiným subjektům. Zjistit, zda vůči opatrovanci není zahájeno nějaké exekuční řízení. V akutních případech mohou být toto úplně první kroky, které je potřeba udělat při převzetí opatrovnictví.

- Daňové nedoplatky.
- Existence závazků vůči zdravotní pojišťovně a správě sociálního zabezpečení, popř. dalším subjektům.
- Exekuční řízení.
- Rejstřík živnostenského podnikání, osoba bez plné svéprávnosti nemůže podnikat. (Informace pro obce č.2, 2016, s. 25-28)

Opatrovník nemůže za opatrovance právně jednat pouze se souhlasem soudu, v těchto oblastech:

- Ve věcech vzniku a zániku manželství,
- výkonu rodičovských povinností a práv (§ 458 NOZ)
- zavázat opatrovance k plnění některému z členů opatrovnické rady nebo osoby tomuto členu blízké,
- nabýt pro opatrovance nemovitou věc nebo podíl na ní, ani opatrovancovu nemovitou věc nebo podíl na ní zcizit či zatížit,
- nabýt pro opatrovance obchodní závod, podíl na obchodním závodu nebo podíl na právnické osobě, a také ne tento majetek zcizit nebo zatížit; to neplatí, jedná-li se o nabytí účastnických nebo podobných cenných papírů zajišťujících bezpečný výnos,
- uzavřít za opatrovance smlouvu zavazující ho k trvajícimu nebo opakovanému plnění na dobu delší než tři roky,
- odmítnout dědictví či jiné plnění z pozůstalosti,
- zavázat opatrovance k bezúplatnému plnění jiné osobě, ledaže se jedná o dar poskytnutý k běžné příležitosti podle zásad slušnosti v přiměřeném rozsahu a opatrovanec je schopen úsudku a projevil s radem souhlas. (Informace pro obce č.2, 2016, s. 21)

3.2.3 Kumulace funkce veřejného opatrovníka se sociálním pracovníkem

V praxi se často setkáváme s kumulací funkcí veřejného opatrovníka a sociálního pracovníka obce. Avšak ideální stav je, když se tyto dvě funkce nekumulují a sociální pracovníci obce vykonávají pouze svou agendu. Často totiž dochází ke střetům zájmů, proto je vhodné tyto dvě agendy oddělovat. U sociálních pracovníků obce, kteří mají kumulovanou práci s veřejným opatrovnictvím, vyvstává otázka, jak od sebe tyto

agendy oddělit. Ve stávající praxi je toto obtížně oddělitelné a tak výkon obou dvou agend zabere sociálnímu pracovníkovi obce spoustu času. Mnohdy se stává, že je opatrovanec současně i osobou v tíživé sociální situaci, kterou zpravidla jakémukoliv jinému klientovi pomáhá řešit sociální pracovník, jež klientovi poskytuje především podporu při řešení jeho situace. Z toho plyne skutečnost, že jsou tyto agendy lze v praxi velmi obtížně jednotlivě oddělovat.

Dříve než-li se vytvoří oficiální metodika i úprava k činnosti veřejného opatrovnictví a sociální práce v katalogu prací a než-li bude určeno, co spadá pod kompetence veřejného opatrovníka a co bude řešit sociální pracovník obce, je žádoucí se na obou agend dohodnout v rámci obecního úřadu.

V legislativě je opatrovnictví ukotveno v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 466 a následný, výkon sociální práce je vymezen v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, § 92, § 109 a v zákoně 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, § 63, 64 a 65. (Metodika veřejného opatrovnictví, 2017, s. 60)

3.2.4 Srovnání činností výkonu veřejného opatrovníka se sociálním pracovníkem

Veřejný opatrovník	Sociální pracovník
<ul style="list-style-type: none"> • Provádí samostatný výkon správy a soupis jmění (movitý a nemovitý majetek) s péčí řádného hospodáře a předkládá pravidelná vyúčtování soudu, opatrovanci a opatrovnické radě, je-li zřízena. • Zastupuje opatrovance v soudních, správních a občansko-právních řízeních a jednáních • Zastupuje opatrovance při uzavírání, změnách a rušení smluv a dohod, včetně pracovně právních (činí za opatrovance právní úkony s tím související). • Hájí práva a zájmy opatrovance a usiluje o ochranu jeho zájmů v souladu s jeho přáním. Respektuje a naplňuje přání opatrovance, kterým nelze vážně/rozumně odporovat. • Hájí opatrovancova práva i u smluv uzavřených v období před vznikem opatrovnictví, vč. napadení platnosti takového jednání. • Předchází kolizím mezi opatrovancem preferovaným způsobem jeho života a opatrovníkovým přesvědčením, o prospěšnosti 	<ul style="list-style-type: none"> • Jednání o poskytnutí služeb sociální práce • Sociální šetření. • Sociální anamnéza a příp. prognóza (zpravidla (zdravotního stavu, oblasti finančních zdrojů apod.) • Individuální plánování s jedincem, skupinou nebo komunitou. • Motivační rozhovor. • Podpora kompetencí jedince. • Podpora kompetencí malé skupiny (např. rodiny, páru, vrstevnické skupiny). • Sociální práce s komunitou.

<p>změn v tomto životě a jiného zajištění opatrovancových potřeb a to především využitím různých komunikačních metod a forem. Současně si opatrovník neustále prohlubuje tyto dovednosti.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usiluje o změnu situace člověka, který žije v podmínkách pro něj nevyhovujících, a to tak, aby pro něj byly obohacující, podnětné a zdraví prospěšné. • Vede spisovou dokumentaci. • Podává opatrovnickému soudu zprávy, spolupracuje se soudy. • Spolupracuje se sociálními pracovníky obecních úřadů a sociálních služeb při zajištění poskytování sociální služby a zajištění činností sociální práce. • V zájmu opatrovance spolupracuje s ošetřujícím lékařem a dalšími odborníky či subjekty. • Dbá o zdraví opatrovance a napomáhá řešit situaci s informovanými souhlasy ve zdravotnictví a usnadňuje komunikaci mezi zdravotnickým personálem a opatrovancem. Spolupracuje s Policií ČR v rámci řešení krizových situací. • Spolupracuje s Úřadem práce ČR, Okresní/městskou/pražskou a Českou správou sociálního zabezpečení v rámci řešení komplexní sociální situace opatrovance a obhajuje případné nároky opatrovance i v dalších stupních řízení. • Účinně spolupracuje s opatrovnickou radou, pokud je zřízena. • Napomáhá zajistit zařizování běžných životních záležitostí, jakými jsou pořizování a výměna dokladů, nákup věcí denní spotřeby, zajišťování oprav, úhrada poplatků a služeb apod. Napomáhá řešit bytovou situaci opatrovance a sleduje, zda je potřebné opatrovanci zajistit poskytování pobytové sociální služby či pobyt ve zdravotnickém zařízení. V případě potřeby tuto situaci v koordinaci s opatrovancem zajišťuje. Pravidelně se s opatrovancem stýká a má přehled o místě opatrovanceva pobytu a zná jeho přirozené sociální prostředí. 	<ul style="list-style-type: none"> • Návčik a upevňování dovedností a schopností klienta. • Základní sociální poradenství. • Odborné sociální poradenství. • Krizová intervence. • Dohled nad klientem. • Evaluace. • Dokumentace práce. • Vypracování podkladové zprávy pro další instituce. • Plánování a organizace aktivit. • Podněcování změn v interakcích mezi klienty a subjekty v jejich sociálním prostředí. • Podněcování změn subjektů v sociálním prostředí klienta. • Navázání kontaktu s poskytovatelem další pomoci. • Situační intervence. • Asistence při jednání s organizacemi. • Zastupování práv klienta • Spolupráce s relevantními službami nebo dalšími odborníky. • Management aktivit subjektů při zvládnání určitého sociálního problému. • Propagace dostupných služeb mezi cílovou skupinou.
---	--

<ul style="list-style-type: none"> • Je v potřebném rozsahu osobně přítomen u vyřizování opatrovancových záležitostí. Z tohoto důvodu může mít povinnost pracovní pohotovosti mimo svoji pracovní dobu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Depistáž.
--	---

(Metodika veřejného opatrovnictví s. 60-62)

3.2.5 Příspěvek na veřejné opatrovnictví

Nově od roku 2017, kdy parlament ČR schválil návrh na příspěvek na veřejné opatrovnictví, vyplácí ze státního rozpočtu příspěvek pro veřejné opatrovníky.

Pro rok 2018 bylo opět naplánováno, že ze státního rozpočtu budou formou příspěvku na přenesenou působnost, vyčleněny finanční prostředky na výkon činností státní správy v oblasti veřejného opatrovnictví. Výše paušální částky na jednoho opatrovance, je ve stejné výši jako pro rok 2017, tj. 29 000,- Kč.

Obce jakožto veřejní opatrovníci, obdrží násobek paušální platby na jednoho živého opatrovance podle jejich počtu k rozhodnému dni, kterým je pro rok 2018 stanoven 31. březen 2017. Započítány budou jen takové případy, u kterých do tohoto data nabyly rozsudky soudu právní moci.

Pro Statutární město Prostějov bylo k datu 31. března 2017 zaznamenáno 50 opatrovanců, o které se starají veřejní opatrovníci. Na těchto 50 opatrovanců byla vyčleněna částka 1.450.000,- Kč. (MPSV,...)

3.3 Opatrovanec

Označení pro člověka, kterému je ustanoven opatrovník, tj. pro člověka, jehož zájmy je potřeba chránit, nebo jehož zájmy je třeba reprezentovat k ochraně zájmu veřejného. (Informace pro obce č. 2, s. 7)

3.3.1 Práva a povinnosti opatrovanců

Právo na právní způsobilost, tedy i možnost rozhodovat se s právními důsledky, se týká i lidí s nejtěžším postižením, kteří potřebují maximální podporu.

V poskytování podpory při rozhodování se může naplno projevit změna přístupu k lidem s postižením. Nejvyšší prioritou není na rozdíl od dřívějších dob zdraví a bezpečí, ale sebeurčení. Kontrolu nad rozhodováním přebírá od odborníků, opatrovníků a interdisciplinárních týmů sám člověk. Z dřívějšího pacienta lůžkového

zařízení dlouhodobé péče, se stává občan, kterému společnost poskytuje podporu pro uplatnění jeho práv. Posunuli jsme se od člověka v roli objektu péče k člověku, který s poskytovanou podporou činí vlastní rozhodnutí. Abychom mohli učinit rozhodnutí, které nám bude dávat smysl a bude v souladu s našimi preferencemi, musíme rozumět své situaci, umět ocenit přínosy a vidět zápory. To, co je pro jednoho nevýhoda, může se jinému člověku jevit jako plus. V mnoha podobných případech se různí lidé mohou rozhodovat velmi odlišně, a přitom být s výsledkem spokojeni. Proto je u poskytování podpory při rozhodování klíčovou podmínkou respektování priorit a hodnot člověka. Přináší to s sebou nutnost respektovat jedinečnost každého člověka a porozumět způsobu jeho vnímání a prožívání situace. Na těchto hodnotách stojí i níže uvedené praktické nástroje vycházející z konceptu plánování zaměřeného na člověka (O'BRIEN). Tento koncept vznikl v osmdesátých letech identifikací společných principů a různých forem individuálního plánování vyvinutých na základě teorie normalizace. V případě významných životních rozhodnutí, zejména u lidí, kteří se po desetiletí izolovaného života v ústavu rozhodují, co dál, je plánování zaměřené na člověka jednou z klíčových forem podpory. Klíčovými principy plánování zaměřeného na člověka jsou:

- Respekt k hlasu člověka a jemu nejbližších lidí.
- Rozšiřování možností volby.
- Budování vztahů.
- Podpora za účelem rozvoje Mluvení a jednání především s člověkem, vyhýbání se odosobněným označením.
- Vyhýbání se postupům zdůrazňujícím odlišnost.
- Způsob vnímání člověka předurčuje formu podpory.

(Dobrá praxe opatrovnictví, 2013, s. 36-37)

4 Podpora opatrovanců

Podporu opatrovanců můžeme zaznamenat především v české legislativě tj. v právních předpisech přijatých vládou ČR a dále pak zejména v oblasti sociálních služeb. Jednotlivé právní předpisy i sociální služby vyjmenuji a popíší v následujících podkapitolách.

4.1 Legislativa

V České republice zatím neexistuje samostatný zákon, který by se zabýval pouze problematikou opatrovnictví, i přes to, že se už několikrát tento zákon snažily různé subjekty navrhnout a jeho existenci předpokládá i § 471 odst. 2 a § 3033 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Hlavním iniciátorem zákona, který připravuje věcný záměr je Ministerstvo spravedlnosti, i když v praxi se projevuje roztříštěnost s ohledem na skutečnost, že výkon veřejného opatrovnictví vykonává obec, nejčastěji však odbor sociálních věcí – přičemž opatrovníky jsou obcí/městem pověřené osoby.

Tato podkapitola se bude zabírat legislativou, která se neodmyslitelně pojí s tematikou opatrovnictví osob. Tento druh podpory je garantován v našem právním prostředí státem. Je to velmi důležitá opora, která opatrovacům zaručuje určité jistoty v jejich životech a nelehkých životních situacích.

V českém prostředí:

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., *Ústava České republiky*.

- Článek 1: „Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“
- Článek 3: „Nikomusmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.“
- Článek 10, odst. 1: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., *Listina základních práv a svobod*.

- Článek 3, odst. 3: „Nikomusmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.“
- Článek 10, odst. 1: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“

Zákon č. 89/2012 Sb., *Občanský zákoník*.

- §3, odst. 2a: „Každý má právo na ochranu svého života a zdraví, jakož i svobody, cti, důstojnosti a soukromí.“

- §3, odst. 2c: „Nikdo nesmí pro nedostatek věku, rozumu nebo pro závislost svého postavení utrpět nedůvodnou újmu, nikdo však také nesmí bezdůvodně těžit z vlastní neschopnosti k újmě druhých.“

Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád*.

- §1: „Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby byla zajištěna spravedlivá ochrana soukromých práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k dodržování smluv a zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.“
- §3: „Občanské soudní řízení je jednou ze záruk spravedlnosti a práva, slouží upevňování a rozvíjení zásad soukromého práva. Každý se může domáhat u soudu ochrany soukromého práva, které bylo ohroženo nebo porušeno.“

Zákon č. 372/2011 Sb., *Zákon o zdravotních službách*.

- §1: „Tento zákon upravuje zdravotní služby a podmínky jejich poskytování a s tím spojený výkon státní správy, druhy a formy zdravotní péče, práva a povinnosti pacientů a osob pacientům blízkých, poskytovatelů zdravotních služeb, zdravotnických pracovníků, jiných odborných pracovníků a dalších osob v souvislosti s poskytováním zdravotních služeb, podmínky hodnocení kvality a bezpečí zdravotních služeb, další činnosti související s poskytováním zdravotních služeb a zapracovává příslušné předpisy Evropské unie.“

Zákon č. 108/2006 Sb., *O sociálních službách*.

- „Tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen "osoba") prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách.“
- §7 (1): „Příspěvek na péči (dále jen „příspěvek“) se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle tohoto zákona při zvládnutí

základních životních potřeb osob. Náklady na příspěvek se hradí ze státního rozpočtu.“

Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením

- Obecné zásady:
 - respekt k lidské důstojnosti a nezávislosti,
 - zákaz diskriminace,
 - plné zapojení do společnosti,
 - rovnost příležitostí,
 - přístupnost,
 - rovnost žen a mužů,
 - respekt k vyvíjejícím se schopnostem dětí a jejich právu na zachování identity.

V mezinárodním měřítku:

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

- Článek 5: „Právo na svobodu a osobní bezpečnost“
- Článek 6: „Právo na spravedlivý proces“
- Článek 8: „Právo na respektování rodinného a soukromého života“

Úmluva o lidských právech a biomedicině.

- Článek 1: *Účel a předmět:*
 - „Smluvní strany budou chránit důstojnost a svébytnost všech lidských bytostí a každému bez diskriminace zaručí úctu k integritě jeho bytosti a ostatní práva a základní svobody při aplikaci biologie a medicíny.“
 - „Každá smluvní strana přijme do svého právního řádu opatření nezbytná pro zajištění účinnosti ustanovení této Úmluvy.“
- Článek 6: *Ochrana osob neschopných dát souhlas:*
 - (1) „Podle článků 17 a 20 uvedených níže může být proveden zákrok na osobě, která není schopna dát souhlas, pouze pokud je to k jejímu přímému prospěchu.“
 - (2) „Jestliže nezletilá osoba není podle zákona způsobilá k udělení souhlasu se zákrokem, nemůže být zákrok proveden bez svolení jejího zákonného zástupce, úřední osoby či jiné osoby nebo orgánu, které jsou

k tomu zmocněny zákonem. Názor nezletilé osoby bude zohledněn jako faktor, jehož závaznost narůstá úměrně s věkem a stupněm vyspělosti.“

- (3) „Pokud podle platného práva dospělá osoba není schopna dát souhlas se zákrokem z důvodu duševního postižení, nemoci nebo z podobných důvodů, lze zákrok provést pouze se souhlasem jejího zákonného zástupce nebo příslušného orgánu nebo osoby či instituce zmocněných zákonem. Dle možnosti se dotčená osoba zúčastní udělení zástupného souhlasu.“
- (4) „Zákonný zástupce, příslušný orgán, osoba nebo instituce pověřené ze zákona podle výše uvedených odstavců 2 a 3 obdrží na základě stejných podmínek informace uvedené v článku 5.“
- (5) „Zástupný souhlas podle výše uvedených odstavců 2 a 3 lze kdykoliv odvolat, je-li to v nejlepším zájmu dotčené osoby.“

– Článek 7: *Ochrana osob s duševní poruchou:*

- „V souladu s podmínkami stanovenými zákonem na ochranu těchto osob včetně právní úpravy pro dohled, kontrolu a odvolání, může být osoba s vážnou duševní poruchou podrobena zákroku bez svého souhlasu, je-li zákrok zaměřen na léčbu její duševní poruchy, pouze v případě, že by bez takovéto léčby se vší pravděpodobností došlo k závažnému poškození jejího zdraví.“

Deklarace práv osob s mentální retardací.

- (1) „Mentálně postižený má mít v nejvyšší možné míře stejná práva jako ostatní lidské bytosti.“
- (5) „Mentálně postižený má právo na kvalifikovaného opatrovníka, pokud to vyžaduje ochrana jeho dobra a zájmů.“

Deklarace práv osob se zdravotním postižením.

– Článek 23: *Respektování obydlí a rodiny:*

- (1) „Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, přijmou účinná a odpovídající opatření k odstranění diskriminace osob se zdravotním postižením ve všech záležitostech týkajících se manželství, rodiny,

rodičovství a osobních vztahů na rovnoprávném základě s ostatními, s cílem zajistit:“

- „Uznání práva všech osob se zdravotním postižením, které dosáhnou věku pro uzavření manželství, uzavřít sňatek a založit rodinu na základě svobodného a plného souhlasu budoucích manželů.“
 - „Uznání práva osob se zdravotním postižením svobodně a zodpovědně rozhodnout o počtu svých dětí a jejich věkovém odstupu, stejně jako práva na přístup k věku odpovídajícím informacím, sexuální výchově a výchově k plánovanému rodičovství, a na poskytnutí nezbytných prostředků, které by jim umožnily uvedená práva realizovat.“
 - „Zachování reprodukčních schopností osob se zdravotním postižením, včetně dětí, na rovnoprávném základě s ostatními.“
- (2) „Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zaručí práva a povinnosti osob se zdravotním postižením pokud jde o opatrovnictví, poručníctví, svěření a adopci dětí nebo obdobné instituty, jestliže existují ve vnitrostátní legislativě; ve všech případech musí být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte. Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, poskytují osobám se zdravotním postižením při plnění jejich rodičovských povinností odpovídající podporu.“
 - (3) „Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby děti se zdravotním postižením měly rovná práva na život v rodinném prostředí. S cílem realizovat tato práva a předcházet ukrytí, opouštění, zanedbávání a segregaci dětí se zdravotním postižením se státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zavazují poskytovat dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám včasné a komplexní informace, služby a podporu.“
 - (4) „Státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, zajistí, aby dítě nebylo odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, vyjma případů, kdy příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení rozhodnou, že takové oddělení je potřebné v nejlepším zájmu dítěte. Dítě nesmí být za žádných okolností

odděleno od rodičů z důvodu jeho zdravotního postižení nebo zdravotního postižení jednoho či obou rodičů.“

- (5) „Pokud nejsou nejbližší příbuzní schopni pečovat o dítě se zdravotním postižením, státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, vyvinou veškeré úsilí k zajištění náhradní péče v rámci širší rodiny, a pokud to není možné, v rámci společenství v rodinném prostředí.“

Deklarace o duševním zdraví pro Evropu.

- Preambule: „My, ministři zdravotnictví členských států v Evropském regionu Světové zdravotnické organizace (WHO), za přítomnosti Evropského komisaře pro zdraví o ochranu spotřebitele, spolu s regionálním ředitelem SZO pro Evropu, jako účastníci Konference ministrů k otázkám duševního zdraví, pořádané Světovou zdravotnickou organizací ve dnech 12.-15. ledna 2005 v Helsinkách, uznáváme, že duševní zdraví a pocit duševní pohody jsou podstatné pro kvalitu života a produktivitu jedinců, rodin, komunit a národů tím, že umožňují vést užitečný život a stát se tvůrčími a aktivními občany. Jsme přesvědčeni, že hlavním cílem aktivit v oblasti duševního zdraví je zpevňovat pocit fyzické a duševní pohody lidí a působit cíleně na jejich silné stránky a zdroje, posilovat odolnost a zpevňovat vnější ochranné faktory.“

Doporučení Rady Evropy [R (99) 4] Výboru ministrů členských státům o zásadách právní ochrany nezpůsobilých dospělých osob.

- Část II – Hlavní zásady
 - Pravidlo 1 – *Respektování lidských práv*:
 - „V souvislosti s ochranou nezpůsobilých dospělých osob je základním principem, ze kterého vychází všechny ostatní zásady, respekt k důstojnosti každého člověka jako lidské bytosti. Zákony, řízení a praxe týkající se ochrany nezpůsobilých dospělých osob by měly být založeny na respektování jejich lidských práv a základních svobod a zohledňovat požadavky, které v souvislosti s těmito právy obsahují mezinárodní právní dokumenty.“

Doporučení Rady Evropy [Rec(2004)10] Výboru ministrů členských států o ochraně lidských práv a důstojnosti osob s duševní poruchou.

- Článek 5 : *Podpora duševního zdraví.*
 - Členské státy by měly podporovat duševní zdraví prostřednictvím podpory rozvoje programů na zlepšení informovanosti veřejnosti o prevenci, rozpoznávání a léčení duševních poruch.
- Článek 11: *Profesní standardy.*
 - (1) „Profesionální personál ve službách péče o duševní zdraví by měl mít odpovídající kvalifikaci a vzdělání, které opravňuje k vykonávání jejich práce v rámci služeb podle profesních standardů a povinností.“
 - (2) „Personál by měl mít vzdělání zejména v těchto oblastech:“
 - a) „Ochrana důstojnosti, lidských práv a základních svobod osob s duševním onemocněním.“
 - b) „Porozumění, prevence a kontrola násilí.“
 - c) „Opatření, která brání používání omezení nebo odloučení.“
 - d) „Výčet okolností, v nichž lze odůvodnit používání různých metod omezení nebo odloučení, s přihlédnutím k výhodám a rizikům jejich použití, a správné použití těchto opatření.“

Doporučení Rady Evropy [CM/Rec(2009)6] Výboru ministrů členských států o stárnutí a postižení v 21. století: udržitelný rozvoj s cílem umožnit větší kvalitu života v otevřené společnosti.

- I. *Rozsah a obecné zásady:*
 - (1) „Účelem tohoto doporučení je podporovat, chránit a zajistit plné a rovné požívání všech lidských práv a základních svobod všemi staršími osobami a prosazovat respektování jejich přirozené lidské důstojnosti.“
 - (2) „Toto doporučení se vztahuje na osoby, jejichž vyšší věk představuje sám o sobě nebo v interakci s jinými faktory, včetně vnímání a postojů, překážku plnému požívání jejich lidských práv a základních svobod a jejich plné a účinné účasti na dění ve společnosti na rovnoprávném základě. Bere na vědomí, že členské státy Rady Evropy určily na národní úrovni biologický věk, kdy osoby požívají zvláštní práva a výhody z důvodu jejich vyššího věku.“

- (3) „Starší osoby v plném rozsahu požívají práv zaručených Úmluvou o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Evropská úmluva o ochraně lidských práv“) a jejími protokoly, Evropskou sociální chartou otevřenou k podpisu v roce 1961 a revidovanou v roce 1996 a dalšími příslušnými mezinárodními dokumenty v oblasti lidských práv v rozsahu, v jakém jsou jimi členské státy vázány.“
 - (4) „Starší osoby by měly mít dostatečný přístup k dostatečným informacím o svých právech.“
 - (5) „Před přijetím opatření, která mají dopad na požívání jejich lidských práv, by starší osoby měly mít možnost zajištění vhodného poradenství prostřednictvím zastupujících organizací.“
- II. *Nediskriminace:*
- (6) „Starší osoby požívají svých práv a svobod bez diskriminace na jakémkoliv základě, včetně věku.“
 - (7) „Členské státy by měly zvážit zařazení výslovného odkazu na „věk“ ve svých vnitrostátních antidiskriminačních právních předpisech.“
 - (8) „Členské státy by měly přijmout účinná opatření k předcházení vícenásobné diskriminaci starších osob.“

Zdraví 21 – zdraví do 21. století.

- Cíl 5: *Zdravé stárnutí.*
 - „Dílčí úkol č. 5. 1. Střední délka života a pravděpodobná délka života bez zdravotního postižení by se měla prodloužit u 65letých osob alespoň o 20%.“
- Cíl 6: *Zlepšení duševního zdraví.*
 - „Do roku 2020 zlepšit podmínky pro psychosociální pohodu lidí a pro lidi s duševními poruchami zajistit dostupnost komplexních služeb.“
 - „Dílčí úkol č. 6. 1. Podstatně omezit výskyt a nežádoucí zdravotní důsledky duševních poruch a posílit schopnost vyrovnávat se se stresujícími životními okamžiky.“

Dlouhodobý program zlepšování zdravotního stavu obyvatelstva ČR – Zdraví pro všechny v 21. století.

- Hodnocení naplňování cíle 6 programu Zdraví 21 – Zlepšení duševního zdraví:
 - „Do roku 2020 zlepšit podmínky pro psychosociální pohodu lidí a pro lidi s duševními poruchami zajistit dostupnost komplexních služeb.“
 - „Dílčí úkol 6.1 Podstatně omezit výskyt a nežádoucí zdravotní důsledky duševních poruch a posílit schopnost vyrovnávat se stresujícími životními okamžiky.“

Zdraví 2020.

- „Rámcový souhrn opatření připravených s cílem pomoci vládám a všem společenským aktivitám, aby přispívaly ke zdraví a životní pohodě, obyvatel evropského regionu přichází s prozíravým a ambiciózním plánem. Na této koncepci se shodlo všech 53 členských států Evropského regionu Světové zdravotnické organizace (SZO) a došlo k tomu v pravou chvíli. Vzhledem k tomu, že se blíží rok 2015 a termín pro dosažení rozvojových cílů tisíciletí, pomůže nám tento program při zapracování zdraví do globálních cílů příští generace.“

Zelená kniha – Zlepšení duševního zdraví obyvatelstva: na cestě ke strategii duševního zdraví pro Evropskou unii.

- „Duševní zdraví evropského obyvatelstva může přispět k dosažení některých strategických cílů politiky EU, jakými jsou např. Vrátit Evropu zpět na cestu k dlouhodobé prosperitě, udržet oddanost Evropy solidaritě a sociální spravedlnosti a přinést hmatatelné praktické zlepšení kvality života evropských občanů¹. Duševní zdraví obyvatelstva EU však lze značně zlepšit.“
 - „Duševní nemoci nepříznivě ovlivňují jednoho ze čtyř obyvatel a mohou vést k sebevraždám, jež jsou příčinou příliš mnoha úmrtí“
 - „Duševní nemoci způsobují značné ztráty hospodářskému, sociálnímu, vzdělávacímu jakož i trestnímu a soudnímu systému a jsou pro tyto systémy rovněž významnou zátěží.“
 - „Stále existují stigmatizace, diskriminace, nedodržování lidských práv a nerespektování důstojnosti duševně nemocných a osob s duševním postižením, čímž jsou v sázce základní evropské hodnoty.“
- Duševní zdraví: *Klíčový význam pro občany, společnost a politiku:*

- „Zdraví bytostně souvisí se zdravím duševním. Pro občany představuje duševní zdraví prostředek, jenž jim umožňuje uskutečňovat duševní a citový potenciál, nacházet a plnit role ve společenském, akademickém a pracovním životě. Ve společnostech přispívá dobré duševní zdraví obyvatelstva k prosperitě, solidaritě a sociální spravedlnosti. Z duševních nemocí naopak plynou četné náklady, ztráty a zátěž občanů i společenských uspořádání.“

4.2 Sociální služby

Podle zákona o sociálních službách č. 108/2006 Sb. se řadí v rámci podpory několik sociálních služeb, které opatrovanci mohou využívat. Výčet jednotlivých služeb uvedu níže v textu:

§39 *Osobní asistence*

- Tato služba je určena pro osoby se sníženou soběstačností, které potřebují dopomoc druhé osoby. Jedná se o terénní službu, kdy osobní asistent dochází do přirozeného prostředí klienta. Jedná se o časově neomezenou službu.

§40 *Pečovatelská služba*

- Tato služba je určena pro osoby se sníženou soběstačností, které potřebují dopomoc druhé osoby. Jedná se o terénní nebo i ambulantní službu. Služba jednotlivé úkony provádí ve vymezeném čase v domácnostech klientů nebo v zařízeních sociálních služeb.

§41 *Tísňová péče*

- Jedná se o nepřetržitou distanční hlasovou službu a elektronickou komunikaci s osobami ohroženými zhoršeným zdravotním stavem. Je to terénní služba.

§42 *Průvodcovské a předčitatelské služby*

- Je to terénní či ambulantní sociální služba určena pro osoby, které mají problémy v orientaci či komunikaci ze zdravotních důvodů.

§43 *Podpora samostatného bydlení*

- Jedná se o terénní službu určenou pro osoby se sníženou soběstačností. A ze zdravotních důvodů potřebují dopomoc od druhé osoby.

§44 *Odlehčovací služby*

- Jedná se buď to o terénní či ambulantní službu, která je určena pro osoby závislé na péči jiné osoby. Tuto službu mohou využít pečující osoby pro osoby pečované. Služba je časově omezená.

§45 *Centra denních služeb*

- Tato centra jsou určena pro osoby se sníženou soběstačností, jejichž životní situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Tato sociální služba je ambulantní.

§46 *Denní stacionáře*

- Zde se poskytují služby osobám, které mají sníženou soběstačnost a potřebují pravidelnou pomoc jiné osoby.

§47 *Týdenní stacionáře*

- Zde se poskytují služby osobám, které mají sníženou soběstačnost a potřebují pravidelnou pomoc jiné osoby. Tato služba se liší od denního stacionáře tím, že se poskytuje strava i ubytování.

§48 *Domovy pro osoby se zdravotním postižením*

- Tato služba je určena pro osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které vyžadují pravidelnou pomoc jiné fyzické osoby.

§50 *Domovy se zvláštním režimem*

- Jedná se o pobytové služby osobám se sníženou soběstačností, kterým jejich onemocnění působí sníženou soběstačnost. Životní situace těchto osob vyžaduje pravidelnou pomoc druhé osoby. Režim v těchto zařízeních je přizpůsoben specifickým potřebám jejich klientů.

§51 *Chráněné bydlení*

- Je to pobytová služba pro osoby se sníženou soběstačností, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Chráněné bydlení má formu skupinového, popř. individuálního bydlení.

§54 *Raná péče*

- Jedná se o terénní službu (popř. doplněnou o ambulantní formu služby) určenou pro děti a rodiče dítěte, do 7 let věku dítěte, které je zdravotně postižené nebo jeho vývoj je ohrožen v důsledku nepříznivého zdravotního stavu. Tato služba se zaměřuje na podporu rodiny a podporu vývoje dítěte s ohledem na jeho specifické potřeby.

§56 *Tlumočnické služby*

- Jedná se o terénní popř. ambulantní službu pro osoby s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby.

§57 *Azylové domy*

- Poskytují pobytové služby na přechodnou dobu pro osoby v nepříznivé životní situaci spolu se ztrátou bydlení.

§58 *Domy na půl cesty*

- Poskytují pobytové služby zpravidla osobám do 26 let, které po dosažení zletilosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, popř. pro osoby z jiných zařízení pro děti a mládež, a také pro osoby propuštěné z výkonu trestu či ochranné léčby. Služby jsou přizpůsobeny specifickým potřebám těchto osob.

§60 *Krizová pomoc*

- Jedná se o terénní, ambulantní či pobytovou službu poskytovanou na přechodnou dobu pro osoby, které nacházejí v situaci ohrožení zdraví nebo života, kdy přechodně nemohou řešit svoji tíživou situaci vlastními silami.

§61 *Nízkoprahová denní centra*

- Poskytují ambulantní služby popř. terénní služby pro osoby bez přístřeší.

§ 63 *Noclehárny*

- Poskytují ambulantní služby osobám bez přístřeší, které mají zájem o využití hygienického zařízení a přenocování.

§64 *Služby následné péče*

- Jsou to ambulantní či pobytové služby poskytované osobám s chronickým duševním onemocněním či osobám závislým na návykových látkách, které absolvovaly lůžkovou péči ve zdravotnickém zařízení, ambulantní péči nebo se jí podrobují, ale také osobám, které abstinují.

§66 *Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením*

- Ambulantní nebo terénní služby poskytované osobám v důchodovém věku či osobám zdravotně postiženým ohroženým sociálním vyloučením.

§67 *Sociálně terapeutické dílny*

- Jsou to ambulantní služby poskytované osobám se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umístitelní na otevřeném trhu ani chráněném trhu práce. Účelem této služby je dlouhodobá

pravidelná podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie.

§69 *Terapeutické komunity*

- Poskytují pobytové služby i na přechodnou dobu pro osoby závislé na návykových látkách nebo osoby s chronickým duševním onemocněním, které mají zájem o začlenění do běžného života.

§70 *Sociální rehabilitace*

- Jedná se o soubor specifických činností směřujících k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilování návyků a nácvikem výkonu běžných, pro samostatný život nezbytných činností alternativním způsobem využívajícím zachovaných schopností, potenciálu a kompetencí. Tato služba se poskytuje terénně, ambulantně nebo v centrech sociálně rehabilitačních služeb.

V praxi jsem se nejčastěji setkávala se službami, jako jsou denní stacionáře, odlehčovací služba, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, azylové domy, noclehárny a sociálně terapeutické dílny.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4 Metodologie výzkumu

Teoretická část moji diplomové práce zahrnovala oporu v odborné literatuře, která se zkoumaným tématem úzce souvisí. Odbornou literaturu jsem využila na vytvoření jednotlivých kapitol a podkapitol, tak abych teoreticky ukotvila termíny, které jsou neodmyslitelně spjaté s veřejným opatrovnictvím.

Empirická část se již věnuje samotnému výzkumu. Tato část bude taktéž rozdělena do kapitol a podkapitol.

V první kapitole se budu zabývat cílem výzkumu společně s výzkumnou otázkou, teoreticky vymezím metodu výzkumu, představím výzkumný vzorek spolu s popisem sběru dat, v neposlední řadě zmíním strukturu otázek a na závěr této kapitoly uvedu metodu a zpracování dat. Fragments odborného textu týkající se metodologie jsem využila ze své bakalářské práce, vzhledem k tomu, že jsem pracovala se stejným druhem výzkumu.

Následující dvě kapitoly budou pracovat v návaznosti s metodologií výzkumu a budou se postupně rozvíjet přes interpretaci, souhrn zjištěných dat, diskuzi a závěr, kde kriticky zhodnotím průběh a přínos svého bádání.

4.1 Cíl výzkumu

Výzkum by byl sám o sobě o ničem, kdyby neměl cíl. Z toho důvodu je důležité zvolit si ten správný cíl, tak aby zkoumání mělo nějaký význam. Tudíž jsem si stanovila za cíl, *získat přehled a specifická data, týkající se vzájemné spolupráce mezi veřejnými opatrovníky Statutárního města Prostějov a jejich opatrovanci*. Zisk těchto dat by měl být přínosný, zejména pro sociální pracovníky Magistrátu města Prostějov, kteří vykonávají funkci veřejných opatrovníků Statutárního města Prostějov. Získaná data by mohla zásadně ovlivnit celou jejich spolupráci a přinést i nové postřehy, které nebyly doposud objeveny. Mimo jiné vnímám jako *dílčí cíl i to, že díky mému výzkumu, mohou sociální pracovníci z Magistrátu města Prostějov využít získaná data, jakožto evaluaci či zpětnou vazbu*. Navíc mohou změnit do budoucna doposud nastavené postupy a reagovat tak na případná přání, která mohou z výzkumu vyplývat.

4.2 Výzkumná otázka

Stanovení výzkumné otázky je zcela zásadní pro výzkum, neboť od výzkumné otázky se odvíjí celá struktura práce – zejména pak teoretická, ve které se objevují témata související se zkoumaným tématem. Téma veřejné opatrovnictví je velice široké, tudíž jsem musela svůj zájem zaměřit na konkrétní oblast opatrovnictví. Zajímalo by mě, jak na výkon veřejného opatrovnictví nahlíží samotní opatrováci a jejich veřejní opatrovníci. Co jim při jejich každodenních činnostech opatrovnictví přináší, v čem jim pomáhá, v čem jim přináší jistotu a v čem ne. Jak vnímají své opatrovníky? Umí reagovat na jejich potřeby? Rozumí si obě strany? A tak má výzkumná otázka znít následovně:

„Jaký pohled mají opatrovanci Statutárního města Prostějov a jejich veřejná opatrovnice na jejich vzájemnou spolupráci?“

4.3 Metoda výzkumu

Rozhodla jsem se využít metodu kvalitativního výzkumu, která se mi jeví jakožto vhodný nástroj k prozkoumání této oblasti vzhledem k povaze cílové skupiny dotázaných.

Kvalitativní výzkum je popisován autory Strauss a Corbinová, jako metoda, která přichází s relativně jednoduchým vymezením. Podle nich se může kvalitativní výzkum týkat života lidí, jejich chování, dokonce i jejich vztahů. Jde tedy o výzkum získávající výsledky jiným způsobem, než li kvantitativním. Výše citovaní autoři mimo jiné zmiňují, to, že je zásadní, aby výzkumník uměl nahlížet na problém kriticky, avšak i s odstupem. Kromě toho, by měl být schopen získat měkká data, která slouží k rozlišení údajů o postojích, názorech apod. Tyto dovednosti výzkumníka, by měla navíc doplnit i značně rozvinutá komunikační schopnost. (Strauss, Corbin, s. 10-11)

Podle Miovského (2006) tento druh výzkumu slouží k popisu, analýze a dále pak k interpretaci nekvantifikovaných či nekvantifikovatelných vlastností zkoumaných fenoménů v naší společnosti. (Miovský, 2006, s. 17)

Hendl (2005) tvrdí, že nelze zcela přesně vymezit nebo dělat kvalitativní výzkum, závisí totiž na zvoleném tématu bádání. Podle tohoto autora kvalitativní výzkumník vybírá na začátku téma a tím i určí základní výzkumné otázky. Dodává však, že otázky lze během sběru dat či analýzy modifikovat (nýbrž i v průběhu celého výzkumu),

či doplňovat. Mimo jiné během kvalitativního výzkumu vznikají i samotné hypotézy. Kvalitativní výzkum má dlouhodobější charakter a zpracování dat může být náročnější, ale o to důkladnější. Data získaná za pomoci kvalitativního výzkumu se zaznamenávají ve formě terénních poznámek, fotografií anebo například jako audio či video záznam. (Hendl, 2005, s. 49-52)

Disman (2006) uvádí, že kvalitativní výzkum má za cíl vytvořit novou teorii, porozumět danému problému. Tvrdí, že je důležité vnímat fakt, že se respondent podílí na tom, jak se bude výzkum vyvíjet. Role výzkumníka je důležitá, protože výzkumník je takzvaným usměřovačem. Nejběžnější techniky tohoto výzkumného šetření jsou zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor a analýza osobních dokumentů (Disman, 2006, s. 285-298).

4.4 Typ výzkumu

Typ mého výzkumu je případová studie. Pedagogický slovník uvádí definici „Výzkumná metoda v empirickém pedagogickém výzkumu, při níž je zkoumání podroben jednotlivý případ (např. žák, malá skupina žáků, jednotlivá třída, škola apod.), detailně popsán a vysvětlován, takže se dochází k takovému typu objasnění, jehož při zkoumání týchž objektů v hromadném souboru nelze dosáhnout. Výhodou metody je možnost hlubokého poznání podstaty případu, nevýhodou omezenost zobecnitelnosti výsledků.“ (Půcha, Walterová, Mareš, 2001, s. 188-189)

Případová studie se užívá, když chce výzkumník zkoumaný problém popsat široce, pokrýt kontext a jiné faktory, které umožní nahlédnout na problém komplexně v jeho souvislostech, problém není popsán jen izolovaně, sám o sobě (Yin, 2003). Yin (in Hendl 2005, s. 113) definuje „případ“ jako „přítomný objekt nebo fenomén bez určení jasných hranic, s kontextem.“

Vzhledem k povaze zkoumaného vzorku využiji specifický typ případové studie a tj. studium sociálních skupin. Zabývá se zkoumáním malých přímo komunikujících skupin (např. rodin) i větších difúzních skupin (např. skupiny zaměstnanců). Popisuje a analyzuje vztahy a aktivity ve skupině. (Hendl, 2005, s. 103)

4.5 Metoda sběru dat

Metodou výzkumu je rozhovor. Podle Hendla (2005) je klíčovým úkolem výzkumníka již v samotných počátcích rozhovoru dostat se k respondentovi blíže, tj. prolomit ledy v jejich vztahu. Tato činnost napomůže k odstranění nervozity. Podle tohoto autora je důležité, aby prvotní otázky byly zaměřeny na nekonfliktní témata, která slouží k tomu, aby posílily další průběh rozhovoru. Mimo jiné je podle Hendla podstatné přikládat patřičnou důležitost tomu, jakým způsobem výzkumník klade otázky. Otázky mají být otevřené a pro respondenta především srozumitelné. Důraz má být kladen na dotazování se citlivým způsobem a mítí neutrální formulaci otázek. (Hendl, 2005, s. 167-171).

Jiný autor věnující se kvalitativním výzkumům tvrdí, že rozhovor patří mezi vůbec nejobtížnější, ale zároveň však i nejvhodnější metodu získávání kvalitativních dat. Při zvládnutí získávání zkoumaných dat dosáhneme schopnosti pozorovat, ale také umění vzájemně provázat jednotlivá témata. (Miovský, 2006, s. 155-156).

V rámci typu rozhovoru jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, kdy jsem se ptala na předem předpřipravené otázky, kterými jsem se zároveň nenechala omezovat a doptávala jsem se spontánně. Tento prvek jednání jsem využila flexibilně v rámci dotazování k tomu, abych během rozhovorů s respondenty získala, co nejvíce informací. (Miovský, 2006, s. 159-161)

4.6 Popis sběru dat

Sběr dat probíhal následovně. Díky absolvování čtrnácti denní praxe na Magistrátu města Prostějov – Odboru sociálních věcí, jsem měla přístup k získání dat potřebný pro výzkum. Statutární město Prostějov pověřuje funkcí veřejného opatrovníka pracovníky Magistrátu města Prostějov z Odboru sociálních věcí. V rámci praxe jsem měla možnost nahlédnutí do spisů, konkrétně do spisů jednotlivých opatrovanců Statutárního města Prostějov. Statutární město Prostějov má na starost padesát čtyři opatrovanců k datu 7. 3. 2018. Tito opatrovanci jsou rozděleni mezi tři sociální pracovníce, z toho dvě pracovníce tuto funkci dělají na plný úvazek a jedna na půl úvazku. Nicméně ve skutečnosti to funguje tak, že funkci veřejného opatrovnictví, vzhledem k náročnosti, vykonávají všechny tři sociální pracovníce na

plný úvazek. Jedna sociální pracovnice má na starost devatenáct, druhá sedmnáct a třetí osmnáct opatrovanců.

Rozhodla jsem se vybrat si opatrovance pouze od jedné sociální pracovnice, tak aby data měla vypovídající hodnotu pouze ke konkrétní osobě. Nejprve jsem se během praxe snažila navázat alespoň minimální vztah s potenciálními respondenty, tak abych pro ně nebyla zcela cizí a měli alespoň povědomí o tom, kdo jsem. Během praxe jsem si vytipovala pár konkrétních opatrovanců, které jsem shledala vhodnými pro účely mého výzkumu. Tito opatrovanci mi byli schváleni i od veřejné opatrovnice. Na závěr praxe, jsem se těchto opatrovanců dotázala, zda by byli při příštím setkání s opatrovnici ochotni popovídat si se mnou na téma opatrovnictví, s tím by byl náš rozhovor zaznamenán na diktafon. Od šesti osob se mi dostalo kladné odpovědi. Stanovila jsem si tedy dva termíny, tj. pondělí a středu (úřední dny), ve kterých jsem realizovala rozhovory pro svůj výzkum. Následující týden jsem opět navštívila pracoviště veřejných opatrovníků a čekala jsem na své respondenty. Na první termín dorazili tři respondenti a na druhý dva. Nakonec jsem tedy využila data pouze od pěti respondentů.

Rozhovory byly vzhledem k omezeným mentálním schopnostem respondentů poněkud náročnější. Občas jsem musela přetvořit otázku na jednodušší a nabídnout i různé varianty odpovědí. Tyto možné varianty, byly doporučeny od veřejné opatrovnice.

Nicméně odpovědi respondentů byly málo rozvinuté do detailů. Proto jsem se po dohodě se svým vedoucím práce rozhodla pojmout tento výzkum jako případovou studii. Posléze jsem zašla opět za opatrovnici a zeptala jsem se i jí na obdobné otázky v kontextu opatrovnictví vybraných opatrovanců, které jsem si zaznamenala za pomoci poznámek. Znovu jsem nahlédla do spisů jednotlivých respondentů a udělala si taktéž poznámky.

4.7 Výzkumný vzorek

Mým výzkumným vzorkem jsou opatrovanci od jedné konkrétní sociální pracovnice pověřené Statutárním městem Prostějov funkcí veřejného opatrovníka. Vybrala jsem si opatrovance pouze od jedné sociální pracovnice, z toho důvodu, že každý veřejný opatrovník pracuje se svým opatrovancem trochu jinak, a tak by data od různých opatrovanců nemusela vyjadřovat názory na tutéž osobu. Vybraná veřejná opatrovnice

má pod svými křídly devatenáct opatrovanců. Z toho lze tyto opatrovance rozlišit do dvou kategorií. Osoby s mentálním postižením a osoby s duševní nemocí. Vybrala jsem si tedy skupinu osob s mentálním postižením. Informace o výzkumném vzorku jsem získala ze spisů na Odboru sociální věci Magistrátu města Prostějov. Níže uvádím základní informace o respondentech.

4.7.1 Respondenti

1) Respondent – R1:

Respondent č. 1 (dále jen „R1“), je čtyřiceti sedmiletý muž. Mentální postižení má již od dětství. Omezený ve svéprávnosti je od té doby, co dovršil osmnácti let. Dlouhou dobu mu dělala jeho babička opatrovníka, prakticky od dětství. R1 má matku a sestru, ty však nejeví sebemenší zájem o společný kontakt. Po tom, co umřela babička, R1 již žádného opatrovníka neměl. V té době se začaly v jeho životě vyskytovat velké problémy. V roce 2012 podalo Statutární město Prostějov návrh na zbavení svéprávnosti (dle tehdejší terminologie). Soud návrhu vyhověl. R1 začal s přiděleným veřejným opatrovníkem řešit svou životní situaci. Zejména pak exekuce, dluhy a mimo jiné bydlení spolu s trávením volného času. V současné době žije R1 v chráněném bydlení, využívá služeb denního stacionáře. Pobírá invalidní důchod spolu s příspěvkem na péči. Rozsah jeho omezení ve svéprávnosti se vztahuje téměř na veškerá právní jednání.

2) Respondent – R2:

Respondent č. 2 (dále jen „R2“), je dvaceti devítiletá žena. Mentální postižení bylo u R2 už od dětství. Omezená ve svéprávnosti je již od dovršení osmnácti let. Návrh podala matka R2. Nicméně neměla zájem o výkon opatrovnictví, tudíž tato funkce byla přidělena Statutárnímu městu Prostějov. Před třemi lety byla R2 pře-posuzovaná a funkci nakonec zastala matka R2. Ta ji však po roce opět odmítla, z důvodu náročnosti a zhoršení vztahu s R2. R2 je opět v rukou veřejných opatrovníků Statutárního města Prostějov. R2 byla omezena ve všech oblastech právního jednání, vzhledem k tomu, že se hodně zadlužila u telefonické společnosti a měla problémové chování, které značně narušovalo vztah s R2 matkou. R2 byla v tíživé sociální situaci a tak si nemohla dovolit navštěvovat stacionáře či využívat sociální služby. Neadekvátně trávila volný čas. Po čase a úsilí veřejné opatrovnice, se R2 podařilo získat

byť v chráněném bydlení. Zde si našla práci a v práci poznala svého současného přítele. S přítelem je zhruba rok a půl a stav R2 se o 100% zlepšil. Nemá tendence utrácet peníze za nepotřebné věci, umí být spořivá, tráví velice aktivně svůj volný čas. V současné době se zvažuje sestěhování do společné domácnosti s jejím přítelem a také změnu opatrovníka.

3) *Respondent – R3:*

Respondent č. 3 (dále jen „R3“), je dvaceti-čtyřletá slečna. Od svých osmnácti let je omezena ve svéprávnosti. Podnět podal dětský domov, kde dříve žila. Omezena byla z důvodu velké nesamostatnosti a ovladatelnosti druhými osobami a především z finančního hlediska, kdy neuměla hospodařit a potřebovala mít vždy někoho nad sebou, kdo by jí řekl, co má udělat. R3 žila dlouhou dobu spolu se svým bratrem v dětském domově. Ona i její bratr byli odebráni z péče rodičů, kteří neadekvátně plnili svou rodičovskou zodpovědnost – byli to alkoholici. Má čtyři sourozence, tři sestry a jednoho bratra, ale v kontaktu je pouze s jedním bratrem a sestrami. Rodiče nejeví zájem a v současné době jsou bezdomovci. R3 je omezená téměř ve všech bodech právního jednání. Finančně je omezena je na 500,- Kč/ týdně, pro které dochází za veřejnou opatrovnictví každé pondělí. R3 bydlí v chráněném bydlení.

4) *Respondent – R4:*

Respondent č. 4 (dále jen „R4“), je dvacetiletý hoch, který je omezen ve svéprávnosti velmi krátce. Od svých osmnácti let. Omezen byl z důvodu velké nesamostatnosti a ovladatelnosti druhými osobami a především z finančního hlediska, kdy neuměl hospodařit. R4 žil dlouhou dobu spolu se svou sestrou v dětském domově. On i jeho sestra byli odebráni z péče rodičů, kteří neadekvátně plnili svou rodičovskou zodpovědnost – byli to alkoholici. Má čtyři sourozence, tři sestry a jednoho bratra, ale v kontaktu je pouze s jednou sestrou. Rodiče nejeví zájem a v současné době jsou bezdomovci. Je omezen téměř ve všech bodech právního jednání. Finančně je omezen je na 700,- Kč/ týdně, které má rozložené během na 300,- Kč / pondělí a 400,- Kč/ středa. R3 bydlí na ubytovně. Je velmi zručný a pracuje jako skladník. Má rád fotbal a velmi často navštěvuje fotbalové zápasy.

5) *Respondent – R5:*

Respondent č. 5 (dále jen „R5“), je šedesáti tříletá paní, která je omezená ve svéprávnosti od roku 2005. Podnět k sociálnímu šetření podala Domovní správa Prostějov, jejíž byt R5 využívá. Podnět byl podán z důvodu stížností na R4 (konflikty mezi sousedy/ stížnosti na psa / neplacení / zmatené placení nájmu / zhoršená komunikace / zdevastovaný byt). Po sociální šetření sociální pracovníce usoudili, že je potřeba podat žádost o omezení svéprávnosti. Soud toto omezení schválil. Jejím opatrovníkem se stalo Statutární město Prostějov. Zjistilo se, že R5 má spoustu dluhů i exekuce. Byla bílý kůň. Špatně slyší, hůř se s ní komunikuje a nezvládá sama péči o domácnost. R5 má psa, o kterého nevěděla, jak se má starat. Byla vdaná, ale manžel ji bil a byl to alkoholik, po nějaké době se rozvedli. Má jednu sestru, se kterou je v kontaktu pouze přes telefon. Omezena je ve všech bodech právního jednání. Soud ji finančně omezil na 50,- Kč / týdně.

Vzhledem k tomu, že výkon opatrovnictví zahrnuje i informace o zdravotním stavu, měla jsem možnost náhledu ke znaleckému posudku, kde jsem se dozvěděla diagnózy jednotlivých respondentů. Uvádím je z toho důvodu, aby bylo zjevné, jak je práce s těmito osobami individuální a každá diagnóza vyžaduje jiný přístup, potažmo jiný druh komunikace.

4.8 Struktura otázek

Tato podkapitola obsahuje seznam struktury otázek, které jsem využila při získávání dat od respondentů. Část otázek mi byla doporučena vedoucím práce i mou mentorkou z praxe na Magistrátu města Prostějov.

- 1) Víte, kdo je váš opatrovník?
- 2) Víte o tom, že paní paní J. je jen pověřena touto funkcí?
- 3) Víte, že Vaším opatrovníkem je Statutární město Prostějov?
- 4) Setkáváte se s paní paní J.?
- 5) Jak často se spolu setkáváte?
- 6) Co spolu řešíte, když se setkáváte? (Varianty: peníze, nákupy, kapesné, lékaři, informace o léku, nákup léků, nákup oblečení, nákup drogerie, doprovody na různé instituce, smlouvy, dodatky smluv, vztahy v místě bydliště, vztahy s rodinou)
- 7) Můžete se svěřit opatrovnici se svými problémy?

- 8) Víte, jak jste na tom ekonomicky?
- 9) Víte, co to je?
- 10) Víte, kolik máte peněz?
- 11) Máte nějaké příjmy?
- 12) A můžete mi říct jaké?
- 13) Chodíte do práce?
- 14) Stačí Vám tyto peníze?
- 15) Chtěl/a byste mít více peněz?
- 16) Jak vyjdete s penězi?
- 17) Za co nejčastěji utrácíte?
- 18) Kdo Vám poradí, když něčemu nerozumíte?
- 19) Je něco, co byste chtěl/a od opatrovníka a on Vám nevyhověl?
- 20) Když ano, znáte důvod, proč Vám nevyhověl?
- 21) Je i někdo jiný ve Vašem životě, kdo Vám pomůže?
- 22) Kdo?
- 23) Povíte mi něco o Vaší opatrovnici, paní J.?
- 24) Jak jste s ní jakožto opatrovnici spokojena nebo nespokojena?
- 25) Chtěl/a byste jiného opatrovníka?
- 26) Přál /a byste si něco změnit?
- 27) Když ano, tak co?
- 28) Jak si myslíte, že by Váš život vypadal, kdyby se o Vás nestaral opatrovník?

Jak jsem již výše zmínila, nějaké otázky byly pro některé z respondentů náročnější na pochopení. Proto jsem ne vždy u všech použila tytéž otázky. V některých případech jsem, dle vlastního uvážení, nabídla možnosti odpovědí nebo srozumitelnější formulaci otázky.

4.9 Metoda analýzy dat

Pro účely svého výzkumu, jsem využila v rámci polostrukturovaného interview – diktafon pro audio záznam svých dat. Miovský shledává využití metody audio záznamu velmi výhodnou hned z několika důvodů. Jednou z výhod shledává v tom, že výzkumník věnuje veškerou pozornost respondentovi a zaznamenává si jen jevy, které nejsou pro nahrávací zařízení zaznamenatelné. Dále pak je přínosným faktem to,

že diktafon zároveň zaznamená veškeré charakteristiky rozhovoru - jako je intonace hlasu, odmlčení nebo i případné rušivé jevy apod. (Mioviský, 2006, s. 197-198).

Po dokončení rozhovorů, jsem z nahrávek zpracovala doslovný transkript. Ten, jsem následně začala kódovat podle techniky otevřeného kódování. Dílčím významovým tematickým celkům jsem přidělovala kódy a každý kód jsem si zvýraznila jinou barvou. Seznam kódů, který mi po analýze vznikl, jsem dále převedla do kategorií a z nich, jsem si v nich vytvořila vzájemný vztahový systém. Některé kategorie jsem vyřadila, když měla pocit, že není zcela zřejmé, jakou mají souvislost s mým výzkumem. Grafické zobrazení těchto vztahů mi umožnilo lépe chápat vzájemné vztahy. Mimo jiné, i posléze interpretovat získaná data v celkové souvislosti s cílem a s výzkumnou otázkou výzkumu. (Švaříček, Šed'ová a kol. 2007, s. 211-213)

Text výše zmíněný se věnoval jednomu druhu rozhovorů, který jsem během zkoumání vedla. Jednalo se o výzkum mezi vybranými opatrovanci. Další druh rozhovoru byl zaznamenán za pomoci poznámek, které jsem si během rozhovoru s veřejnou opatrovnici zaznamenávala. Poznámky jsem posléze převedla na text. Otázky byly předem sestaveny, tak aby měly stejné oblasti jak předchozí výzkum a tudíž jsem mohla vytvořit případovou studii, která na věc pohlíží z více úhlů.

5 Interpretace zjištěných dat

V následující části představím získaná data prostřednictvím kvalitativního výzkumu. Tento výzkum má za cíl porozumět vztahu mezi veřejnou opatrovnící a jejími opatrovanci z obou dvou úhlů pohledů. Zkoumám je proto, že z rozhovorů s opatrovanci mi vyšla data, která nebyla dostatečně obsáhlá. Bylo to zapříčiněno komunikačními schopnostmi z důvodu mentálního postižení. Tudíž jsem původní záměr rozšířila o rozhovor s veřejnou opatrovnící. V tomto výzkumu jsem se zaměřila na: společné fungování výše zmíněných subjektů, proces opatrovnictví, oblast vytváření vzájemného vztahu, strategie při práci s novým klientem a tudíž spolupráce v delším časovém horizontu, ale také na samotné oblasti v rámci omezení svéprávnosti, kde jsou nejdůležitějším tématem finance. Struktura této části diplomové práce se odvíjí od získaných dat, které jsem rozdělila do jednotlivých kategorií, kterým se budu postupně věnovat v podkapitolách. Základní informace o respondentech uvedu v první podkapitole. Výpovědi veřejné opatrovnice budou pouze parafrázovány, za to výpovědi respondentů budou přímo odcitovány.

Konkrétně mi ze společných rozhovorů vyplynuly následující oblasti: spolupráce opatrovance s veřejným opatrovníkem, vztah opatrovance a veřejného opatrovníka, finanční oblast opatrovanců, vztahy a podpora v sociálním prostředí opatrovanců, spokojenost s veřejným opatrovníkem.

5.1 Oblast spolupráce opatrovance s veřejným opatrovníkem

Spolupráce mezi veřejným opatrovníkem a jeho opatrovanci je zcela zásadní. Společnými silami vytváří vhodné prostředí a podmínky pro život opatrovance. Oblasti spolupráce dle metodických doporučení jsou zejména v rámci zastupování práv klienta, podepisování smluv, zajištění sociálních služeb, lékaři a dohled nad lékařskou péčí, zaměstnání, bydlení, finance a hospodaření, nákupy, vztahy s okolím, vztahy v rodině, dědictví, správa majetku, zajištění stravování, dohled nad chodem domácnosti, zajišťování přání a potřeb opatrovanců.

Opatrovanci však spíše vnímají spolupráci v oblastech financí, vztahů s okolím, zaměstnáním a bydlení. Je to způsobeno tím, že v ostatních činnostech nejsou osobně příliš zainteresováni.

R1 k této oblasti vypověděl:

„Když jsou třeba nějaký ty problémy. Tak si vyřikáme. Peníze. Nono... a když třeba někde něco je, tak si to pořešíme, když je nějaký menší problém. Když jdu k doktorovi, tak donesu nějaký ty papíry a tak všechno.“

„Tak když třeba mám nějaký menší problém, jako třeba v tom chráněném bydlení, jako třeba, když my klienti mezi sebou něco máme, když je třeba jako toho dost. Tak si to řešíme tak všechno.“

Obdobně vypověděl i R2:

„Řešíme bydlení, peníze... tak to stěhování, smlouvy, smlouvy vypovědět. Kapesné, něco navíc... Třeba na výlety, na dovolenou.“

R3 v rámci této oblasti sdělila, že:

„Eh, ptá se mi co v práci. Potom se mnou řeší, když mám doktory, tak to se mnou řeší. Eh a kapesný třeba. Aby mě to všechno vyšlo třeba.“

I R4 vnímá oblasti spolupráce podobně jako výše zmínění respondenti:

„Většinou eh kapesné a potom nějaký takový skrz práci, eh jakože skrz smlouvy, s podepisováním na tom, jak su na ubytovně a tak to. Takže...“

Až na jednoho opatrovance všichni opatrovanci ve svých výpovědích odpověděli, že s nimi veřejná opatrovnice mimo jiné řeší i lékaře.

5.2 Oblast vztahu opatrovance a veřejného opatrovníka

Navázání a udržování vztahu opatrovanců s jejich opatrovníky je pro výkon opatrovnictví nezbytné. Zejména pak, když se jedná o osoby opatrovanci cizí, které jsou pověřeny výkonem veřejného opatrovnictví obcí. Je proto důležité vytvořit důvěryhodný vztah a pracovat na jeho udržení. Veřejný opatrovník na tento aspekt dbá a aktivně jej rozvíjí. Veřejná opatrovnice má dlouholeté zkušenosti a vazby se svými opatrovanci, tudíž ji plně důvěřují a mohou se na ni vždy se vším obrátit. Opatrovanci se se svou veřejnou opatrovnictví pravidelně scházejí.

Vesměs všichni opatrovanci popisují vztah s veřejnou opatrovnici pozitivně, vnímají ji jako důležitou osobu v jejich životě, pravidelně se s ní scházejí a řeší s ní všední i nevšední záležitosti.

R5 popisuje jejich vztah následovně:

„... Ona mě říkala právě paní J., to myslí se mnou dobře. Ona mě právě říkala, ona mě právě paní J. říkala, že nic nesmím podepisovat. A to je pravda. A opatrovníka

mám. Koupí mně, co chcu. A hotovo. Ona se dobře stará. Já jsem měla předtím, před paní J., jsem měla paní D., ta taky nebyla špatná Paní D. Ale nevím esi je, ona myslím je tam v zadu asi.“

„... a ona ne ka to, a byla u mě a ne to, ten telefon mně spravila jako ty hodiny. Až zas ona není to. Já sem říkala, koupila mně odpadkový koš, boty mně koupila, teďka koupila a koupila eště aji nevim, eště koupila no, dvě podprsenky mně koupila nový. No tak já zas nemóžu nadávat. Já su spokojená, že ju mám. Jako.“

„...O všechno se stará ona. Pomáhá mě teda. Ale dobře. Dobře mě pomáhá. Ja.“

R1 uvedl:

„...Strašně! Jsem paní J. vděčný. To je vlastně moje druhá maminka, by se dalo říct. A jsem opravdu paní J. vděčný.

R2 ke vztahu s veřejnou opatrovnici sdělila:

„Ano, můžu se jí svěřit, ano. Mám v ní důvěru.

R2 mimo jiné uvedla i jednu negativní zkušenost a to:

„Jednou se to stalo, to se stalo, když jsem bydlela, jestli znáte pana H., tak jsme chtěli, my jsme spolu bydleli dřív. Chtěli jsme ovládač, no, no prostě mi paní J. nedala peníze na to. To jsem řešila aji přes radnicu.“ „Měla k tomu důvod, že jsem na to žádné peníze neměla. Nešlo to.“

R4 uvedl taky jednu negativní zkušenost, kterou však nyní vnímá pozitivně:

„No jednou tam teda bylo, že to, ale to mě nakonec aji pomohlo, že jsem jako s tím nakonec i souhlasil, že sem jel na léčení do Kroměříže.“

„No toto a já jsem nesouhlasil, abych tam jel a to, ale nakonec, protože bych přišel o všechny členy z rodiny, tak jsem s tím nakonec souhlasil a jel jsem se léčit.“

5.3 Finanční oblast opatrovanců

Všichni opatrovanci z mého výzkumného vzorku mají omezení svéprávnosti v rámci hospodaření s financemi. Finanční oblast je tou nejnáročnější. Veřejná opatrovnice s opatrovanci probírá při každém setkání jejich finance. Společná setkání probíhá minimálně jedenkrát do týdne. Opatrovanci jsou vždy informováni o výši jejich příjmů. Jejich příjmy jsou většinou plný nebo částečný invalidní důchod, příspěvek na bydlení či výdělek ze zaměstnání. S těmito příjmy hospodaří veřejná opatrovnice, která má za tuto agendu zodpovědnost. Z těchto příjmů musí opatrovancům zajistit především bydlení, stravování, ošacení, sociální služby, splácení dluhů a ze zbylé částky

opatrovancům vyplácí tzv. "kapesné". Toto "kapesné" slouží pro vlastní potřeby opatrovaců. Pro toto "kapesné" dochází jednotliví opatrovanci v úřední dny tj. v pondělí a středu. Každému opatrovanci vyplácí částku, se kterou je schopný hospodařit. Výše částky je stanovena soudem. V praxi však někteří opatrovanci dostávají i vyšší částky, vzhledem ke skutečnosti, že veřejná opatrovnice vidí snahu a pokrok v rámci hospodaření a tudíž dává opatrovanci větší důvěru. Tento postup je soudem uznán, vzhledem k tomu, že soud nezná opatrovance tak důvěrně jako veřejný opatrovník a dá na jeho úsudek.

Všichni opatrovanci ve svých výpovědích uvedli, že si pravidelně dochází pro "kapesné". Někteří chodí jedenkrát týdně, někteří si částku nechávají rozdělit do dvou dnů, tak aby vše v jeden den neutratili.

R4 k této oblasti vypověděl:

„No já se občas jako paní J. zeptám, jako třeba kolik mám na účtě nebo toto.

Chodím do práce a ještě ten důchod mám.“

Dále dodal, že finance, které dostává v rámci "kapesného" mu stačí. I když by se přál mít víc, vystačí si s tím, co má. Toto kapesné využívá zejména na:

„No většinou za jídlo a potom nějaký ty dodatky, že třeba to, nějaký to pití, energetické nápoje nebo toto. Potom, potom, aji třeba za ty fotbaly nebo toto.“

R5 k této oblasti sdělil, že:

„Důchod nemám a ani nemám příspěvek na bydlení, sem brala, ale ten bere jako paní J.“

„Ja vím, že ano. Ona všechno, ona mně vždycky ukáže třeba na počítaču. Třeba mě vukáže, že mám všechno zaplacený. Elektriku, takový to aj zvlášť myslím nebo to. Jako.“

„...Já nechodím do schránky, já si klíček ani neberu. Protože klíček, na co si budu brát, když vím, že to chodí paní J. Inkasní lístek jako. To. Takže to chodí Paní J. Že. Že to chodí paní J. Prášky mě proplatila. A všechno zaplatila, třeba v lékárně, to mě proplatí jako. Aji granule třeba mně proplatila taky. Jinak to no.“

Co se týče "kapesného" R5 uvedla, že jej nejčasněji využívá na:

„Tak jako třeba rohlíky kópím, ovoce si kópím, tak třeba perník aj si kópím, to stojí pět korun, na Velikonoce. Po tom si kópím buď ten beránek, ale ten stojí moc peněz. A nebo tu ten mazanec jako. Moc sladký nesmím. Ted'ka sem snědla ten, ja si to dycky sem paní poslóchéte, já sem říkala paní J. Já si to dycky rozto, mě třeba dycky doveze v pondělí oběd a mám ho na dvakrát jako. Dneska jako si nemusím dávat až

zítra a ve středu budu mět zas a potom. Třeba dneska si polívku, ale až pozděj a nevím ani co mám. To je jedno. Ale su spokojená s těma obědama. Já mám ráda sladký. Potom se diví paní J., ty lístky sem nechala doma, já si to dycky aji sama spočítám. Ona mě ona mě říkala paní J. že, že su šikovná. Ona. ona mě říká třeba, že já si nemusím, že já si nemu nemu nemusím jako, já nevím, co mě říká. Ona mě říká nic to, já sem říkala, jináč dobrý všecko.“

R3 v rámci této oblasti taktéž vypověděla, že:

„Ano, vím, kolik mám našetřeno.“

„Chodím do práce 4 hodiny denně. A ještě mám důchod invalidní“

R3 také sdělila, že “kapesné“, které dostává od veřejné opatrovnice, je dostačující a nemá potřebu mít více peněz. Částku, kterou obdrží, nejčasněji utratí:

„Za jídlo, někdy si koupím pro sebe něco.“

Obdobný názor ohledne dostatku financí zastává i R1, kdy tvrdí, že:

„Ale mně to tak, mně to tak, mně to tak prostě stačí. Jsou někteří, kteří si chtějí ještě zrušit to kapesný. Ale ne, mně to, mně to prostě jako vyho, jako tak no. Když jako si nakoupím od středy do středy. Tak to no. Říkám, nedá se nic dělat no.“

“Kapesné“ nejčasněji využívá k zaplacení:

„My třeba, nemám to taky, třeba nějaký ty, nějaký jídlo abych měl. Když třeba potřebuju nějaký ty čistící prostředky...“

Za to R2 má pocit, že finance, které má, jí nestačí a ráda by je zvýšila.

„O trošku víc. O zvýšení, aby mi to zvýšili.“

5.4 Oblast vztahů a podpory v sociálním prostředí opatrovanců

Z následných výpovědí je patrné, že u opatrovanců je velmi úzký okruh blízkých osob v rámci jejich sociálního prostředí. Mnohdy tak důvěřují a spoléhají se pouze na pár jedinců. Okruh osob jim blízkých se tak často omezuje na rodinu, osoby ze sociálních zařízení, sociálních služeb, pracovníků úřadu a osoby z okolí místa bydliště.

R1se k této oblasti vyjádřil následovně:

„Na Lipce pomůže, poradí naše děvčata jako třeba. Jako třeba naše vedoucí.

Oni jsou sice o rok mladší než já, ale tak my jsme si, my jsme si jako no, jako blízko.“

R3 sdělila obdobné informace ohledně této tematiky:

„Bud' to v chráněném bydlení, jak bydlím pracovníci. Ještě sestry.“

R5 zastává odlišný názor a zmiňuje skutečnost, že se v jejím životě může obrátit pouze na veřejnou opatrovnici.

„Ne. Paní J.

5.5 Oblast spokojenosti s veřejným opatrovníkem

Tuto oblast vnímám jako jednu z nejdůležitějších, vzhledem ke skutečnosti, že mnohdy na otázky ohledně spokojenosti v rámci vzájemné spolupráce mezi opatrovanci a opatrovníky není příliš čas. A tak přirozeně při výkonu jakékoliv práce vyvstává pocit potřeby zpětné vazby. V tomto prostoru bych ráda zmínila výpovědi opatrovanců a jejich pohled na opatrovnictví a míru spokojenosti s výkonem opatrovnictví prostřednictvím jejich veřejné opatrovnice.

R4 se k této oblasti vyjádřil poměrně rozsáhle, uvedl, že:

„Eh, já si myslím, že bych spíš dopadl na ulici, hodně. Protože já si myslím, že bych ten život nezvládl, tak jak by to to. Protože když mám tady to opatrovnictví a to, tak mě přijde, že to, že mi paní hrozně moc pomáhá a toto jakože. Navíc s tím podepisováním smlouvy, abych se nedostal do nějakých těch dluhů a tady toto. Že jako mi hodně pomáhá.“

„No i záchrana života tady toto. To opatrovnictví. A to všechno mám jen díky dětskému domovu, kde sem byl. A kde mi toto, vlastně udělili přes soud.“

I R5 zastává kladný postoj k výkonu opatrovnictví své veřejné opatrovnice. K této oblasti se vyjádřila následovně:

„... jsem spokojená, já nemůžu na ňu nadávat. Já su ráda, já sem, já teďka říkám, už je to, ona říkala teďka po neděli třeba, že mu bude posílat peníze zasejc na byt jako. Že už po neděli jako bude. Že je to, ona, dneska je třeba dvanáctýho, ona po neděli bude to posílat. To má byt tam, jak bylo napsaný na tem listěčku do třicátého prvního, ale ona to zaplatí hneť. Abych nebyla venku. Ona tos, ona by mě nenechala v nouzi. To vím, že paní J. je takovej dobrý člověk. Já musím být s ňů spokojená, protože ona zas by mě v nouzi nenechala. Ona že prý, já bych vás v nouzi nenechala. Já sem se ji, ja se ji dycky, třeba tam když sem přindu si pro kapesný tak se dycky paní Janákové ptám. Jestli to, jestli už mám zaplacený byt a ona mně to řekne, že třeba už ho mám zaplacené. Ted'ka třeba únor mám zaplacený, ted'ka budu měť březem zaplacený. Duben. Ona mně všecko zaplatí. Ona mně zas všecko zaplatí.“

R3 vnímá jako užitečné a pro jeho život potřebné:

„No, tak ten život bych asi nedávala. Musím nad sebou vždycky někoho mít.“

R3 také uvedla, že je s prací veřejné opatrovnice spokojená.

R2 k této oblasti uvedla taktéž do jisté míry spokojenost, nicméně zmínila, že by ráda změnila svého opatrovníka, vzhledem ke skutečnosti, že má již stálého přítele a přemýšlí o tom, že by jím mohl být právě její přítel.

„Chtěla bych ho změnit. Aby byl pan V. třeba. Jestli by se na to cítil právě. Můj přítel.“ „Časem. Ale jinak jsem s paní J. spokojená.“ *„Myslím, že bych to zvládala, myslím, že jo. Umím si to všechno zařídit. Co sem udělala v životě tenkrát, tak už jo. Že nesmím podepisovat smlouvy, ale to mě tady všechno naučili. Že to nesmím udělat. Cítím se díky tomu tady chráněná.“*

5.6 Oblast pohledu veřejného opatrovníka na opatrovance

Tuto oblast uvádím vzhledem ke skutečnosti, že výpovědi opatrovanců potažmo respondentů, nejsou příliš obsáhlé, kvůli slabší slovní zásobě a nižšímu intelektu. Pro utřídění informací, které mi byly během rozhovoru sděleny, uvádím výpovědi veřejné opatrovnice, která jsou pouze parafrázována. Jednotlivé podkapitoly budou zahrnovat vyjádření veřejné opatrovnice k osobní anamnéze opatrovanců v rámci jejich sociální situace.

5.6.1 Respondent č. 1

Respondenta č. 1 (dále jen „R1“) popisuje veřejná opatrovnice jako osobu, která bezesporu potřebujeme opatrovníka vzhledem k tomu, že R1 není zcela soběstačný. Potřebuje odbornou podporu zejména v oblasti financí, a podepisování smluv. R1 podle veřejné opatrovnice hodně řeší mezilidské vztahy, které jsou v jeho okolí. Je to pro něj velice důležité. Má tendence lhát a vymýšlet si. R1 je podle veřejné opatrovnice manipulující. Často s ním řeší agresivní jednání vůči druhým osobám. Zejména v chráněném bydlení, ve kterém v současné době pobývá. R1 si ji často stěžuje na zdravotní problémy, které s ním následně řeší. Většinou dojdou k závěru, že u R1 se nejedná o zdravotní komplikace, spíš jak o potřebu něco řešit na úřadě. Veřejná opatrovnice má pocit, že se díky tomu cítí potřebný a důležitý. Podle ní však R1 rád navštěvuje svého veřejného opatrovníka a řeší s ním vše, co potřebuje, protože ho nikdy neodmítne a vždy si vše vyslechne a hledají společně řešení.

Veřejná opatrovnice vnímá, že R1 může najít oporu zejména v chráněném bydlení a také samozřejmě u ní. Jeho nejbližšími jsou spolubydlíci z chráněného bydlení, pracovníci z chráněného bydlení a zejména pak jeho klíčová pracovníce. Mimo jiné je mu blízká jeho bývalá přítelkyně, která taktéž bydlí ve stejném chráněném bydlení jako R1. Kromě výše zmíněných institucí má R1 okruh bližších osob taktéž v denním stacionáři. Co se týče rodiny, zde bohužel žádné vztahy nejsou. Ví se pouze o existenci matky a sestry, nicméně zájem není. Trvá to již od dětství, kdy výchovu R1 převzala jeho babička, po tom co se R1 zřekla jeho matka. Důvodem bylo mentální postižení spolu s vážným zdravotním stavem, který byl způsoben úrazem a má trvalé následky. A však další osoby v jeho životě nevnímá a podotýká, že R1 žije v neúplné sociální izolaci.

Finanční oblast je jedna z nejdůležitějších součástí výkonu opatrovnictví. R1 má dva příjmy – invalidní důchod a příspěvek na péči. R1 jedna dochází pravidelně každé pondělí pro tak zvané „kapesné“, které činí 300,- Kč. Prakticky to vypadá tak, že R1 se vyplácí částka na týden, se kterou musí umět hospodařit. Ze zbytku jeho příjmů se pak platí ubytování a denní stacionář. Vzhledem k tomu, že R1 je v zařízení (chráněné bydlení) mohou být některé služby využity v rámci této sociální služby. R1 má v zařízení dohodnuté obědy. Tudiž částku, kterou týdně dostává, má pouze pro své vlastní účely. Mezi ně se řadí zejména nákup oblečení a ostatního jídla. Dále pak měsíční jízdenka na MHD, dobíjení kreditu a také nějaké mimořádné výdaje. Veřejná opatrovnice na vše dohlíží. A pokud to jde, tak i R1 šetří nějaké peníze bokem, tak aby se s nimi mohlo v případě nouze nějak operovat. Finanční oblast R1 sám nezvládá, je to jeden z hlavních aspektů, kvůli kterým byl podán návrh omezení svéprávnosti. Měl velké dluhy, které nesplácel. Díky veřejné opatrovnici má splátkový kalendář a dle něj vše pomalu, ale jistě splácí.

5.6.2 Respondent č. 2

Respondent č. 2 (dále jen „R2“) je omezena zejména v oblasti financí a správy majetku. Dále pak je omezená v podepisování smluv, osobní doklady, nemůže uzavírat manželství, nemůže volit ani být zvolena, nemůže podávat souhlas se zdravotními výlohami a po finanční stránce je omezena na 200,- Kč (a však po vzájemné domluvě jí veřejná opatrovnice dává 1000,- Kč na týden). Nejčastěji spolu řeší vztah s jejím přítelem, teď aktuálně dědictví a prodej nemovitosti, práci, a finance. Veřejná

opatrovnice popisuje R2 v současné době jako velice soběstačnou osobu. Při dalším neposouzení bude žádat změnu rozsahu omezení – rozhodně by zrušila omezení v rámci podávání souhlasu se zdravotními výlohami i omezení, které se týče držení osobních dokladů. Dále pak bude žádat o zvýšení částky, vzhledem k tomu, že se jí osvědčilo, to že R2 již zvládá hospodařit s vyšší částkou než je 200,- Kč zcela bez problému. Veřejná opatrovnice vnímá u R2 velký pokrok za ta společná léta, kdy ji dělá opatrovnici. Podle veřejné opatrovnice R2 postupem času hodně dospěla. Dříve utrácela peníze za zbytečnosti, nedařilo se jí najít zaměstnání, trávila volný čas pouze díváním se na televizi, vzhledem k tomu, že neměla žádné naspořené peníze. Navazovala vztahy s pochybnými muži. Žila ve společné domácnosti s mužem, který byl taktéž omezený ve svéprávnosti. Vztah jim neprospíval. Neuměli spolu sami bez výpomoci žít. Jejich obydlí bylo v katastrofickém stavu. Po čase se je podařilo umístit do chráněného bydlení. Zde se cesty R2 a jejího přítele rozešli. Tato sociální služba ji velmi pomohla v osamostatnění se. Brzy na to si našla práci a v ní i svého současného přítele.

Veřejná opatrovnice shledává oporu v současné době zejména v příteli R2. Přítel R2 není omezený ve svéprávnosti. Myslí si, že se jedná o opravdu vážný vztah, který nemá žádné jiné záměry. Veřejná opatrovnice byla s přítelem R2 osobně seznámena a vnímá tento vztah natolik pozitivně, že v případě přání změny opatrovníka na přítele R2, bude s tím ochotna souhlasit a bude je podporovat a případně jim ze začátku pomáhat. Kromě přítele R2 je R2 blízká její matka. Bohužel, nemá zájem o sdílení společného nadšení ze současného vztahu R2 a jejího přítele vzhledem zkušenostem z minulosti. Veřejná opatrovnice s ní jednou za čas volá a domlouvá matce, ať svou dceru v tomto ohledu podpoří. Nicméně zatím se jí to nedaří. Kromě těchto výše zmíněných osob jsou R2 blízké pracovnice z chráněného bydlení. Veřejná opatrovnice je v aktivním kontaktu s vedoucí chráněného bydlení a zajímá se o R2 (mimo jiné i o ostatní opatrovnice, které má v péči) Od té doby, co je R2 ve vztahu se svým přítelem jezdí hodně na výlety a poznává spoustu nových lidí.

Finanční oblast je jeden z hlavních důvodů proč byla R2 omezena ve svéprávnosti. Byla velmi zadlužená a neuměla hospodařit s penězi. Navíc neměla žádný příjem, vzhledem k tomu, že byla po dlouhou dobu nezaměstnaná. Od té doby, co je R2 omezená ve svéprávnosti, veřejná opatrovnice spolu s R2 řeší staré dluhy a učí se společně hospodařit a strádat si nějaké peníze bokem na mimořádné situace. Měla pouze částečný invalidní důchod. Po tom, co začala R2 pracovat se její finanční situace značně zlepšila, nicméně měla neustále tendence utrácet peníze za nepotřebné věci.

Veřejná opatrovnice uvádí, že bod zlomu nastal, když potkala současného přítele. Naučila se hospodařit, šetřit si na výlety, přispívat na benzín či na vstupenky a jízdenky z výletů. S přítelem dozrála k větší zodpovědnosti. Veřejná opatrovnice také podotýká, že finanční situaci taktéž pomáhá R2 přítel, protože ji spoustu věcí hradí (jako vzorný gentleman) a ona tak má menší výdaje.

5.6.3 Respondent č. 3

Respondenta č. 3 (dále jen „R3“) veřejná opatrovnice popisuje jako osobu, která potřebuje mít nad sebou dohled opatrovnice a někoho, kdo ji bude říkat, co má a nemá dělat. R3 je omezena v oblasti financí a správy majetku. Dále pak je také omezená v podepisování smluv, má omezení na držení osobních dokladů, nemůže uzavírat manželství, nemůže volit ani být zvolena, ale také nemůže podávat souhlas se zdravotními výlohami. R3 je podle ní velmi ovlivnitelná, nesamostatná, vzhlíží k autoritám, mimo jiné je taky velmi citlivá, stydlivá, bojácná a nedůvěřivá. Má tendence věci zveličovat a často tak propadá panice. Některé situace vnímá nepřiměřeně. R3 má rodiče těžké alkoholiky, sama se však alkoholu vyhýbá, jak jen to jde. Žila se svými sourozenci v dětském domově. Nyní pobývá R3 v chráněném bydlení, ve kterém se necítí moc dobře. Má pocit, že mezi klientelu nezapadá a tak se spolubydlícím straní. R3 je vesměs velmi uzavřená osobnost, která má ve svém životě jen pár lidí, které považuje za osoby blízké. Je v kontaktu se svým bratrem a dvěma sestrami, nejvíc se však schází právě s jednou ze sester. S tou se často navštěvují, dokonce i o víkendech. Nicméně i přesto v jejich vzájemném vztahu dochází k rozporům a jsou dny, kdy spolu vůbec nekomunikují. R3 je poměrně aktivní na sociálních sítích, kde se snažila vyhledávat potencionálního partnera. Však po nepříjemných zkušenostech, které dle jejích slov zahrnovaly obtěžování, od těchto aktivity upustila a sociální sítě využívá na zprostředkování kontaktu se svými sestrami nebo i pár vzdálenějšími kamarádkami z dětského domova.

Její příjem tvoří částečný invalidní důchod a příjem ze zaměstnání. Je zaměstnaná u uklízečské firmy, na zkrácený pracovní úvazek. Klientka je finančně omezena na 500,- Kč/ týdně. S touto částkou umí vyjít a hospodařit. Nejčastěji utrácí za jídlo a oblečení. R3 není dle slov veřejné opatrovnice konfliktní typ, ani spolu nemají rozpory.

5.6.4 Respondent č. 4

Respondenta č. 4 (dále jen „R4“) shledává veřejná opatrovnice jako osobu, která potřebuje mít nad sebou dohled opatrovance. R4 je podle ní velmi ovlivnitelný a vzhlíží k autoritám, bohužel k ne zrovna vhodným. Tím, že rád jezdí s fanoušky fotbalu na zápasy, rád se s nimi i ztotožňuje a dělá, to co velká skupina, chová se jako dav. Párkrát se připlétl do různých potyček a taktéž ho tento jeho koníček svádí k alkoholu. Párkrát se víc opil a byl i dokonce v léčebně. V léčebně mu diagnostikovali počáteční alkoholismus. Má k tomu predispozice. Umístění do léčebny nebylo natolik nutné. Nicméně v té době R4 neměl žádné zaměstnání, žádné příjmy, žádné úspory, azylový dům byl plný a skončil by na ulici jako bezdomovec. Takto byl chráněn před negativními vlivy života na ulici. Léčebna dodala veřejné opatrovnici dostatečný čas na to situaci vyřešit. Jakmile se vrátil, sehnal si práci jako skladník a díky tomuto příjmu si mohl dovolit ubytovnu.

Většinou spolu řeší práci – jak se mu daří a zda je vše v pořádku, dále pak finance – mimořádné výdaje (fotbal, jízdní kolo, cesta do Olomouce), kontrola účtenek (zda si nakoupil to, na co vyžadoval peníze).

Veřejná opatrovnice k R4 ještě dodává, že má pocit, že nemají dostatečně nastavenou vzájemnou důvěru. R4 ji často lže, zapomíná donést účtenky či vstupenky, na které dostal peníze, tudíž sama veřejná opatrovnice kolikrát neví, za co peníze doopravdy utratil. Veřejná opatrovnice shledává jejich vzájemný vztah pozitivním a smysluplným.

Podpůrný systém R4 veřejná opatrovnice vidí zejména v R4 pracovním kolektivu, kdy má pocit, že jeho kolegové R4 chrání a berou ho mezi sebe. Vnímá to velmi pozitivně na rozdíl od jeho přátel z prostředí fotbalových fanoušků, kteří mají tendenci svádět a navádět R4 ke konání trestných činností. (drobné krádeže, vandalství apod.) Co se týče vztahů s rodinou tak ty jsou velice narušené. R4 a jeho starší sestra byli odebráni z péče jejich rodičů a umístěni do dětského domova. S rodiči se R4 vůbec nestýká. Kromě zmíněné sestry má další 3 sourozence. Se starším bratrem se taktéž nestýká, protože bydlí v Anglii. Dále pak má tři starší sestry, z toho dvě už mají vlastní rodiny. Ta třetí sestra věkově R4 nejbližší s ním pobývala nejdéle v dětském domově. S touto sestrou měli konflikt, za který se na R4 ty dvě starší sestry hněvají a od té doby jejich vzájemný vztah ustrnul. Se sestrou, se kterou měl konflikt, je v kontaktu, nicméně

není již tak intenzivní jako dřív. Veřejná opatrovnice má dojem, že nikdo jiný, mu bližší mu není. Sebe shledává taktéž osobou blízkou vzhledem k tomu, že je jeho opatrovnící.

R4 je omezen na 700,- Kč / týdně. A však sám si určil, že by si rád tuto částku rozdělil a docházel si pro 300,- Kč v pondělí a 400,- Kč ve čtvrtek. Má strach, že kdyby měl celou částku najednou, neuměl by s ní hospodařit celý týden, zkrátka by ji hned utratil. Jeho příjem tvoří částečný invalidní důchod a příjem ze zaměstnání. Asi nejvíce R4 utrácí za fotbalové zápasy a náklady s nimi spojené, jako je doprava, vstupenka, občerstvení apod. Co se týče hospodaření, veřejná opatrovnice udává, že tuto oblast musí opravdu spravovat ona, protože R4 toho není sám schopen. Spoří mu bokem nějaké peníze, tak aby měl našetřeno na mimořádné situace. Například teď si R4 chce kupovat kolo a díky tomu, že má správu financí jeho veřejná opatrovnice, tak jej může zakoupit. K finanční oblasti veřejná opatrovnice dále uvádí, že s R4 jsou problémy skrze dokládání účtenek, které údajně zapomíná donést nebo donese úplně jiné na proplacení. Veřejná opatrovnice apeluje na to, aby ji R4 říkal pravdu a řekl si klidně o výdaje navíc, nicméně ať ji nelže.

5.6.5 Respondent č. 5

Respondentku č. 5 (dále jen „R5“) veřejná opatrovnice shledává jakožto osobu, která bezprostředně potřebuje opatrovníka. Je velmi snadno ovlivnitelná a tím i u ní dochází k zneužívání v rámci podvodných smluv. S R5 je horší komunikace, hůř slyší a neumí používat naslouchátko. R5 je hodně závislá na kontaktu se svou opatrovnící. Volá ji klidně i několikrát denně, jen aby sdělila nepodstatnou věc. Veřejná opatrovnice u R5 vnímá velmi silné sociální vyloučení. R5 má pouze ji, svého psa a svou sestru, se kterou komunikuje pouze přes telefon. R5 je v současnosti nedůvěřivá vůči cizím lidem a celkově má problém s muži. Nejspíše to pramení ze špatných zkušeností s jejím bývalým manželem a pak také ze současného vědomí, že byla zneužita sousedkou, která si na její občanský průkaz zakoupila na splátky nějaké spotřebiče. Což se jí nejspíše nestalo poprvé. Veřejná opatrovnice zjistila, že R5 neumí hospodařit v domácnosti a tak se rozhodla, že R5 bude učit domácím pracím. Po nějakém čase ji naučilo tyto dovednosti R5 naučit a tím se stala soběstačnější. Veřejná opatrovnice musela udělat i osvětu, co se týče chování domácích mazlíčků – konkrétně jejího psa. Musela ji naučit, že je potřeba, aby měl pejsek pohyb, jídlo i zábavu. Mimo jiné, že je potřeba pejska očkovat a chodit s ním k veterináři. Veřejná opatrovnice zařídila R5 obědy. R5 vždy

doneše jídelní lístek a spolu s veřejnou opatrovnici vybírají obědu na celý měsíc, tuto činnost bohužel R5 taktéž nezvládá, protože nerozumí některým názvům jídel. Veřejná opatrovnice k obědům dodává, že R5 miluje sladké, a vždy když spolu vybírají obědy, je jí jasné, kterou z možností R5 bude chtít. R5 je za službu rozvážení obědů podle veřejné opatrovnice moc ráda, až tak moc, že jí podřizuje celý svůj denní harmonogram. Do jejího denního harmonogramu spadá také její největší koníček – sledování televize. Veřejná opatrovnice o R5 říká, že má potřebu být pochválena. Při pravidelných setkáních spolu řeší: pejska, zaplacení nájmu, peníze na nákup, lékaře, výběr obědů, sousedy, a dá se říci vše, co R5 napadne.

Veřejná opatrovnice uvádí, že R5 žije ve velké sociální izolaci, kdy její svět tvoří pouze její pes, televize a ona, tj. veřejná opatrovnice. R5 byla vdaná, ale s manželem se už dávno rozvedli. Byl to alkoholik, který ji bil. Z rodiny má pouze sestru, která bydlí daleko. Nenavštěvují se, ale často si volají. Nicméně, tím, že R4 hůř slyší a nenosí naslouchátko, si toho moc neřeknou. Veřejná opatrovnice s ní jednou za čas také volá a informuje ji o R5. Vztahy se svým okolím nemá moc vřelé. Sousedi si dříve hodně stěžovali na hluk z televize a taktéž na psa, který z nudy štěkal a devastoval byt. Po nějakém čase R4 spolu s veřejnou opatrovnici daly věci společně do pořádku. Veřejná opatrovnice nechtěla odebírat R5 pejska do útulku, když ví, že je to jediná blízká duše R5. R5 se rychle naučila péči o psa a nyní s ním již není problém. Veřejná opatrovnice říká, že R5 měla dříve jednu kamarádku, díky které měla větší sociální kontakt s okolím a tolik se na veřejnou opatrovnici neupínala. Nicméně, toto přátelství se časem rozpadlo. R5 v současné době nemá důvěru v ostatní lidi, protože si před nějakým časem na její občanský průkaz koupila sousedka na splátky jisté spotřebiče apod. Taktéž se zjistilo, že je jednatelkou určité společnosti. No zkrátka někdo využil její důvěřivosti vůči druhým a zmanipuloval ji k podpisu smlouvy, které ve skutečnosti nerozuměla. Od té doby, co R5 ví, že se jednalo o podvody, říká veřejné opatrovnici, že je lepší nemít žádnou kamarádku. Veřejná opatrovnice k jejímu vlastnímu úsudku o sociální izolaci R5 dodává, že si myslí, že plyne z jejího zdravotního problému a tj. že špatně slyší a neumí používat naslouchátko. Veřejná opatrovnice se jí snaží již dlouho tento aparát užívat, nicméně je to marné.

Finanční oblast je u R5 složitější. Má pouze invalidní důchod a příspěvek na bydlení. Nemá nárok na žádnou jinou dávku. Další fakt je, že R5 má exekuce a dluhy, které se pomalu splácí. Z jejího invalidního důchodu dále se platí nájemné u Domovní správy, obědy, potřeby pro psa, jídlo a dle potřeby oblečení. Dokud neměla

R5 opatrovníka, nezvládala tyto úkony. Nevěděla, jak má platit a kolik má platit. Bála se i sama nakupovat a neuměla si to spočítat. Veřejná opatrovnice s ní nacvičila nákupy a ukázala jí, jak si má spočítat nákup. Od té doby R5 tuto činnost bezproblémově zvládá. I když je soudně omezena na 50,- Kč, veřejná opatrovnice v ní vkládá již nějaký čas důvěru a vyplácí jí 500,- Kč na týden, protože ví, že to sama zvládne. Při dalším neposouzení bude apelovat na soud, aby její částku navýšil z 50,- Kč na 500,- Kč. Při každé návštěvě R5 přichází k veřejné opatrovnici s účtenkami, aby ji ukázala, jak vše sama zvládla nakoupit a vše si umí přepočítat.

6 Výsledky výzkumu

Tato kapitola slouží zejména k rekapitulaci, sumarizaci i ujasnění zjištěných informací z výpovědí jednotlivých respondentů. Ráda bych představila výsledky mého výzkumu, které vycházejí zejména z předchozí kapitoly věnující se interpretaci získaných dat.

V rámci mého výzkumu, který se týká výkonu veřejného opatrovnictví Statutárního města Prostějov z pohledu opatrovanců, jsem podle transkriptu a následného kódování textu, vytvořila několik oblastí, kterým jsem se v předchozí kapitole věnovala. Konkrétně se jedná o pět základních oblastí. Oblast spolupráce, vztahů, podpory, financí a spokojenosti.

V první oblasti se výzkum zaměřuje na spolupráci mezi těmato dvěma subjekty. Oblast je vytyčena zejména zákony, metodickými doporučeními a rozsahem soudních rozhodnutí ve věci omezení svéprávnosti. Veřejná opatrovnice postupuje dle těchto pokynů. Opatrovanci k ní alespoň jednou týdně docházejí, kdy sdělují jejich aktuální životní situaci a jak vyplynulo z výzkumu – chodí si také pravidelně pro tzv. “kapesné“. Kapesné většina opatrovanců uznává a líbí se jim možnost alespoň skromného hospodaření, avšak mezi respondenty byl i jeden opatrovanec, který za tuto možnost nebyl moc rád a rád by hospodařil samostatněji a s větší částkou. Kromě kapesného pravidelně řeší nájemní smlouvy, zaměstnání a vztahy – jak s rodinou, tak i s jejich okolím, lékaře a lékařské prohlídky. Z výpovědí usuzuji, že je u této konkrétní veřejné opatrovnice spolupráce velmi dobře nastavena. Věnuje se svým opatrovancům nadstandardně.

Dle mého pohledu veřejná opatrovnice nastavila jasné hranice v rámci jejich vztahu, ale zároveň si dokázala vytvořit důvěru. Proces budování vztahu byl dlouhodobý a tak

nyní je pro většinu opatrovanců nepříjemná představa, že by jim opatrovníka dělal někdo jiný. Veřejná opatrovnice přistupuje k jednotlivým respondentům individuálně, každý opatrovanec potřebuje jiný druh péče a pomoci. Důležitá je i komunikace. Vzhledem k mentální úrovni oslovených opatrovanců je kolikrát těžké pochopit, co svým jednáním zamýšlí a kolikrát je i těžké pochopit, některé myšlenkové pochody. Veřejná opatrovnice má velmi podrobně zmapovanou celou jejich osobní anamnézu. Vztah, který opatrovanci se svou veřejnou opatrovníci mají, vnímají velmi pozitivně a jsou za něj vděční. Někteří z oslovených uvedli, že měli párkrát nějaké rozpory, nicméně je zpětně nevnímají jako křivdu, ba naopak tomu již rozumí a chápou, proč některé věci nešli vyřešit, tak jak by si oni představovali.

Co se týče finanční oblasti, zde je jednoznačně vidět velký zásah ze strany veřejné opatrovnice, která všem svým opatrovancům spravuje jejich finance a potažmo i majetek. Veřejná opatrovnice musí umět pracovat s opatrovancovými příjmy a taktéž výdaji, tak aby jim nezpůsobila újmu. Ale také musí mít nad vším detailní přehled a vše zadávat do systému Magistrátu města Prostějov, což je v rámci časové náročnosti velmi nepříjemné, vzhledem k tomu, že to obírá čas na řešení jiných záležitostí v životě opatrovanců. Nicméně díky tomuto systému, má opatrovanec jistotu, že jeho peníze nepřijdou nazmar a může si kdykoliv vyžádat aktuální zůstatek na jeho účtu. (účet je společný pro všechny opatrovance Statutárního města Prostějov, nicméně je pro opatrovance přerozdělený) Ani jeden z opatrovanců není zcela kompetentní tuto oblast sám zvládat. Potřebují dopomoc a kontrolu. Umějí relativně hospodařit pouze s kapesným, ale sami nezvládají platit účty, dluhy, exekuce a zejména pak si šetřit něco bokem. V tomto ohledu má každý z opatrovanců bariéry. Někteří z opatrovanců větší, někteří menší. Nicméně tato oblast je opravdu z mého úhlu pohledu problémová. Tudíž vnímám, že opatrovnictví je z hlediska finanční odpovědnosti opravdu velmi důležité.

Další okruh věnující se podpoře a vztahům se mi jevil jako velice „chudé“ téma. Mám dojem, že opatrovanci nemají dostatečně rozvinuté vztahové sítě. Celkově u všech vnímám sociální izolaci avšak v různých intenzitách. Mezi nejbližší osoby v jejich životě se tak řadí rodina (pokud nějakou mají nebo pokud s ní vycházejí), dále pak přátelé a známí z okolí místa bydliště, následně kolegové z práce a v neposlední řadě veřejná opatrovnice, kterou u některých respondentů shledávám jako jednu z mála osob, které důvěřují a se kterou jsou v neustálém kontaktu.

Z pohledu opatrovanců mám pocit, že jsou nadměru spokojeni s tím, jakým způsobem s nimi jejich veřejná opatrovnice spolupracuje a jedná. Mají v ní velkou

důvěru a dle mého usouzení k ní tak trochu vzhlíží, je pro ně jakousi autoritou, jejíž jednání uznávají. Vnímám, že opatrovanci nepochybují o záměrech jejich veřejné opatrovnice a svěčují se jí se vším, co je v jejich životě podstatné. Berou ji jako přirozenou součást jejich života. Veřejná opatrovnice pro ně není jen úřednice, ale osoba jim velmi blízká. Je jejich oporou. I když mají někdy nějaké neshody, vždy dojdou ke společnému závěru, který je pro opatrovance tou nejlepší možnou volbou.

7 Diskuze

V rámci mého výzkumu zabývající se veřejným opatrovnictvím v Prostějově optikou opatrovanců jsem došla k následujícím výsledkům. Mým cílem bylo zjistit: „*Jaký pohled opatrovanci Statutárního města Prostějov a jejich veřejná opatrovnice na jejich vzájemnou spolupráci?*“ Všichni opatrovanci mají povědomí o tom, kdo je jejich opatrovník, proč jej musí mít a jejich vzájemný vztah vnímají pozitivně. Vzhledem ke skutečnosti, že můj výzkumný vzorek byl zaměřen pouze na osoby s mentálním postižením - získávání výsledků výzkumu bylo náročné, vzhledem ke komunikačním bariérám respondentů. Tento fakt přisuzuji zejména jejich postižení, slabé slovní zásobě a k omezeným mentálním schopnostem, kdy se respondenti vyjadřují jednodušeji a ne vždy k věci. Z toho vyplývá fakt, jak moc je důležité dodržovat zásadu individuálního přístupu, vzhledem ke skutečnosti každý opatrovanec jedná a komunikuje odlišně. Individuální přístup k této cílové skupině zmiňuje i Ing. Milena Tomešková, DiS, kdy uvádí, že mezi námi žijí lidé, jejichž schopnosti jsou jistým způsobem omezeny a oni se nemůžou zapojit do společnosti jako ostatní a tak k tomu potřebují podporu. Forma, rozsah, způsob, frekvence pomoci či podpory je potřeba vyjednat s každým zvlášť, dle jeho možností, schopností, podmínek, ve kterých žije, a jaké má zázemí v rodině, u příbuzných, známých atd. (Tomešková, 2014, s. 12)

Z nepřímých výpovědí respondentů vyplynula značná sociální izolace. Tento fakt potvrdila ve svých výpovědích i veřejná opatrovnice. K této problematice se obdobně vyjadřuje i R. F. Drake, kdy popisuje u osob s mentálním postižením tzv. „společenský model“, který se zabývá postižením jako nevýhodou nebo i omezením aktivit zapříčiněné dnešní společenskou organizací, která nebere v potaz osoby s postižením a izoluje je tak od hlavního proudu společenského života. V tomto přístupu hrají

podstatnou roli hodnoty, ale také i normy společnosti, způsob její organizace, zákony a instituce. (Drake, 1999, s. 13)

Nicméně hlavním záměrem mojí diplomové práce bylo zjistit pohled na veřejné opatrovnictví optikou opatrovanců. Z průzkumu vyplynulo, že vybraná skupina respondentů na něj pohlíží pozitivně, vnímá ho jako nedílnou součást jejich každodenního života. Vztah se svým veřejným opatrovníkem považují za důležitý, vzhledem ke skutečnosti, že spolu dlouhodobě spolupracují. Až na jednoho respondenta, by svého veřejného opatrovníka žádný opatrovanec nevyměnil. Opatrovanec, který by si přál změnu opatrovníka, nemá s dotyčnou osobou žádný konflikt, ale v jeho životě nastala situace, kdy by se nabízelo tuto agendu převést na jinou osobu, opatrovanci blízkou. Mezi společnou tematiku řadí obě strany řešení vztahů jak v rodině nebo v jejich blízkém okolí, finance a “kapesné“, podepisování smluv, zajišťování lékařských prohlídek a lékařské péče.

Kvalifikační práce v rámci mého konkrétního tématu nebyla doposud zpracována, avšak na podobnou tematiku se zaobírá kvalitativní výzkum z roku 2017 od Bc. Babincové, která se zabývala ve své bakalářské práci výkonem veřejného opatrovnictví v Ostravě z pohledu veřejných opatrovníků. Hlavním zjištěním bylo to, že podle respondentů by výkonu funkce veřejného opatrovníka prospělo pravidelné a aktualizované metodické vedení, kde by byly řešeny konkrétní případy opatrovanců. Dále by veřejní opatrovníci uvítali lepší propojenost se zdravotním a sociálním systémem i úpravu celého sociálního systému. A v neposlední řadě bylo zjištěno, že základní zákonné ustanovení opatrovnictví vnímají veřejní opatrovníci v Ostravě dostatečně legislativně upravené a nic zásadního jim v zákonném ustanovení nechybí. (Babincová, 2017, s. 66)

Mezi silné stránky svého výzkumu řadím autentičnost, pestrost tématu i výběr respondentů. Mám pocit, že je to aktuální téma a je potřeba se tímto fenoménem zabývat, kvůli tomu, že lidí s omezenou svéprávností bude stále přibývat, a tak je potřeba práci v této oblasti rozvíjet a posouvat dál.

Mezi slabé stránky řadím neobsáhlé rozhovory a přetvoření kvalitativního výzkumu během zpracovávání dat na případovou studii, kdy výpovědi respondentů byly opravdu chabé a nedalo se z nich vytvořit zcela optimální závěry.

Jako podnět na další posun práce bych navrhovala, aby se ubírala směrem, zlepšování vzájemné spolupráce mezi veřejnými opatrovníky a jejich opatrovanci, oddělení agend sociální práce a veřejného opatrovnictví a v neposlední řadě, také

zjištění podrobnějšího pohledu na veřejné opatrovnictví ve Statutárním městě Prostějov z pohledu veřejných opatrovníků.

ZÁVĚR

Ráda bych na závěr své práce uvedla naplnění svých cílů, práci s textem a odbornou literaturou a především přínos celé práce. Hlavním cílem práce bylo zjistit přehled a specifická data, týkající se vzájemné spolupráce mezi veřejnými opatrovníky z Magistrátu města Prostějov pověřenými Statutárním městem Prostějov a jejich opatrovanci. Což si myslím, že práce celým svým obsahem a zejména pak výsledky výzkumu splňuje. Mezi dílčí jsem zařadila přínos výzkumu pro sociální pracovníky Magistrátu města Prostějov pověřené funkcí veřejného opatrovnictví Statutárním městem Prostějov, kteří mohou využít získaná data, jakožto zpětnou vazbu v rámci výkonu jejich práce. Tento cíl jsem postupně uskutečňovala za pomoci teoretické i empirické části mé práce. Teoretická část byla nápomocna k lepšímu kladení otázek a především k orientaci v tématu. Podkladem pro teoretickou část diplomové práce byly především odborné monografie, zákony, metodiky a metodická doporučení, sborníky a v některých případech i internetové zdroje. Empirická část ukotvila metodologii výzkumu a představila výzkumný vzorek, interpretaci dat a samotné výsledky výzkumu. Čili konečným výsledkem hlavního cíle je, že opatrovanci pohlíží na svého veřejného opatrovníka pozitivně a s úctou, jsou zkrátka spokojeni. Z mého úhlu pohledu se výsledky podařilo naplnit – spokojenost s veřejným opatrovníkem se naplnila.

Moje výzkumná otázka se zabývala: „*Jaký pohled mají opatrovanci Statutárního města Prostějov a jejich veřejná opatrovnice na jejich vzájemnou spolupráci?*“ Díky výzkumu, na ni mohu odpovědět v tom smyslu, že oba dva subjekty mají na jejich vzájemnou spolupráci pozitivní pohled. Zejména opatrovanci shledávají opatrovnictví (potažmo veřejné opatrovnictví) jako nedílnou součást svého života, za kterou jsou moc vděční – zejména z důvodu ochrany v oblastech, ve kterých se necítí zcela kompetentní.

Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o diplomovou práci – bylo nebytné, provést i diskuzi k danému tématu v porovnání s ostatními pracemi zabývající se podobnou tematikou. Diskuze rozvedla dosažené výsledky a dala je do souvislosti s teoretickými poznatky v porovnání s jinými autory. A tak tato diplomová práce přinesla možnost nahlédnutí na spolupráci s veřejným opatrovníkem optikou opatrovance z prostředí města Prostějova.

Ráda bych krátce zmínila práci s literaturou, kdy bylo obtížné u této tematiky a cílové skupiny hledat oporu v odborné literatuře, zejména pak v té zahraniční. Práci jsem psala se zájmem. Jsem ráda, že jsem se díky této kvalifikační práci seznámila s autory, kteří se věnují zejména problematice opatrovnictví a zvláště pak veřejnému opatrovnictví. Tato oblast sociální práce je mi velice blízká a jsem ráda, že jsem se o ní mohla dozvědět něco více.

Těší mě, že díky tvorbě této práce, jsem více orientovaná v tématu. Mimo jiné jsem vděčná, za zkušenost při spolupráci, jak s veřejnými opatrovníky, tak i opatrovanci, kdy jsem si mohla prakticky vyzkoušet, jak s těmito lidmi mám vést rozhovory, přistupovat k nim, ale také co od nich můžu přibližně očekávat.

Vnímám jako důležité, ptát se opatrovanců na jejich názory, postoje, přání i stížnosti, tak aby měli pocit sounáležitosti. Celý institut veřejného opatrovnictví je stanoven za účelem ochrany osob a je nesmírně důležité nezapomínat na to, že k opatrovancům nelze přistupovat stereotypně, nýbrž jako k lidem s individuálními potřebami. Jedná se především o práci s lidmi, která by neměla mít pouze úřednickou formalitou. To, co, kolikrát můžeme spatřovat jako zcela logické, jim nemusí přijít. Tudiž musí se dbát na jejich zájmy i přání, a když není zbití, vysvětlit jim, proč jednáme, tak, jak jednáme a jaká pozitiva z toho pro ně plynou.

SEZNAM LITERATURY

Monografie

CORBIN, J., STRAUSS, A., 1999. „*Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*“. Boskovice: Albert. ISBN: 80-85834-60-X

ČEBIŠOVÁ R., a kol. 2013. „*Dobrá praxe opatrovnictví a poskytování podpory při právních úkonech a při rozhodování*“. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. ISBN 978-80-7421-053-2

DISMAN, M. 2006. „*Jak se vyrábí sociologická znalost*“. Praha: Karolinum. ISBN: 9788024619668

DRAKE, R., F. 1999. „*Understanding Disability Policies*“. London: Macmillan. ISBN 0-333-72427-5

DUŠEK, K., VEČEŘOVÁ-PROCHÁZKOVÁ, A. 2010. „*Diagnostika a terapie duševních poruch*“. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN: 978-80-247-4826-9

EDELSBERGER, L., a kol., 2000. „*Defektologický slovník*“. Jinočany: Nakladatelství H&H. ISBN: 80-86022-76-5

JURÍČKOVÁ L. a spol. 2013. „*Opatrovnictví osob s duševní poruchou*“. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN: 978-80-247-4786-6

KEBZA, V. 2005. „*Psychosociální determinanty zdraví*“. Praha: Academia. ISBN: 80-200-1307-5

KRHUTOVÁ, L. 2013. „*Sociální práce s lidmi se zdravotním postižením*“. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN: 978-80-7464-290-6

KŘIVOHLAVÝ, J. 2001. „*Psychologie zdraví*“. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-568-

MAREČKOVÁ, J., MATIAŠKO, M. 2010. „Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání: otázka opatrovnictví dospělých“. Praha: Linde. ISBN: 9788072018017

MELZER, F., TĚGL, P. a kol. 2013. „Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117“. Praha: Leges. ISBN: 978-80-87576-73-1

MIOVSKÝ, M. 2006. „Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu“. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN: 8024713624

MATULAY, K. 1989. „Ošetrovanie mentálne poškodených“. 1. vyd. Martin: Osveta. bez ISBN

PEŠLOVÁ, R. 2012. „Právní průvodce pečujících“. Brno: Moravskoslezský kruh. ISBN: 978-80-260-1924-4

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2001. „Pedagogický slovník“. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-579-2

SLOWÍK, J. 2007. „Speciální pedagogika“. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1733-3

ŠVARCOVÁ I., 2006. „Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče.“ 3. vyd. přeprac. Praha: Portál. ISBN 80-736-7060-7

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. 2007. „Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách“. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0644-6

VÍTKOVÁ, M. a kol. 1998. „Integrativní speciální pedagogika“. Brno: Paido. ISBN 80-85931-51-6

ZVOLSKÝ, P., 1996. „Speciální psychiatrie“. Praha: Karlova univerzita. ISBN: 80-7184-203-6

Internetové zdroje

BRUNEL UNIVERSITY. 2002. „*Definitions of Disability in Europe. A Comparative Analysis.*“ [online] Dostupné z:

http://ec.europa.eu/employment_social/index/complete_report_en.pdf [cit. 7.3. 2018]
[posl. akt. neuvěděna]

EPRAVO. „*Právní subjektivita*“. [on-line] Dostupné

z:<https://www.epravo.cz/top/clanky/pravni-subjektivita-13955.html> [cit. 22. 3. 2018][posl. akt. neuvěděna]

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. 2015. „*Důvodná zpráva*“ [on-line] Dostupné z:

<https://www.obcanskyzakonik.justice.cz/imagesú/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> [cit. 11.3. 2019][posl. akt. neuvěděna]

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2017. „*Informace k financování veřejného*

opatrovnictví pro obce v roce 2017“. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/soubor/informace-k-financovani-verejneho-opatrovnictvi-pro-obce-v-roce-2017.aspx> [cit. 7.3. 2018][posl. akt. 11.7.2016]

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2017. „*Veřejné opatrovnictví*“ [on-line]

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/verejne-opatrovnictvi.aspx> [cit. 7.3. 2018][posl. akt. neuvěděna]

PRUDÍKOVÁ D. a spol. „*Podkladový materiál k semináři pro veřejné opatrovníky k problematice výkonu opatrovnictví uživatelů služeb sociální péče ve vztahu k procesu*

transformace a deinstitucionalizace sociálních služeb“ [online] Dostupné z:

http://www.mpsv.cz/files/clanky/15636/podklady_pro_opatrovniky_final.pdf [cit. 7.3. 2018][posl. akt. neuvěděna]

Skriptá, Metodiky a metodická doporučení

METODIKA VÝKONU OPATROVNICTVÍ. 2015. Karlovy Vary: Instand z. ú. bez ISBN

MIMISTESTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY(č.1). Odbor veřejné správy, dozoru a kontroly. 2015. „Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky“

MIMISTESTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY(č.2). Odbor veřejné správy, dozoru a kontroly - Odbor strategického rozvoje a koordinace veřejné správy. 2016. „Základní informace pro obce, jako veřejné opatrovníky“

Skriptá: „Vzdělávání pedagogů v nových přístupech v oblasti začleňování lidí se zdravotním postižením - Souhrn z realizovaných vzdělávacích kurzů“. 2014. Karlovy Vary: Instand z. ú. bez ISBN

Právní předpisy a mezinárodní úmluvy

Zákon č. 64/1964 Sb., „občanský zákoník“ (neplatný)

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., „Ústava ČR“

Zákon č. 128/2000 Sb., „zákon o obcích“

Zákon 108/2006 Sb., „o sociálních službách“.

Zákon č. 89/2012 Sb., „občanský zákoník“.

Sborníky

MINISTRESTVO PRÁCE A SOCÁLNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. 2015 „Sborník článků k problematice opatrovnictví a svéprávnost“ Praha: Projekt Transformace sociálních služeb. s. 6-7. bez ISBN

Kvalifikační práce

BABINCOVÁ A., „Výkon veřejného opatrovnictví v Ostravě“. 2017. Univerzita Palackého v Olomouci: Filozofická fakulta.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1 – Transkripty

ANOTACE

Diplomová práce se zaměřuje na oblast veřejného opatrovnictví ve Statutárním městě Prostějov. Konkrétně se práce vymezuje na oblast pohledu na výkon opatrovnictví optikou opatrovanců Statutárního města Prostějova. Práce je koncipována do dvou částí, tj. do teoretické a empirické. V teorii jsou ukotvené oblasti zabývající se opatrovnictvím, zejména pak veřejným opatrovnictvím a vztahu veřejné opatrovnice s opatrovanci. Mimo jiné je v této části uvedena podpora, která je ukotvena zejména v legislativě a v sociálních službách. V empirické části diplomové práce se věnuji metodologii, interpretaci výzkumu spolu se souhrnem, diskuzí a závěrem. Cílem mé práce je zjistit jaký pohled mají opatrovanci Statutárního města Prostějov a jejich veřejná opatrovnice na jejich vzájemnou spolupráci?

ABSTRACT

Diploma thesis focuses on the area of public guardianship in the Statutory city of Prostějov. Specifically, the thesis defines the area of guardianship performance through the perspective of the ward of the Statutory city of Prostějov. The thesis is divided in two parts - theoretical and empirical. In theory, areas are concerned with guardian, in particular public guardian and the guardianship with custodians. Among other things, support is provided in this section, which is mainly anchored in legislation and social services. In the empirical part of the thesis I deal with methodology, interpretation of research together with summary, discussion and conclusion. The aim of my work is to find out: What point of view have persons limited of law of the Statutory city of Prostějov and their public guardian on their mutual cooperation?

KLÍČOVÁ SLOVA

Mentální postižení, svéprávnost, omezení svéprávnosti, opatrovnictví, opatrovník, opatrovanec, veřejné opatrovnictví, omezení svéprávnosti, sociální služby

KEY WORDS

Mental disability, autonomy, limitation of authenticity, guardianship, guardian, person limited of law, public guardianship, legal guardian, ward, limitation of lawfulness, social services

PŘÍLOHY

1. Příloha č. 1 – Transkripty:

Transkript č. 1:

Já: Tak jestli můžeme začít? Já bych Vám ráda sdělila, že se jedná o dotazník, který se vlastně týká mého výzkumu ve škole. Budu se Vás ptát na spokojenost s opatrovnictvím celkově. Mám tady zhruba dvacet otázek. Tak jestli může začít?

R1: *Klidně.*

Já: Jojo dobře. Tak tady máme první otázku. Chtěla bych se zeptat, jestli víte, kdo je váš opatrovník? (smích)

R1: *Tak to je paní paní J.*

Já: Jo dobře a jenom jsem se Vás chtěla ještě zeptat, víte o tom, že opatrovnictvím je paní J. jenom pověřená, že je to její svěřená funkce, a že vaším opatrovníkem je město Prostějov? Věděl jste to?

R1: *Ano.*

Já: Jo? Tak další otázkou bych se chtěla zeptat, jak často se setkáváte s paní J.?

R1: *Vždycky každou každou středu.*

Já: Každou středu jo? A je to pravidelně?

R1: *Ano každou středu stejně.*

Já: Jojojo, takže vždy kolem tohoto času, kolem té osmé ráno?

R1: *Ano.*

Já: A co spolu tak řešíte, když se spolu setkáváte?

R1: *Když jsou třeba nějaký ty problémy. Tak si vyřkáme. Peníze.*

Já: Jo dobře, takže peníze spolu řešíte?

R1: *Nono... a když třeba někde něco je, tak si to pořešíme, když je nějaký menší problém. Když jdu k doktorovi, tak donesu nějaký ty papíry a tak všechno.*

Já: Takže chápu to tak, že spolu řešíte nějaký ty lékaře?

R1: *Jojo.*

Já: A když jste mluvil o těch problémech tak, jaký jste myslel?

R1: *Tak když třeba mám nějaký menší problém, jako třeba v tom chráněném bydlení, jako třeba, když my klienti mezi sebou něco máme, když je třeba jako toho dost. Tak si to řešíme tak všechno.*

Já: Jojo aha. A co se týče těch peněz, tak to Vám dává paní J. kapesné, nebo jak to máte?

R1: *To je kapesné.*

Já: A dostáváte někdy i nějakou částku navíc?

R1: *Když když třeba se, když je nějaká ta výjimka, nebo třeba na ty víkendy. Nebo tak.*

Já: Jojo aha, takže i na víkendy.

R1: *Nebo když třeba potřebuju nějaký to oblečení.*

Já: Jo, takže i oblečení spolu řešíte?

R1: *Nono...*

Já: A to s vámi chodí nakupovat paní paní J.?

R1: *No když, taky těch, nono...*

Já: Takže když se spolu domluvíte?

R1: *Nono...*

Já: Takže spolu řešíte tady tyto věci.

R1: *Ano.*

Já: A nějaký smlouvy nebo tak něco? Ty spolu neřešíte?

R1: *Třeba nějaký ty smlouvy, tak mi paní J. poradí co a jak.*

Já: Jojojo dobře. Můžete se paní J. s něčím svěřit, když něco potřebujete nebo tak? Jdete za ní?

R1: *Ano.*

Já: Dobře. Takže když máte nějaký třeba problém tak se ji svěříte.

R1: *Ano, ano. Když mám nějaký problém.*

Já: A víte, jak jste na tom? Víte, jak jste na tom ekonomicky? Kolik máte třeba peněz? Víte? Zhruba? Kolik máte?

R1: *Tak eh, mám pře, jako, tady s tím, tak přes XXXX. Ted' platím ještě nějaký ty, co jsem měl, co jsem si zavínil sám, tak ty půjčky splácíme nějaký. Co byla jako hloupost, co jsem udělal. Tak..*

Já: Jo jasný, takže chápu to správně? Máte zhruba přehled, kolik máte zhruba peněz?

R1: *No no jo, když tak se můžu zeptat.*

Já: Aha, aha jo. A dostáváte pravidelně to kapesný?

R1: *Ano, ano. Každou středu.*

Já: A za to si kupujete zhruba co? Za to kapesný?

R1: *My třeba, nemám to taky, třeba nějaký ty, nějaký jídlo abych měl. Když třeba potřebuju nějaký ty čisticí prostředky, tak poprosím paní J.*

Já: Takže to utrácíte jenom za drogerii a jídlo?

R1: *Jo, jo.*

Já: A v tom vašem chráněném bydlení, tam máte zajištěné obědy?

R1: *No tam máme, oni nám tam vozí.*

Já: Jo, takže máte zajištěné nějaké jídlo a zbytek si hradíte z toho kapesného?

R1: *No zbytek z toho kapesného.*

Já: Jojojo. A máte nějaké příjmy?

R1: *Jenom ten invalidní důchod.*

Já: Jojojo dobře. A myslíte, že Vám to stačí? Ty peníze z toho invalidního důchodu?

R1: *No na dnešní dobu, když jsme to tak počítal, říkám těžko. Když protože, když se dívám na tu televizi všechno, a vidím, když třeba ti invalidní důchodce z těch, důchodci z těch okolních měst a vesnic říkají jaký to je. Tady to taky vidím, kolik to všechno stojí pomaličku. To už je nemožný prostě. Jenom si vemte, pomalu hloupý kilo brambor pětatřicet korun a chleba. A já potom sám se divím, že to za mě bylo levnější a pak si říkám, no hrome, ty seš taky, uvažuj, (smích) to je ta doba no.*

Já: A takže byste chtěl mít víc? Nebo si s tímto příjmem vystačíte? Na ten měsíc? Tady s těma peněžama z důchodu?

R1: *Ale mně to tak, mně to tak, mně to tak prostě stačí. Jsou někteří, kteří si chtěou ještě zrušit to kapesný. Ale ne, mně to, mně to prostě jako vyho, jako tak no. Když jako si nakoupím od středy do středy. Tak to no. Říkám, nedá se nic dělat no.*

Já: Takže chápu to tak, že jste spokojenej, že se Vám paní J. stará o peníze, poradí vám, že nikde nedlužíte, nebo pomáhá vám s dluhy?

R1: *Strašně! Ohromně! Jsem paní J. vděčný. To je vlastně moje druhá maminka, by se dalo říct. A jsem opravdu paní J. vděčný.*

Já: To je hezké. No a můžu se ještě zeptat, když třeba něčemu nerozumíte... dostane se vám do ruk nějaká smlouva, nebo něco takového složitějšího, kdo vám třeba tady s tím poradí?

R1: *Většinou vždycky si to nechám na tu středu, za paní J..*

Já: Aha jo dobře. A máte třeba něco, s čím jste šel za paní J. a ona vám nevyhověla?

R1: *Ne to ne, tak to nemůžu říct. To ne. To opravdu ne. Toto se mi ještě nestalo.*

Já: Dobře, a když by něco takového nastalo, tak jak myslíte, že by s váma jednala?

R1: *Já si myslím, že by mi řekla jako důvod.*

Já: Dobře. A chtěla jsem se ještě zeptat, kromě paní J., je ve vašem životě někdo, kdo vám pomůže?

R1: *Na Lipce pomůže, poradí naše děvčata jako třeba. Jako třeba naše vedoucí. Oni jsou sice o rok mladší než já, ale tak my jsme si, my jsme si jako no, jako blízko.*

Já: Aha tak to jo. Jo. Takže chápu to správně, z toho, co mi teď říkáte, že jste se svým opatrovníkem spokojený?

R1: *Ano, vůbec bych neměnil. Vůbec ne.*

Já: A měl jste někdy i nějakého jiného opatrovníka před paní J.?

R1: *Když jako ještě žila babička, tak babičku jsem měl, babičku i dědu, jenže oni pak umřeli a pak to byla paní J. A neměnil bych vůbec.*

Já: A jak si myslíte, že by to ve vašem životě vypadlo, kdybyste neměl opatrovníka?

R1: *Tak bych se musel životem protlouc sám.*

Já: Aha jo tak dobře. Tak jo. Tak to je vše. Tak vám moc děkuji za rozhovor.

R1: *Jo není zač.*

Transkript č. 2:

Já: Tak jestli můžu začít teda? Budou to otázky na to opatrovnictví, jak jsme se bavili.

R2: *Ano, můžete.*

Já: Chtěla jsem se zeptat, asi víte, kdo je váš opatrovník?

R2: *Ano, paní J..*

Já: Jo a máte ponětí o tom, že vlastně paní J. má tuhle funkci pouze svěřenou od města? Že vaším opatrovníkem je město Prostějov?

R2: *Ano, ano město. To vím.*

Já: Jo dobře. A jak často se setkáváte s paní J.?

R2: *Jedenkrát týdně.*

Já: A když se spolu setkáváte, tak co spolu řešíte?

R2: *Řešíme bydlení, peníze.*

Já: Jo a konkrétně u toho bydlení co třeba?

R2: *... tak to stěhování, smlouvy, smlouvy vypovědět.*

Já: Jo dobře. A ty peníze, tak to co, co řešíte?

R2: *Kapesné, něco navíc...*

Já: Něco navíc? Třeba?

R2: *Třeba na výlety, na dovolenou.*

Já: A co třeba lékaře? Ty spolu také řešíte?

R2: *Ne ty ne, to zvládám sama.*

Já: A co kromě tady toho co jste mi říkala, co ještě spolu řešíte? Třeba nějaké rodinné vztahy?

R2: *Ne to ne.*

Já: Aha, takže tak. Dobře. Takže když se spolu setkáváte, ona vám vydává peníze, to kapesné, že?

R2: *To dostávám pět set.*

Já: A to kapesné využíváte na co? Za co ho utrácíte?

R2: *Za jídlo.*

Já: A máte i jiný zdroj jídla?

R2: *V tom chráněném bydlení nám dovážijou obědy v jídlonosičích.*

Já: Jo, jo, takže to tam máte tahle zařízené. Dobře, chtěla jsem se dál zeptat. Když máte nějaký problém, můžete se paní J. svěřit?

R2: *Ano, můžu se jí svěřit, ano. Mám v ní důvěru.*

Já: A máte ponětí o tom, jak jste na tom ekonomicky? Jak jste na tom s penězi? Zhruba? Jestli víte, kolik máte příjem?

R2: *To vím, to vím.*

Já: Takže zhruba víte, kolik máte našetřený?

R2: *Tady? Celkem? Měla jsem XXXX, teďka tam budu mít míň.*

Já: A kdybyste neměla toto ponětí, tak byste dělala co?

R2: *Zeptala bych se paní J. Můžu se jí zeptat.*

Já: Myslíte, tady ty peníze, co dostáváte, že vám to stačí? Anebo byste si představovala mít o trošku víc?

R2: *O trošku víc. O zvýšení, aby mi to zvýšili.*

Já: A tak co myslíte, že byste měla dělat, aby se vám ty příjmy zvýšily?

R2: *Tak mám práci.*

Já: Takže z ní máte nějaké ty penízky a pak dál?

R2: *Pak invalidní důchod. I. stupeň.*

Já: Takže chápu to správně, že tady z těch příjmu, co jste mi teď řekla, že vám to nestačí a chtěla byste i víc?

R2: *Ano, i víc.*

Já: Dobře. A když dostanete tady ty peníze, tu pětistovky, jak s tím vyjdete?

R2: *Úplně v pohodě, Ano, ano.*

Já: Dobře. Když se ocitnete v situaci, že něčemu nerozumíte, ...

R2: *... tak se poradím s paní J.*

Já: Dobře. A měl jste někdy s paní J. nějaký spor?

R2: *Jednou se to stalo, to se stalo, když jsem bydlela, jestli znáte pana H., tak jsme chtěli, my jsme spolu bydleli dřív. Chtěli jsme ovládač, no, no prostě mi paní J. nedala peníze na to. To jsem řešila aji přes radnicu.*

Já: A měla k tomu nějaký důvod?

R2: *Měla k tomu důvod, že jsem na to žádné peníze neměla. Nešlo to.*

Já: A jak jste to vyřešili?

R2: *Pak jsme to vyřešili.*

Já: Jo aha. No dobře. Chtěla jsem se vás dále zeptat, jestli je ve vašem životě někdo, kdo vám pomůže?

R2: *Asi přítelovi a mamince. I paní J. Těm určitě.*

Já: A dál bych se zeptala, přímo na paní J., povíte mi něco o ní?

R2: *Su spokojená.*

Já: Neměnili byste třeba opatrovníka?

R2: *Chtěla bych ho změnit. Aby byl pan V. třeba. Jestli by se na to cítil právě.*

Já: A to je kdo?

R2: *Můj přítel.*

Já: A bavili jste se už o tom?

R2: *Ne ještě ne. Časem. Ale jinak jsem s paní J. spokojená.*

Já: A na závěr bych se vás zeptala, jak si myslíte, že by vypadal váš život, kdybyste neměla opatrovníka? Jak byste to zvládala?

R2: *Myslím, že bych to zvládala, myslím, že jo. Umím si to všechno zařídit. Co sem udělala v životě tenkrát, tak už jo. Že nesmím podepisovat smlouvy, ale to mě tady všechno naučili. Že to nesmím udělat. Cítím se díky tomu tady chráněná.*

Já: Tak dobře, tak to je všechno. Tak děkuju.

R2: *Není vůbec za co.*

Transkript č. 3:

Já: Tak první otázka je, jestli víte, kdo je váš opatrovník?

R3: *Ano, eh paní J.*

Já: Víte o tom, že tuto funkci opatrovníka má pouze jako pověření, že vaším opatrovníkem je město Prostějov?

R: *Ano, to vím.*

Já: Chtěla jsem se zeptat, jak často se setkáváte s paní J.?

R3: *Eh, 2x týdně. Občas když třeba mám jako nějakou, že bych chtěl jet někam na fotbal nebo nějaký peníze navíc, tak občas přijdu i jindy, třeba třetí den.*

Já: Aha dobře a dvakrát týdně? V jakém rozptylu? Jakože které dny?

R3: *Pondělí, středa.*

Já: Když se spolu setkáváte, tak co tak řešíte?

R3: *Většinou eh kapesné a potom nějaký takový skrz práci, eh jakože skrz smlouvy, s podepisováním na tom, jak su na ubytovně a tak to. Takže...*

Já: Jo takže ty smlouvy a dodatky ke smlouvám a tak..

R3: *Jojo..*

Já: A lékaře taky spolu řešíte?

R3: *Ano, ano.*

Já: A dál? Nějaké třeba nákupy a podobně?

R3: *Jojo ty taky.*

Já: A to si hradíte všechno sám?

R3: *Ano z kapesného.*

Já: A jak to zvládáte?

R3: *Jo to zvládám sám. Se snažím v tomto. (smích)*

Já: A můžete se jako paní J. svěřit třeba s nějakými problémama?

R3: *Jo určitě.*

Já: A jak jste na tom ekonomicky? Víte vůbec jako, kolik máte třeba peněz v současné době? Kolik máte našetřeno?

R3: *No já se občas jako paní J. zeptám, jako třeba kolik mám na účtě nebo toto.*

Já: Takže zhruba poněti máte?

R3: *Ano.*

Já: A máte nějaký příjmy?

R3: *Chodím do práce a ještě ten důchod mám.*

Já: A stačijou vám tady ty peníze?

R3: *Ano, ano.*

Já: Nebo byste chtěl víc?

R3: *Tak jako (smích) já si myslím že joo, ale stačí mi to.*

Já: A za co tak třeba nejčastěji utrácíte?

R3: *No většinou za jídlo a potom nějaký ty dodatky, že třeba to, nějaký to pití, energetické nápoje nebo toto. Potom, potom, aji třeba za ty fotbaly nebo toto.*

Já: Jojojo. Pak mám tady otázku, kdo vám poradí, když třeba něčemu nerozumíte? Nějakejm smlouvám například nebo něčemu prostě?

R3: *Paní J. mně poradí.*

Já: Je něco co jste od ní vyžadoval a ona vám třeba nevyhověla?

R3: *Ehem ne-e.*

Já: Že byste měli někdy nějaký spor? Že jste po ní něco chtěl a..

R3: *No jednou tam teda bylo, že to, ale to mě nakonec aji pomohlo, že jsem jako s tím nakonec i souhlasil, že sem jel na léčení do Kroměříže.*

Já: A objasnila vám proč?

R3: *No toto a já jsem nesouhlasil, abych tam jel a to, ale nakonec, protože bych přišel o všechny členy z rodiny, tak jsem s tím nakonec souhlasil a jel jsem se léčit.*

Já: Chápu to správně? Takže jste byl nakonec rád, že to takhle dopadlo?

R3: *Ano.*

Já: Jo a co se týče paní J., vyměnil byste ju jako opatrovnici?

R3: *(smích) ne (smích) ne-e. Já už jsem na ňu zvyklej aji a toto takže.*

Já: Ne-e. dobře. A ještě taková poslední otázka, jak si myslíte, že by třeba váš život vypadal, kdybyste tady opatrovnici, paní J., neměl? Myslíte, že by ve vašem životě byla nějaká změna?

R3: *Eh, já si myslím, že bych spíš dopadl na ulici, hodně. Protože já si myslím, že bych ten život nezvládl, tak jak by to to. Protože když mám tady to opatrovnictví a to, tak mě přijde, že to, že mi paní hrozně moc pomáhá a toto jakože. Navíc s tím podepisováním smlouvy, abych se nedostal do nějakých těch dluhů a tady toto. Že jako mi hodně pomáhá.*

Já: Takže jo, takže to vnímám tak, že to berete, že to opatrovnictví je pro vás dobrý?

R3: *Ano.*

Já: Máte ještě něco, co byste mi řekl? Třeba na paní J.? Nebo tak celkově k opatrovnictví?

R3: *Eh, to ty jo ani nevím. Asi ne-e.*

Já: Takže když to tak shrnu, vnímáte to jako dobrou věc?

R3: *No i záchrana života tady toto. To opatrovnictví. A to všechno mám jen díky dětskému domovu, kde sem byl. A kde mi toto, vlastně udělili přes soud.*

Já: A před tím jste opatrovníka neměl?

R3: *Ne-e. Já jsem totiž byl v dětském domově a potom jsem si udělal školu. A měl jsem letět za bráchou do Anglie, kterej měl pro mě práci, bydlení a toto. A měl se stát i opatrovníkem, a když už k tomu mělo dojít, tak se na mě vykašlal a řekl, že toto, že nemá čas a toto. A tak se na rychlo zařídilo opatrovnictví vlastně tady v Prostějově.*

Já: Aha takhle. Takže vám to opatrovnictví pomohlo po tom dětském domově?

R3: *Ale tam jsem byl taky spokojenej. Protože rodiče jsou alkoholici a kdybych byl u rodičů nebo toto, tak dopadnem hrozně.*

Já: Takže je dobře, že to takhle všechno dopadlo.

R3: *Ano.*

Já: Jo, tak jo. To je všechno. Tak vám moc děkuju.

R3: *Dobře. Jo. Dobře. Tak naschledanou.*

Transkript č. 4:

Já: Takže paní R4 já mám tady zhruba 20 otázek, o kterých si spolu popovídáme. Je to o opatrovnictví. Takže první otázka je, jestli víte, kdo je váš opatrovník?

R4: *Paní J.*

Já: Jo a věděla jste, že paní J. má pouze přidělenou funkci opatrovníka, že vaším opatrovníkem je město Prostějov?

R4: *To bylo právě napsaný, to bylo právě napsaný v tem soudu. O tom všeprávná su. A ona to má taky, takže tam bylo jako napsaný, že musím mět opatrovníka. Jako že si musím vzít jenom padesát korun nebo stovku, nesmím moc jako to. A říká. A ještě tam bylo oni, aji o ni, o tej, o tej co si brala na mě půjčku, jako, ještě tak ještě mi nevrátila nic. Ještě. A ona říká, už se s tím nedá nic, ona ani papír mi nechtěla napsat, nic. Já říkám, žádnou kamarádku nemět. Ona mě říkala právě paní J., to myslí se mnou dobře. Ona mě právě říkala, ona mě právě paní J. říkala, že nic nesmím podepisovat. A to je pravda. A opatrovník mám. Koupí mně, co chcu. A hotovo. Ona se dobře stará. Já jsem měla předtím, před paní J., jsem měla paní D., ta taky nebyla špatná. Paní D. Ale nevím esi je, ona myslím je tam v zadu asi.*

Já: Já ji neznám takže nevím.

R4: *Jo takže nic. Tak to tam bylo napsaný v tem soudě. Jo jako. V tom?*

Já: Rozsudku?

R4: *Jo tem rozsudek.*

Já: Ano tak tam je napsaný, že vaším opatrovníkem je město, ale že tu funkci předává paní J., že je váš opatrovník.

R4: *Jo, jo.*

Já: A chtěla jsem se zeptat, jak často se setkáváte? S paní J.? Během týdne třeba?

R4: *Já? Dycky, já dycky sem se třeba, jdu od pana doktora a tak se tady za něma stavím.*

Já: Takže třeba? Jak často?

R4: *Ne tak ona nemá toho času jako. Já dycky třeba buď jako přindu nebo se stavím a řeknu třeba po to, jako třeba s telefonem sem sem teďka došla, a ona ne ka to, a byla u mě a ne to, ten telefon mně spravila jako ty hodiny. Až zas ona není to. Já sem říkala, koupila mně odpadkový koš, boty mně koupila, teďka koupila a koupila ještě aji nevím, ještě koupila no, dvě podprsenky mně koupila nový. No tak já zas nemóžu nadávat. Já su spokojená, že ju mám. Jako.*

Já: Jo, takže se setkáváte často?

R4: *Ne často.*

Já: Tak třeba každý týden?

R4: *Dycky jako sem idu, třeba když se stavím třeba od doktora nebo to, ale ona má teď práci, ona má práci teďka. Hodně práce. Já říkám, já vás nechcu otravovat. Ona mně říká tak se nasad'te sluchátko abesme se lepší slyšele. To sluchátko nosím, takže mám jít teďka na ušní. Půjdu sama, takže to, ona dycky de aji se pséckem se mnou na veterinu, jako. A zaplatí to jako. Jako očkování jako. Takže pejsek je očkovaný aji proti vzteklině a takový to no.*

Já: Takže z toho co mi povídáte, to chápu tak, že o všechno se stará s váma?

R4: *Se mnou no. O všechno se stará ona. Pomáhá mě teda. Ale dobře. Dobře mě pomáhá. Ja.*

Já: A co teda všechno spolu řešíte? Tak toho pejska? Nějaký ty doktory?

R4: *No nějak.*

Já: A tak dál třeba peníze spolu řešíte? Třeba nějaký to kapesný?

R4: *No ja.*

Já: A pro to se tady vždycky stavujete který den?

R4: *V pondělí. Říkám ona má hodně práce, nechcu ju otravovat jako. A nechcu ji volat, protože má práce opravdu hodně. A třeba kdyžtak tadyk, tak má tady klienta třeba. Tady má klienta no. Jináč já su spokojená. Já su spokojená s obědama, já su se všeckým spokojená. Jo já su ráda. A kdyžtak já chcu, takže třeba říkala po neděli*

třeba. Mobil mě nabije jo, abych mohla volat třeba sestře, abysme si mohli dovolat. Ted'ka tam mám ještě dost. Ted'ka tam mám ještě čtyřicet osm korun. Telefon mě kópila. To to je to, pro ty, pro, jak se to řekne. To je pro ty. Já si na to nevzpomenu. Jako pro. Ježíš ja si nemóžu vzpomenout.

Já: Tak to nevadí.

R4: *Já si nemůžu vzpomenůt. Já bych vám to řekla. Pro ma. Jak sou ty třeba. Tým nerozumím. Ona mně to říkala paní J. Sem zapomněla.*

Já: To nevadí, taky nevím. A chtěla jsem se dál zeptat, víte, jak jste na tom s penězi? Víte, kolik třeba máte našetřeno?

R4: *Jo, jó.*

Já: Takže máte poněti, kolik máte třeba peněz?

R4: *Ehem ehem.*

Já: Třeba kolik máte dluhy a tak?

R4: *Dluhy už ted'ka nemám.*

Já: Nemáte?

R4: *Ted' se to tam zaplatilo na zámečku už. Nemám dluhy žádný. Měla sem. A oni by mě jináč vyhodili z bytu. Já sem říkala, jinač to. Už sem měla aji z domovní správy jako.*

Já: Takže jste to spolu vyřešili?

R4: *Takže jsme to spolu vyřešili, ja. Tak sme šli na zámečku a zaplatili sme to. Tak mám papíry jako třeba schovaný jo. To co sme platili. Jo to. Jináč.*

Já: Jo dobře. A máte nějaká příjmy?

R4: *Co?*

Já: Jako nějaký příjmy, jako je důchod? Někaké peníze co vám chodí? Víte? To jsou příjmy, peníze, který k vám přicházejí. Peníze, které dostáváte.

R4: *Důchod nemám a ani nemám příspěvek na bydlení sem brala, ale ten bere jako paní Paní J.á.*

Já: Ano ano, vše ji sem chodí na účet, ale to jsou vaše peníze, se kterýma ona pak hospodaří.

R4: *Ja vím, že ano. Ona všecko, ona mně vždycky ukáže třeba na počítaču. Třeba mě vukáže, že mám všecko zaplacený. Elektriku, takový to aj zvlášť myslím nebo to. Jako.*

Já: Jo a když dostáváte to kapesný, tak co si z toho tak zaplatíte? Za co ho tak utratíte?

R4: *Tak jako třeba rohlíky kópiím, ovoce si kópiím, tak třeba perník aj si kópiím, to stojí pět korun, na Velikonoce. Po tom si kópiím buď ten beránek, ale ten stojí moc penež. A nebo tu ten mazanec jako. Moc sladký nesmím. Teďka sem snědla ten, já si to dycky sem paní posloucháte, já sem říkala paní J. Já si to dycky rozto, mě třeba dycky doveze v pondělí oběd a mám ho na dvakrát jako. Dneska jako si nemusím dávat až zítra a ve středu budu mět zas a potom. Třeba dneska si dám polívku, ale až pozděj a nevím ani co mám. To je jedno. Ale su spokojená s těma obědami. Já mám ráda sladký. Potom se diví paní J., ty lístky sem nechala doma, já si to dycky aji sama spočítám. Ona mě ona mě říkala paní J. že, že su šikovná. Ona. ona mě říká třeba, že já si nemusím, že já si nemu nemu nemusím jako, já nevím co mě říká. Ona mě říká nic to, já sem říkala, jináč dobrý všecko.*

Já: Jo a když máte třeba s něčím problém, nevím teď třeba.. v domovní správě, potřebujete poradit s nějakou smlouvou nebo něco takovýho, tak jdete s tím za paní J.?

R4: *Jó jo.*

Já: A někdo jinej by vám poradil? Takhle? Je někdo, kdo by vám pomohl?

R4: *Ne. Paní J.*

Já: Ta vám nejvíc pomůže?

R4: *Jo.*

Já: Takže jí věříte?

R4: *Jó, jo. Jasný, že jo.*

Já: Jasně. Stalo se vám někdy, že třeba jste něco potřebovala od paní J., ale ona vám řekla, že to nepůjde?

Já: Stalo se vám někdy, že by prostě řekla, že pro vás něco neudělá?

R4: *Ne ještě se to nikdy nestalo.*

Já: Dobře, takže nikdy se nestalo, že byste za ní s něčím šla a ona by řekla, že to nejde, že to nepůjde?

R4: *Ona jako. Ona právě. Já sem si. Vidíte. Ona u mě byla v pátek. Ja, vy jste tam byli spolem. Nebo počkyte.*

Já: Ano, to byl pátek.

R4: *A paní J., byl tam starý jídelníček ve skránce. A paní J. byly tam aji volební lístky a já říkám paní J., ale já nesmím, nesmím ani volit. Nic. Volit vůbec. Ale oni to vijó, ale oni mě to tam normálně, oni mě tam hodili volební lístky. A paní J. to pěkně vytáhla a já sem to nemusela ani odemykat. Já nechodím do schránky, já si klíček ani neberu. Protože klíček, na co si budu brát, když vím, že to chodí paní J. Inkasní lístek*

jako. To. Takže to chodí paní J. Že. Že to chodí paní J.. Prášky mě proplatila. A všechno zaplatila, třeba v lékárně, to mě proplatí jako. Aji granule třeba mně proplatila taky. Jinak to no.

Já: Takže, z toho co jste mi řekla, to vypadá tak, že jste s ní spokojená..

R4: *... jsem spokojená, já nemóžu na ňu nadávat. Já su ráda, já sem, já ted'ka říkám, už je to, ona říkala ted'ka po neděli třeba, že mu bude posílat peníze zasejc na byt jako. Že už po neděli jako bude. Že je to, ona, dneska je třeba dvanáctýho, ona po neděli bude to posílat. To má byt tam, jak bylo napsaný na tem lístečku do třicátého prvního, ale ona to zaplatí hneť. Abych nebyla venku. Ona totiž, ona by mě nenechala v nouzi. To vím, že paní J. je takovej dobrý člověk. Já musím být s ňů spokojená, protože ona zas by mě v nouzi nenechala. Ona že prý, já bych vás v nouzi nenechala. Já sem se ji, ja se ji dycky, třeba tam, když sem přindu si pro kapesný, tak se dycky paní J. ptám. Jestli to, jestli už mám zaplacený byt a ona mně to řekne, že třeba už ho mám zaplacené. Ted'ka třeba únor mám zaplacenej, ted'ka budu mět březem zaplacený. Duben. Ona mně všecko zaplatí. Ona mně zas všecko zaplatí.*

Já: Jo. jo. A přála byste si třeba jinýho opatrovníka?

R4: *Ne.*

Já: Ne? Chtěla byste jenom paní J.?

R4: *Jenom paní J.*

Já: Jo. A ted'ka už jen taková poslední otázka. Bych se zeptala. Jak si myslíte, že by vypadal váš život, kdybyste tady paní J. neměla? Jak by to vypadalo?

R4: *No špatně. No jasný, špatně.*

Já: Jak myslíte, že byste to bez paní J. zvládala všechno?

R4: *Mi právě říkala, já sem jí říkala, já si tam ted', já si to ted'ka zvládám jako doma. Uklidím si. A co sem to chtěla ještě říct. Ona, ona ten "settoibox" jak sem tady, jak sem ho měla. Ona říká, zatím to necháme tam jako.*

Já: Ehem aha, jo. Takže si myslíte, že vám ve vašem životě hodně pomáhá?

R4: *Hodně. Jo, já zas su spokojená. Já nemóžu na ňu nadávat. Já bych nechtěla druhýho opatrovníka. S paní J. já su spokojená.*

Já: Takže byste to neměnila?

R4: *Neměnila bych.*

Já: A chtěla byste mít takto radši opatrovníka?

R4: *Jo.*

Já: Je to lepší pro vás?

R4: *Jo je to lepší. Jo. Já se neumím ani starat. Jenom s psékem idu ven. Jinak třeba takový to. Je tam dneska venku větr, ej. Asi bude pršet.*

Já: Možná ano. Tak paní R4 Moc vám děkuji za rozhovor.

R4: *Jo, jo není za co, naschlednó.*

Transkript č. 5:

Já: Takže první otázkou bych se vás chtěla zeptat, jestli víte, kdo je váš opatrovník?

R5: *Ano, paní J.*

Já: Víte o tom, že paní J.má jenom svěřenou funkci opatrovníka, že vaším opatrovníkem je město Prostějov?

R5: *Ano vím.*

Já: Chtěla jsem se vás dále zeptat, jak často se s paní J. setkáváte?

R5: *Eh, když jdu pro kapesný, tak 2x týdně a když potřebuju něco důležitýho tak víckrát.*

Já: Jo dobře, takže alespoň dvakrát do týdne to bývá?

R5: *Ano.*

Já: A co spolu řešíte třeba, když se spolu vidíte?

R5: *Eh, ptá se mi co v práci. Potom se mnou řeší, když mám doktory, tak to se mnou řeší. Eh a kapesný třeba. Aby mě to všechno vyšlo třeba.*

Já: Dobře, a když třeba jdete za paní J., tak se jí můžete s něčím svěřit? Důvěřujete si?

R5: *Ale jo.*

Já: Pomůže Vám, když za ní s něčím jdete?

R5: *Ano.*

Já: Co se týče toho kapesného, víte zhruba, jak jste na tom finančně jako s peněžama? Víte, kolik máte třeba našetřeno nebo tak?

R5: *Ano, vím, kolik mám našetřeno.*

Já: Máte nějaké příjmy?

R5: *Chodím do práce 4 hodiny denně. A ještě mám důchod invalidní.*

Já: Takže máte tady ty dva příjmy?

R5: *Ano, ano.*

Já: A stačí Vám to?

R5: *Eh, já myslím, že ano.*

Já: Nepřála byste si mít třeba víc?

R5: *Ne, mně to stačí.*

Já: Za co tak nejvíc třeba utrácíte ty peníze?

R5: *Za jídlo, někdy si koupím pro sebe něco.*

Já: Dál jsem se chtěla zeptat, když něčemu nerozumíte, kdo vám poradí?

R5: *Bud' to v chráněném bydlení, jak bydlím pracovníci a nebo paní Janáková.*

Já: Je ještě někdo ve vašem životě kdo vám poradí nebo pomůže?

R5: *Ještě sestry.*

Já: A co s paní opatrovnici, jste spokojená, nebo byste něco změnila?

R5: *Jsem spokojená.*

Já: Takže byste jiného opatrovníka chtěla nebo nechtěla?

R5: *Ne, ne, nechtěla.*

(Chtěla jsem se zeptat, na nějakou konfliktní situaci, ale zrovna vešla paní J. do místnosti, kde probíhal rozhovor a respondentka znejistila a začala se stydět, nechtěla jsem ji uvést do ještě větších rozpaků, tak jsem se jí dále neptala)

Já: Tak jo dobře. Přejdu k poslední otázce, jak si třeba myslíte, že by váš život vypadal, kdybyste neměla tady paní Janákovou jako opatrovnici? Jak byste to zvládala?

R5: *No, tak ten život bych asi nedávala. Musím nad sebou vždycky někoho mít.*

Já: Takže je to pro vás takto lepší, když máte opatrovníka?

R4: *Ehem ano.*

Já: Tak jo, děkuju vám moc za rozhovor. To je vše.

R4: *Jo, není zač. Mějte se.*